
CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO **37**

Francesco Ardolino: "Primo Levi als Països Catalans".

Josep L. Barona: "Ciència i escriptura: és possible un cànon científic?".

Maite Insa comenta *Suite francesa* i *El Ball*, d'Irène Némirovsky.

Entrevista a Ricard Salvat, per Maria-Josep Ragué-Arias.

Josep Ballester i Vicent Usó parlen sobre Manel Garcia Grau.

Biel Sansano: "Tan lluny, tan immediat" (sobre *Història del Teatre a Catalunya*, de Josep Maria Sala-Valldaura).

Josep Antoni Fluixà: "Claus per a informar i entendre: l'assaig juvenil".

Teresa Pascual tria Ingeborg Bachmann.

Pàgines centrals dedicades a Manel Garcia Grau.

SEGONA ÈPOCA - OCTUBRE 2006

SEGONA ÈPOCA OCTUBRE 2006

núm. 37.

Edita:
Publicacions de la
Universitat de València

Direcció:
Juli Capilla

Coordinació:
Francesc Calafat, Maria Josep Escrivà,
Gustau Muñoz, Susanna Rafart

Col·laboradors:
Sam Abrams, Joan Elies Adell,
Rafael Alemany, Vicent Alonso,
Francesc Ardolino, Enric Balaguer,
Carme Barceló, Josep Lluís Barona,
Arantxa Bea, Adolf Beltran,
Vicent Berenguer, Josep Bernabeu,
Assumpció Bernal, Pere Calonge,
Lluís Calvo, Ferran Carbó, Emili Casanova,
Adrià Chavarria, Jordi Colomina,
Agustí Colomines, Germà Colón,
Isidor Cònsul, Ximo Espinós, Antoni Ferrando,
Josep Antoni Fluxà, Antoni Furió,
Ferran Garcia Oliver, Lluís Gimeno,
Marc Granell, Carme Gregori, Albert Hauf,
Josep Iborra, Maite Insa, Joan Josep Isern,
Ramon Lapiedra, Gemma Lluch, Josep Martines,
Tomàs Martínez, Josep Martínez Bisbal,
Joan Manuel Matoses, Lluís Meseguer,
Isabel Clara Moll, Isabel Morant,
Jacobo Muñoz, Alexandre Navarro,
Miquel Nicolás, Vicent Olmos,
Francesc Pérez Moragón, Manuel Pérez
Saldanya, Vicent Pitarch, Pere Antoni Pons,
Joan Ponsoda, Vicent Raga, Ramon Rosselló,
Pedro Ruiz Torres, Josep Maria Sala Valldaura,
Vicent Salvador, Biel Sansano, Vicent Simbor,
Enric Sòria, Jaume Subirana, Felip Tobar,
Alicia Toledo, Lourdes Toledo,
Ferran Torrent, Vicent Usó, Pau Viciano,
Rafael Xambó, Júlia Zabala.

Disseny:
Albert Ràfols-Casamada

Redacció:
C/ Arts Gràfiques, 13 - 46010 València
Tel.: 96 386 41 15 - Fax: 96 386 40 67
E-mail: caracters@uv.es
<http://www.uv.es/caracters>

Il·lustracions d'aquest número:
Gemma Ballesteros

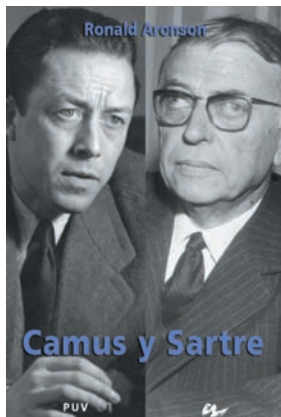
Distribució:
Gea llibres (València i Castelló),
tel. 96 166 52 56
Gaia llibres (Alacant), tel. 96 511 05 16
Midac llibres (Catalunya), tel. 93 746 41 10
Palma Distribucions (Illes Balears),
tel. 97 128 94 21

Maquetació i Impressió:
ARO/ Imprensa

PVP: 3 euros
ISSN: 1132-7820
Dipòsit legal: V. 3755-1997

CARÀCTERS

LLIBRES RECOMANATS

Fins ara ha resultat impossible llegir la història completa de la relació entre Albert Camus i Jean-Paul Sartre. La seua dramàtica ruptura en els moments més crítics de la Guerra Freda, i el conflicte en si mateix, va exigir prendre-hi partit, abans de valorar la seua tràgica complexitat. Albert Camus i Jean-Paul Sartre es van conèixer l'any 1943, durant l'ocupació alemanya de França. Aliats intel·lectuals, així com polítics, van ser aviat famosos després de l'alliberament de París. Bé com a dramaturgs, novel·listes, filòsofs, periodistes o editors, ambdós semblaven estar a tot arreu i al comandament de tots els mitjans de comunicació a la França de la postguerra. No obstant això, les tensions entre l'Est i Occident van introduir les primeres discrepàncies entre tots dos i van fer trontollar la seua amistat a mesura que evolucionaven en direccions oposades o discrepaven sobre filosofia, les responsabilitats dels intel·lectuals i quina classe de canvis polítics eren necessaris o possibles. Sartre va abraçar la violència com a camí per al canvi i Camus s'hi va oposar asprament, donant lloc a una amarga i pública disputa, l'any 1952. Després d'això, mai no es van tornar a parlar, encara que van continuar atacant-se indirectament fins a la mort de Camus, l'any 1960. Mitjançant la combinació de la biografia i la història intel·lectual, la passió filosòfica i la política, *Camus y Sartre* fascinarà els qui s'interessen per aquests dos grans escriptors del segle XX o pels esdeveniments històrics que van trasbalsar Europa i el món per sempre.

Després de la mort de la seva esposa, Max Morden es retira a la costa irlandesa, al mateix poble on estivejava durant la infantesa. Fuig així d'un present dolorós per a refugiar-se en un passat, també tràgic, que el va marcar per sempre. La casa on s'hostatja Max, la mansió els Cedres, és la mateixa en què passaven les vacances els Grace, una família benestant que el va enlluernar cinquanta anys enrere. Myles i Chloe, els bessons Grace, es van fer amics de Max, i tots tres hi van descobrir la vida i l'amor, però també el dolor i la mort.

El mar, guanyadora del prestigiós Premi Man Booker 2005, és una novel·la sublim i commovedora que reflexiona sobre el pas del temps i sobre la mort, sobre la memòria i els records. La prosa minuciosa i polida de John Banville crea un registre de sensacions i percepcions ple de detalls.

Gemma Ballesteros Rodrigo (València, 1972), que il·lustra el número 37 de *Caràcters*, és llicenciada en Belles Arts per la Universitat Politècnica de València i diplomada en Turisme (TEAT - Tècnic d'Empreses i Activitats Turístiques) per la Universitat d'Alacant. Beca Leonardo de la Comunitat Europea per treballar a l'Art Gallery Dobrich (Bulgària) l'any 2003. Ha realitzat exposicions individuals i col·lectives en diverses institucions i sales nacionals i europees.

Entrevista a Ricard Salvat: «Que el teatre català depengui només de tres o quatre persones és molt inquietant, massa»

Una avinguda de llibres em rep a casa de Ricard Salvat, abans d'arribar al pati enjardinat on xerrarem, beurem i dinarem. Potser són més de 22 metres de paret de dalt a baix plenes de llibres de tota mena. Aquí a la Canonja (Tarragona) només hi ha una petita proporció dels llibres que té Ricard Salvat (Tortosa, 1934), catedràtic d'Arts Escèniques de la Universitat de Barcelona, un dels homes que més ha fet per la llengua, la cultura i especialment el teatre català des dels anys cinquanta i que continua molt i molt actiu, darrerament en la direcció d'un espectacle d'un jove i nou autor teatral, Francesc Cerrò, i en l'organització i direcció d'un actualíssim festival de teatre a Tortosa: el festival de les tres cultures, «Entre cultures».

Com saps, sóc molt crític amb la situació actual. És molt greu el que ha passat amb el TNC. Quan va arribar el tripartit me'n van invitar a la presentació al Tinell; vam sortir entusiasmats però algú ja em deia: «veurem què passa d'aquí a un o dos anys». No parlaré de si ha funcionat o no el tripartit políticament, els resultats parlen per ells mateixos. En tot cas va ser una fita històrica però es va veure de seguida que no tenien programa cultural definit i el teatre ha estat la pitjor de les seves activitats. Una cosa positiva ha estat l'intent de creació del Consell de les Arts però ha estat tot tan tímid i tan llarg d'aprovar al Parlament que arriba quan el tripartit ja no existeix. Es va perdre un temps preciós. La direcció general administrativa del Liceu s'ha nomenat «a dit». Al TNC no es va voler rescindir el contracte a Domènec Reixach malgrat que era possible perquè no hi havia cap contracte blindat. Se l'ha mantingut tres anys i quan se l'ha substituït s'ha nomenat qui ja n'era de fet el director intel·lectual i artístic: Sergi Belbel. I, a més a més, en Belbel, en la seva nova programació, no ha volgut fer una virada de 180 graus com calia per no posar en evidència la malíssima política teatral portada per Reixach. Les raons per la crítica són evidents: cap dels espectacles ha tingut

veritable to teatral, l'han substituït pel to televisiu; no hi ha hagut programació amb visió cultural; no s'ha fet repertori. És gravíssim que no s'hagi muntat cap tragèdia grega ni tampoc autors elisabetheans ni tampoc alemanys com Goethe, Shiller o Lessing; no s'ha fet cap Strindberg però tampoc no han donat a conèixer quina és la veritable dramaturgia última a nivell internacional, a part de Neil La Bute i David Harrower que sí que em semblen dos autors interessants. No s'ha fet cap

autor jove alemany ni de l'Europa de l'Est. I no parlem dels autors que vénen «més enllà del mar...», uso l'expressió encunyada per Nicola Savarese.

El T-6 ha donat a conèixer autors dels Països Catalans, però en tants anys no ha passat res important perquè potser l'estètica que ells defensen no és la bona. És potser una extensió estètica de la Sala Beckett; i ara ha quedat molt clar que la gent de la Beckett ha passat a ser de l'actual direcció del TNC, com per exemple Toni Casares. Al T-6 hi ha hagut coses insultants com programar Alberola, Sirera i Galceran, i els responsables han dit que hi havia d'haver sempre algú amb experiència al T-6. Això no s'aguanta enlloc. Excepte *Raccord* de Sirera, eren obres comercials. És un sistema de valors perillós. Si aquests autors havien de tenir categoria cultural havien d'anar a la Sala Gran, com Benet i Jornet i com Belbel. En acceptar el T-6 Alberola i Sirera accepten un sistema de valors fals perquè Sirera és més important que el mateix Benet. Sirera no ho havia d'haver acceptat, com Josep Pere Peyró, que em va dir que no havia acceptat d'anar al T-6. A més, es bandeja totalment alguns dels autors dels Països Catalans que a mi més m'interessen, com és el cas de Manuel Molins.

L'opinió que té Ricard Salvat del Teatre Lliure tampoc no és positiva.

És que ara no hi ha diferència. El Lliure s'ha convertit en teatre d'un grup familiar. Només treballen entre ells. Més reduït encara que el TNC. Montanyès volia obrir-lo als qui els havien tancat el TNC (jo vaig poder fer-hi *Ronda de mort a Sinera*). Ara és un repertori amb poquíssims autors catalans. I els textos clàssics, com per exemple *Santa Joana dels Escorxadors*, estan excessivament tallats.

Sí, clar que el Lliure és més obert que el TNC, però és una obertura mínima. No hi veig una línia dramàtica definida. Quan va començar Àlex Rigola ho va fer amb una obra com *Suzuki I i II* d'Alexei Xipenko que era molt interessant. A mi també m'interessa molt Von Mayenburg que també donaren a conèixer. Però no crec que s'hagi de fer tant Mamet que ja és massa un autor cinematogràfic. El Lliure ha anat perdent risc i també s'ha tancat a massa autors històrics, com és el cas de Pere Planella. Tampoc Jordi Mesalles era un director per fer-se només a l'Espai i no al Teatre Principal. Ara hi ha una polèmica absurda: han d'anar paral·lels o coordinats el Lliure i el TNC? La veritat és que les programacions són molt semblants. Un exemple de comercialitat al Lliure és *El matrimoni de Boston* de Mamet, tan muntada de cara al públic, és fer una obra de boulevard en un espai que suposadament ha de ser molt experimental. Un aspecte sociològic que sí que m'ha agradat del Lliure és que Àlex Rigola, com a director del Lliure, dirigís *Arbush*, una obra d'un autor jove com Paco Zarzoso, propiciada pel mateix Teatre Lliure. Això al TNC no passa.

El Mercat de les Flors és una altra cosa. Ara sembla que s'ha definit una línia de dansa, no de teatre, que sembla que està bé. Segueixo amb molt d'interès tot el que allí passa.

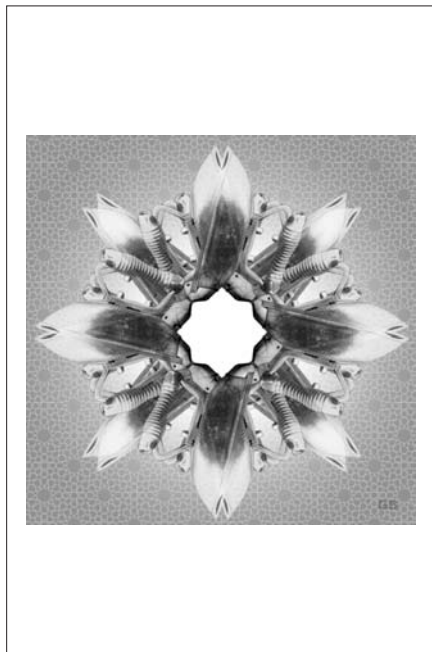
D'altra banda, el Grec... Ha fet una política molt poc arriscada. Tampoc aquí es té en compte el teatre de l'anomenat Tercer Món, tret d'un espectacle de Corea.

Un gran interès de Ricard Salvat, com ja ens deia abans, és el teatre més enllà del mar, un teatre que a Catalunya no sembla interessar massa a ningú dels qui programen, subventionen o produeixen teatre.

A l'AIET ja vam fer obres de Wole Soyinka, de Zakes Mda, de Kateb Yacine, de l'argentí Ricardo Monti (abans Argentina es considerava Tercer Món)... Foren un fracàs comercial.

El Festival Internacional de Teatre de Tortosa, «Entrecultures», és un projecte de molts anys que, finalment, amb el govern socialista va trobar el moment dolç que el va fer possible. Veure que els Països Catalans, que van estar a l'avantguarda als anys seixanta, introdueixen autors i noves tendències de la direcció escènica, i adonar-me que, malgrat això, ara no hi havia cap interès en les altres cultures, comprovar que aquí hi havia una mirada tan eurocèntrica d'una manera tan descarada, tot això em va motivar a intentar fer aquest festival. Ara, al novembre farem la tercera edició.

Evidentment, la situació política internacional fa difícil, a la vegada que resulta estimulants, una confrontació teatral entre pobles enfrontats políticament i gairebé en guerra.

L'any passat ja vam tenir la sort de programar dos grans èxits. D'una banda, *Osher (Felicitat)* de Michael Gurevitch, una producció del Teatre Khan, un espectacle jueu de Jerusalem Oest. De l'altra, *Jidaryya (Mural)* del gran poeta palestí Mahmoud Darwish, procedent de Jerusalem Est. També vam tenir un èxit molt important fent tres versions de *Fatma*, de M'Hamed Benguetat, el gran mite de la dona africana. La vam representar en àrab, en francès i la Mercé Lleixà la va fer en català.

Aquest any volem fer una obra jueva en àrab i en hebreu. Esperem companyies de Mali, de Xipre, d'Iran i fins i tot del Líban. Ells diuen que podran venir i que vindran de totes totes. També ens agradaria fer un nou espectacle del Khan Theatre, triomfador de l'edició passada. També tenim Costa d'Ivori, Tunísia, el Marroc i potser Síria. Jordània crec que no vol participar en un festival on participa Israel. Potser s'hi afegiran altres països.

Just en aquests moments sona el telèfon. És Michel, una persona de teatre que viu a Beirut i que ara truca des de París per dir que tot s'ha normalitzat, i que no tindrà problemes per anar a Beirut.

«Quan siguis a Beirut truca'm i busca algun bon espectacle que pugui venir aquí», li diu abans de penjar. (Salvat és la persona amb més energia que jo conec.) Tornem a parlar del teatre català.

Un Teatre Nacional no és res de tot això que tenim. Cal fer obres com les que fa Check by Jowl, per exemple *The Changeling*, sense concessions; cal fer, com ells, un teatre que no es dirigeixi ni al públic ni a les vedettes televisives i que, amb tot, aconseguixi grans èxits de públic.

Mira, ara, o ets a l'ègida del TNC, o a la del Lliure, o bé a la de grups com Focus o com Balañà; si no, no hi ha res a fer. Que el teatre català depengui només de tres o quatre persones és molt inquietant, massa.

Només quedaven les alternatives però ja comencen a ser controlades pel TNC. Ara cal donar pas a les alternatives de les alternatives. És l'esperança de futur.

Salvat és coherent amb el que pensa. La seva darrera direcció ha estat Mika i el Paradís, d'un autor jove totalment desconegut fins ara: Francesc Cerró; i ho ha fet amb un repartiment en el qual hi ha Pep Torrents, Teresa Sánchez i Miquel Garcia i amb un espai escènic de Jon Berrondo.

Crec que és un moment bo d'autors i cal donar-los-hi facilitats per treballar en un context evolucionat. Es pot demostrar que el T-ó no està ben portat.

Vam fer l'espectacle durant una setmana a Reus, vam anar al Festival de Marràqueix i estem pendents d'anar a la Sala Muntaner. En Josep Maria Coll insisteix que s'obrirà aviat i que hi vol fer l'espectacle, però també podríem anar al Club Capitol si tot això s'endarrerís massa.

L'evolució que ha portat el teatre des de les eleccions de 1982 és claríssima per Ricard Salvat.

És l'anul·lació de la capacitat de producció per les companyies privades. S'ha anat augmentant el control: tot el que no és políticament correcte no té subvenció o bé no troba lloc on distribuir l'espectacle. Jo vaig aguantar la companyia Adrià Gual fins l'any 1985, quan vaig posar en escena l'*Ur-faust* de Goethe. No vaig continuar perquè vaig adonar-me que en deu anys de democràcia no tenia cap garantia de poder mantenir la continuïtat de la companyia. Totes les empreses privades han anat desapareixent.

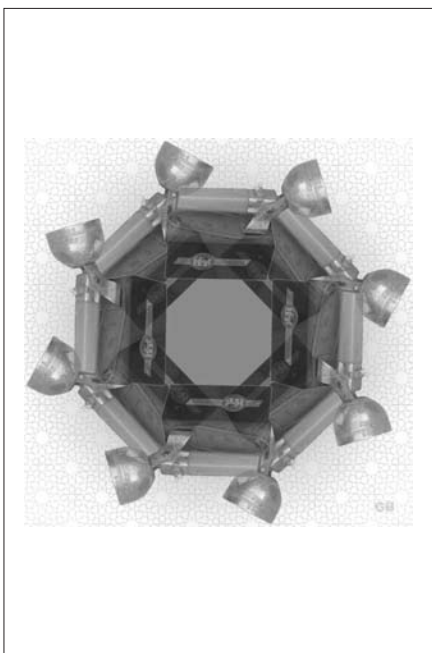
Sí, Focus és un contrapoder extraordinari, tot i que, d'altra banda, està connectadíssim amb el TNC. Jo vaig conèixer Daniel Martínez, l'actual director de Focus, quan va venir a Sitges i dirigia un grup del Turó de la Peira; l'any 1980 hi va fer *La serenísima his-*

toria del príncipe Don Carlos, de Carlos Muñiz. Ara Focus és una gran empresa i si realment és empresa privada em sembla bé el que fa, sobretot al Romea. Per a mi, la programació que Javier Daulte ha fet a la Villarroel per a la propera temporada m'ha decebut. No ha agafat ni un sol autor d'aquí i és evident que ell els coneix i que n'hi ha una proliferació. Crec que calia que s'arrisqués. Sí, Focus és la única alternativa.

Potser també María José Balañá, és a dir, l'empresa Balañá. Ha fet alguna cosa interessant al Tívoli, algun espectacle d'Abel Folk al Borràs. També al Capitol, tot i que Rubianes —que és un actor interessantíssim— ja no investiga i repeteix fins a l'infinit la seva mateixa fórmula.

De fet, l'evolució ens ha portat a la dominació de tota la producció a través del TNC, el Lliure o Focus. Els nuclis de poder es van reduint. Ara tot, o gairebé tot, està controlat. Ja t'ho deia, han acabat controlant fins i tot les alternatives.

Ricard Salvat m'explica que ell, Pere Planella i Jordi Mesalles —que va morir al cap de pocs dies— quan la gent de la Generalitat va dir que tot havia canviat, van anar a veure Sergi Belbel.

Vam dir-li que no acceptàvem que una gent amb una trajectòria definida, més o menys llarga segons l'edat, haviem de participar, que la fita del teatre català no eren només els textos, o només espectacles com *Mar i Cel*, que estava bé que es fessin, però que un teatre nacional ha de valorar també les posades en escena històriques. Jo, com a director, sóc patrimoni d'aquest país. Ho sento per l'actual direcció del TNC. En el Lliure havia recuperat *Ronda de mort a Sinera*, un espectacle històric com altres que també són patrimoni, com *Alias Serrallonga* o *No hablaré en clase*. Mesalles va proposar dirigir *Final de partida*, recuperar Beckett. Planella va proposar un espectacle sobre la història de Catalunya que començava durant la Guerra dels Segadors i també un espectacle de Labiche, *El barret de palla d'Itàlia*. Jo vaig proposar un espectacle de Mercè Rodoreda, una *Orestíada* completa traduïda directament del grec al català i sobretot la recuperació de *Primera història d'Esther* d'Espriu. Al cap de tres o quatre mesos, Belbel em va dir que sí, que farien Espriu i la dirigiria Oriol Broggi... Sempre les mateixes anades i vingudes, les continuades exclusions, clar que, amb el pas del temps, amb l'edat tothom queda en el seu lloc.

Amb l'edat, Ricard Salvat, com el bon vi negre, ha guanyat en qualitat i excel·lència, tant professional com humana. El reconeixement o el no reconeixement dels actuals gestors teatrals no afectarà el seu caràcter de patrimoni del teatre català en tots els seus vessants. La llàstima, això sí, és que nosaltres, els qui estimem el teatre, ens ho perdem. Però això sí, avui he disfrutat de la seva conversa i del seu tarannà (que es deu traduir al castellà per talante).

PREMIS LITERARIS DE GANDIA 2006

DIJOUS 5 D'OCTUBRE

Acte en memòria dels 25 anys de la mort del mestre de la filologia valenciana, en Manuel Sanchis Guarner:

"Sanchis Guarner, filòleg, valencianista, pedagog, persona..."

President de la mesa: Antoni M. Badia i Margarit.

Ponents: Aina Moll, Antoni Ferrando, Germà Colon, Gabriel Janer Manila, Josep Palomero.

DIVENDRES 6 D'OCTUBRE

Congrés d'Escriptors Joves. Propostes de debats:

"Cap a on va la literatura? I els escriptors?"

"Joglars i trobadors del nou mil·lenari"

"Quin futur té la literatura? En té cap? A Internet? Als blogs? A la vida?"

"Hi ha una generació postimparable? Parlem-ne!"

"Els mil i un camins de la novel·la"

20:00 hores, Teatre Serrano. Recital de Miguel Poveda: "Desglaç".

DISSABTE 7 D'OCTUBRE

Seguiment del Congrés d'Escriptors Joves, cloenda i manifest.

19 hores

Recital de poesia "Saforíssims: 6x6".

Presentador: Jordi Llavina.

Poetes convidats:

1. Miquel de Palol - Xènia Dyakonova. 2. Marc Granell - Rubén Luzón.

AJUNTAMENT DE GANDIA

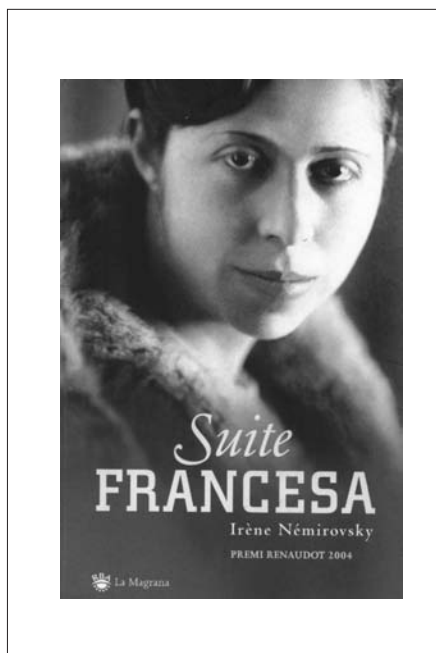
ÀREA DE CULTURA, EDUCACIÓ I ESPORTS

Daltabaixos

La traducció al català d'aquestes dues obres de l'autora Irène Némirovsky és, segurament, una de les fites destacables d'aquest 2006.

Primer va ser *Suite francesa*, una obra inacabada d'una escriptora jueva que, en el moment de redactar-la, estava en ple procés de fugida. Némirovsky va arribar a París procedent de Sant Petersburg fugint de la Revolució d'Octubre. L'autora, malgrat que s'havia convertit al cristianisme amb les seves filles, era carn de camp de concentració, per tal com mai no perdria l'etiqueta de jueva i estrangera. Per suportar aquella angoixa escriu amb la mateixa febre perfeccionista que havia conreat tota la vida. Omple quaderns amb notes i descripcions dels seus personatges principals i secundaris i planifica una obra en cinc parts, de les quals només en va poder acabar dues.

Suite francesa, tal i com ens ha arribat gràcies al manuscrit que van salvar les seves filles, conta l'èxode dels parisencs el juny del 1940. Fugint de l'ocupació nazi, milers d'habitants de París marxen cap a la França lliure. Némirovsky segueix la pista d'un mosaic de personatges que presenten la seua veritable personalitat, en un moment de crisi. És un fresc impressionant de la misèria humana, de la misèria moral, de la qual només se salven alguns personatges humils. La resta, hipocresia, brutalitat, niciesa. L'autora treballa aquesta pintura general dels fets amb un detallisme preciosista que no valora, només descriu, i amb això ja en té prou per frapar-nos. La imatge de l'avar embolicant les seves peces de la col·lecció de porcellana abans de ficar-les a les caixes amb què omplirà el seu cotxe i desembolicant-les després, en tornar a París, amb els ulls fent-li pampallugues, aliè al desastre mundial, és una metàfora de la duresa de l'escriptura de Némirovsky. En una segona part, el llibre es detura a descriure el dia a dia de l'ocupació alemanya, en un poble petit com Bussy. Els francesos, amb l'orgull ferit, tanquen portes i finestres quan l'exèrcit nazi desfila pels pobles ocupats i fan carasses als soldats amb què conviuen físicament, a la mateixa casa. Però la força del dia a dia és comparable a la d'una gota d'aigua que, insospitadament, va fent forat. Tant els habitants del llogaret com els soldats alemanys es veuen obligats a baixar la guàrdia i van trenant també, a contracor, una xarxa de relacions. La

novel·la ens deixa aquell regust de cosa inacabada: el munt de personatges que hi apareixen tenien un futur en la història, si més no en la ment de l'autora. Malgrat les quatre-centes pàgines (que cal llegir, això sí, amb una certa concentració, perquè Némirovsky fa un ús quasi cinematogràfic del canvi d'escena que obliga el lector a recuperar en poques línies tota la informació prèvia que tenia sobre el personatge que focalitza a cada canvi), és una novel·la que necessitava més espai, més història, més temps. Sobretot necessitava que la supèrbia humana no posara en pràctica

Irène Némirovsky
Suite francesa
RBA-La Magrana, Barcelona, 2006
409 pàgs.

Irène Némirovsky
El Ball
RBA-La Magrana, Barcelona, 2006
88 pàgs.

tota la capacitat de destrucció amb què va assotar Europa durant el segle XX. *Suite francesa* necessitava que Irène Némirovsky no haguera mort, finalment, al camp de concentració.

El volum conté també uns annexos en què es transcriuen les notes personals de Némirovsky a mesura que redactava el manuscrit, una finestra oberta al procés de creació, sense vel·ls ni sedassos. S'explica a ella mateixa, per exemple: «Unificant i simplificant cada cop més el llibre (en conjunt) s'ha de resoldre en una lluita entre el destí individual i el destí comunitari. Sense prendre partit (...) Aquesta lluita entre els dos destins es presenta cada vegada que hi ha un daltabaix; no és raonat; és instintiu; em sembla que hi deixem una bona part de la pell, però no pas tota. La sort és que en general el temps que se'ns concedeix és més llarg que el que es concedeix a la crisi. Al revés del que la gent es pensa, allò que és general passa, tota la part continua, el destí comunitari és més curt que el del simple individu (no és del tot exacte. És una altra escala del temps: només ens interessem per les sotragades; les sotragades, o bé ens maten, o bé duren menys que nosaltres)».

El Ball, de la qual ja existia una traducció catalana editada per Columna, és un llibre cronològicament anterior. És un exemple canònic de *nouvelle* en què tots els elements van dirigits a crear l'efecte final, tan sorprenent, histriònic, ridícul com profundament trist. Es tracta del relat de la preparació d'una festa que ha de significar, per a la parella de nous rics amfitrions, la presentació en societat d'aquella seua nova condició. La filla adolescent, que la crítica ha comparat amb la mateixa Irène Némirovsky, manté una relació difícil amb uns pares més preocupats per grimpar en l'escala social que per la felicitat comuna de la família. Per ella, aquella festa, a la qual no està convidada, esdevé la millor manera de posar en pràctica la venjança. La capacitat de l'autora per arrodonir uns personatges en tan poques pàgines segurament s'explica per aquell sistema d'escriptura tan minuciós i organitzat que practicava, que li impedia reservar cap detall a la improvisació. La Némirovsky d'avui seria una guionista genial, irònica i cruel, gran coneedora dels sentiments humans.

Primo Levi als Països Catalans

Diu Santi Vila en *Elogi de la memòria* (Premi Octubre Joan Fuster 2004) que, «prou versàtil per a començar les dues darreres guerres mundials en el bàndol agressor finalment vençut i acabar-les al costat dels vencedors, Itàlia ha gestionat amb gran sensibilitat la memòria dels seus soldats morts al front, així com el record dels jueus italians deportats durant l'ocupació». Arran d'unes afirmacions tan desbaratades, l'aproximació de l'historiador a Primo Levi no pot anar més enllà de la banalitat periodística i de la citació de segona mà. Si m'he deturat en aquest text, però, és perquè funciona bé com a paradigma de la lleugeresa amb què ha estat tractada l'obra de Levi per part dels estudiosos i escriptors catalans. Ara bé, un buit sospitós s'estén també entre la italianística nostrada i, amb aquestes dades a la mà, caldrà preguntar-se si és possible parlar d'una recepció de Primo Levi als Països Catalans.

Primer vénen les traduccions. A part de la tímida aparició, l'any 1990, del volum de contes *El sistema periòdic*, la trilogia en català (*Si això és un home*, *La treva*, *Els enfonsats i els salvats*) es publica entre 1996 i 2000, amb les versions de Francesc Miravittles. Joan Triadú, a propòsit de *Si això és un home*, constata desconsolat que «al lector catalanòfon els llibres importants li arriben sempre tard». És cert, però és molt més greu l'absència d'un debat crític que permeti la incorporació cultural de Levi a les lletres catalanes. Entre poques ressenyes honestes, algun *status quaestionis* i moltes lectures escolars, destaca un número de la revista *El Pou de les Lletres* (1998-1999) amb un article de Josep M. Lloró i un altre de David Serrano. El primer basteix, a partir dels discursos de Levi i Améry, una tetrapartició de categories ontològiques per explicar el Lager: d'una banda crueltat i silenci, de l'altra deshumanització i anihilament generarien una doble relació de conseqüència («perquè la crueltat arriba a la seva expressió més refinada cal

que s'apliqui en silenci»; «la deshumanització de la víctima és (...) el que va permetre la possibilitat de pensar a gran escala —i d'acceptar en la consciència dels botxins— l'anihilament dels presoners») reforçada per la necessària compenetració entre silenci i deshumanització. Si Lloró mereix la nostra atenció per aquesta cartografia ideològica del Lager, cal reconèixer a David Serrano l'esforç constant cap a la reconstrucció catalana de la memòria dels camps de concentració. De fet, la seva contribució se centra en la figura d'Amat-Piniella, del qual és el més acreditat especialista, però també enuncia una connexió entre els textos dels deportats catalans i la producció literària de Levi.

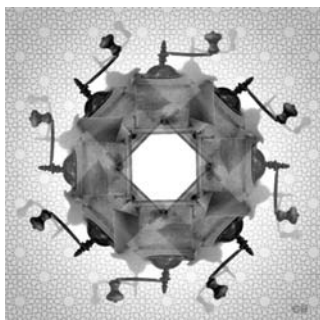
El 2005 El Aleph publica en volum la trilogia amb una introducció d'Antonio Muñoz Molina; Edicions 62 fa el mateix, però hi posa una entrevista de Philip Roth a Levi de 1986 (ja apareguda en castellà a *Debats* l'any 1988). Amb la qual cosa, la traducció castellana estimula l'interès dels seus lectors, mentre que en l'altre cas es produeix un híbrid que no serveix a ningú, ja que la incorporació del text a les lletres catalanes s'esdevé tan sols gràcies a l'idioma de la traducció. Aquesta insensibilitat editorial es fa més paradoxal si tenim en compte que la primera edició en català de *Si això és un home* tenia un pròleg remarcable de Vicenç Villatoro, i que, davant el gran oblit espanyol respecte a l'experiència concentracionària, hi ha la reivindicació que el món català ha fet dels seus màrtirs i que, amb el llibre de Montserrat Roig, *Els catalans als camps nazis*, hauria d'haver tocat un punt de no retorn. Llavors, per què l'obra de Levi no entronca amb una tradició tan consolidada? Naturalment, hi

ha excepcions, però, a més de ser escasses, són excèntriques i difícils de localitzar, com un article de Frederic-Pau Verrié, «Entorn de les *Elegies de Bierville*» (en *l'Homenatge a Carles Riba* de 1993), on s'evidenciava un contacte ideal entre Riba i Levi en l'ús dels versos de l'Ulisses dantesc. Potser mereix una nota el dossier sobre «Literatura i memòria» de *L'Avenç* (maig de 2003), tot i que ni Xavier Antich, amb la seva reflexió sobre les raons del suïcidi (un dels tòpics més gangrenats al voltant de Levi), ni el resum biogràfic de Teresa Muñoz (guanyadora del premi Vidal Alcover per la proposta de traducció dels contes de Levi) contribueixen a un avançament significatiu de la crítica leviana. Després, queden un seguit de llocs comuns sobre Hurbinek (el nen sense nom de *La treva*), poques aportacions dignes —el capítol d'un llibre d'Enric Balaguer (*Contra la modernitat i altres quimeres*, 2002) i un estudi de Vicent Simbor de 2004 («Les novel·les dels camps de concentració») a *Caplletra*— i, el gener de l'any passat, un article de Villatoro a *El Temps* que ens recordava que «el nazisme és Auschwitz», una equació que haurien d'escriure a la pissarra tots els revisionistes que juguen a fer comparacions dements per reduir la infàmia de la humanitat a una dictadura violenta com qualsevol altra.

Entre el 12 i el 14 d'octubre hi ha, a Brussel·les, un Congrés Internacional sobre la recepció de Primo Levi, i qui escriu aquestes notes hi parlarà de les traduccions al castellà i al català. Perquè hi hagi distinció, però, cal que hi hagi dos àmbits d'estudi autònoms i diferenciats. Si els escriptors castellans de Barcelona són autors catalans —tal com alguns xarlatans voldrien fer-nos creure—, tot això, com el títol d'aquest article, representarà només un lapsus, és a dir, freudianament (*frankfurtianament*), un error de llengua que desvela una veritat inconfessable.

Francesco Ardolino

Ciència i escriptura: és possible un cànon científic?

A penes fa unes setmanes el famós escriptor anglès Ian McEwan reflexionava a les pàgines del *London Book Review* sobre les tradicions literàries i científiques, i les jerarquies que tot «cànon» comporta. Segurament, al món de la literatura es dona per suposada l'existència de tradicions literàries que representen una mena de cartografies diacròniques i sincròniques de relacions i influències. La literatura compta amb estils literaris, corrents i avantguardes. A qualsevol cànon literari, Shakespeare i Cervantes, Dostoievski i Flaubert, Thomas Mann i Marcel Proust ocuparien el cim d'una piràmide on tots els altres escriptors van ocupant nivells successivament més baixos d'importància literària. És cert que sempre hi ha d'haver crítiques a les inclusions i a les mancances, a una perspectiva massa masculina o excessivament eurocèntrica, però això no lleva significació a la versemblança d'un cànon literari. Hem de reconèixer que tota tradició literària conté un actiu sentit històric del passat, que perviu i orienta el present, de tal manera que si una tradició literària està viva, els morts també ho estan.

Pot parlar-se de la ciència i de l'escriptura científica com una tradició viva, en el mateix sentit que quan parlem de literatura? Diverses publicacions semblen darrerament haver-se plantejat aquesta qüestió i haver-la contestat afirmativament. No sols és possible establir un cànon científic sinó que és oportú fer-ho, per diverses raons, que passe a continuació a analitzar. En la seua

reflexió literària, considera Ian McEwan que entre ciència i literatura hi ha una diferència fonamental: mentre la literatura no esdevé millor, sinó que simplement canvia, la ciència representa un sistema de pensament complex que es transforma contínuament des d'una perspectiva de progrés que li dóna cada vegada més poder (capacitat de comprensió i d'acció) i prestigi social. Precisament per això, una part substancial del passat científic està destinat a perdre valor explicatiu i per això cau en l'oblit, com una mena d'inevitable amnèsia selectiva que vindria a ser una conseqüència natural de la naturalesa evolutiva del coneixement científic. Si l'escriptura del passat ha perdut vigència, es pregunta McEwan, quin hauria d'ésser el criteri de selecció per establir un cànon científic: el fet de formar part d'una trajectòria que ha portat al coneixement present o tal vegada l'estil de l'escriptura?

D'altra banda, l'editorial Crítica ha encetat una col·lecció dedicada als «*Clásicos de la ciencia y la tecnología*» que ha iniciat el camí amb *El canon científico* elaborat per J. M. Sánchez Ron. L'autor apunta sense ambigüitat un objectiu explícit: imitar l'exemple de Harold Bloom, autor d'un cànon occidental que incloua una síntesis de textos i autors fonamentals, canònics de la nostra cultura. Conscient de l'absència d'una proposta semblant en el domini de la ciència, Sánchez Ron passa per damunt de qualsevol reflexió al voltant del signifi-

cat i les condicions d'un cànon científic i es disposa «*a aliviar esta lamentable situación... lo que busco es construir un canon científico en el mismo sentido que Bloom, esto es, pretendo aislar las cualidades que convierten a las obras y científicos que incluyo en canónicos, es decir, en autoridades de nuestra cultura*». Amb aqueixa intenció, l'autor construeix un llibre de trenta-set capítols, que abracen des dels grans clàssics de la civilització grega fins a la física quàntica i la genètica contemporània.

La tria d'autors i contribucions científiques és tan consistent com discutible, globalment considerada. Es tracta d'una selecció personal tan vàlida en els detalls com ho serien altres, perquè en seleccionar els grans clàssics del pensament científic segurament caldria distingir entre alguns inqüestionables i altres que hi entrarien en funció de la valoració que en fa l'historiador. La tria, tanmateix, presenta una limitació cridanera: és absolutament eurocèntrica, i això resulta especialment greu en dos moments històrics concrets: en l'antiguitat clàssica i en l'edat mitjana. En el primer cas, el llibre continua insistint en la idea avui insostenible d'una societat hel·lènica que és el bressol únic de la racionalitat científica, sense incorporar no ja els abundants elements que l'hel·lenisme va rebre de les grans cultures perses, egípcies o mesopotàmiques, sinó que ni tan sols fa referència a les grans cultures científiques orientals de la Xina o l'Índia.

L'absència de textos i autors de l'islam, la gran cultura científica medieval, i de textos jueus o andalusins no és justificable en una obra que aspira a presentar un cànon científic universal. Si el cànon és possible, cal revisar els límits de la mirada històrica que el construeix.

El llibre de Sánchez Ron és una representació paradigmàtica d'alguns dels prejudicis tradicionals, que poden desenfocar o fins i tot malbaratar la consistència d'un cànon científic: un és l'eurocentrisme; l'altre és el positivisme escolar i escolàstic que presenta la ciència com un sistema de construcció i evolució d'idees, amb una lògica pròpia i una dinàmica al marge dels reptes i els interessos socials, econòmics i polítics. Aquesta orientació tradicional aporta un altre element, del qual convé defugir: l'exaltada retòrica del científic com a heroi, la qual ofereix una representació ingènua i positivista de la història de la ciència que queda reiteradament exemplificada en la famosa frase que Isaac Newton va escriure a Robert Hooke: «Si he aconseguit veure més lluny, és perquè he pujat a les espatlles de gegants». Un cànon científic mai hauria de caure en el parany d'esdevenir una història de grans figures, de gegants heroics, que han fet evolucionar la ciència com un seguit de genialitats degudes a pensadors excepcionals. Ben al contrari, la ciència ha estat un projecte intel·lectual col·lectiu, patrimoni principal, encara que no exclusiu, de la cultura occidental.

Un cànon científic ha d'analitzar quins eren els grans problemes intel·lectuals i pràctics que, sobre el món i la natura, tenien plantejades les societats que han anat engendrant tot aqueix valuós cabal intel·lectual. Sols així es pot comprendre la veritable significació i la importància d'una aportació científica: en el marc d'unes coordenades sociohistòriques, un referent transversal imprescindible per anar més enllà del perfil de l'heroi i comprendre la ciència com un element fonamental de la societat i la cultura de cada temps. Els autors que integren el cànon occidental de Bloom justifiquen la seua presència al llibre per la influència sobre la història de la cultura. Els d'un eventual cànon científic mai haurien d'aparèixer com a herois

d'una quimèrica empresa intel·lectual sempre compromesa en el descobriment de noves veritats. Més aviat són la personalització dels reptes que les societats, en cada període històric, han hagut d'afrontar.

Sota aquestes condicions i sempre assumint el risc dels malentesos, si acceptem la qüestionable possibilitat de construir un cànon científic, quins autors haurien de formar part d'aquella biblioteca imprescindible de clàssics de la ciència? Per què haurien d'estar presents Aristòtil, Galé, Copèrnic, Leonardo, Galileu, Newton, Freud, Einstein o Darwin, tan indiscutibles com Cervantes, Dostoievski o Goethe per formar part d'un cànon literari?

Hi ha un seguit d'escriptors científics que, amb independència del contingut concret de les seues teories sobre el món, l'ésser humà o la natura, marquen una manera de pensar, un estil de pensament, que posseeix un valor en si mateix, més enllà i al marge del camí que porta al present, malgrat els camins abandonats: la doctrina dels humors, la filosofia natural dels quatre elements, i l'èter o quinta essència, la teoria del flogist, l'alquímia o la simplicitat evolutiva del darwinisme. Haurem d'acceptar que la importància històrica d'un científic i la seua eventual inclusió en un cànon, no rau tant en la validesa actual de les seues idees, ni tan sols en la llum que ha pogut aportar sobre la comprensió de la realitat, com en altres dos aspectes ben diferents: d'una banda, la influència sobre l'evolució del pensament humà i, d'altra, la capacitat d'expressar la visió del món i de la cultura característiques d'un determinat moment històric. És per això que, al meu entendre, l'escriptura científica del passat —els clàssics de la ciència— ho són més pel valor històric que representen, que no pas per la validesa o no de les seues idees científiques i el seu paper en la construcció de la ciència moderna occidental.

Quin és el valor dels escrits de Montaigne, de Maquiavel, de Voltaire, Montesquieu o Jeferson? Si haguèrem d'establir un cànon de la cultura occidental, segurament tots aquests autors en formarien part. De la mateixa manera, cal reivindicar l'escriptura científica no tant com un camí de descobriments sobre la natura, com el que veritable-

ment ha representat: un element substancial de la cultura i dels límits de l'aventura intel·lectual del pensament humà. El cànon científic s'ha de nodrir de textos imprescindibles per a la història d'Occident. La més autèntica síntesi de bellesa literària i finura intel·lectual brota dels escrits freudians sobre la histèria, com també de la radical anotació al diari de navegació de Darwin al seu viatge al Beagle, quan més de vint anys abans de publicar el seu *Sobre l'origen de les espècies* afirmava que «un cop demostrat l'origen de l'home entendre als babuïns podrà aportar més a la metafísica que John Locke».

En les *Cartes filosòfiques*, Voltaire feia referència a molts dels aspectes que li havien sobtat de la llibertat política de la societat anglesa i del seu parlamentarisme. Hi expressava també el seu desconcert en comprovar que un humil científic com Isaac Newton fóra soterrat amb honors de rei a l'Abadia de Westminster. Segurament, la sorpresa de Voltaire derivava de la ignorància del paper de la ciència en la cultura britànica de finals del segle XVII, quan al voltant de la *Royal Society* i del triangle format per Londres, Oxford i Cambridge s'havia concentrat bona part de la intel·lectualitat científica. Els textos i les idees de Newton, Locke, Willis, Hooke, Boyle, Halley, Harvey i altres protagonitzaren una revolució científica d'un abast si més no tan important per a la cultura occidental com l'obra de William Shakespeare.

La importància de reivindicar un cànon científic i aconseguir que s'integre en les biblioteques privades i públiques dels ciutadans occidentals no rau en retre homenatge als grans herois d'un coneixement en construcció, nogensmenys en elogiar les seues contribucions específiques, sinó en *normalitzar* l'important paper que l'escriptura científica com a forma de racionalitat lliure ha contribuït a la construcció de la cultura occidental i els seus valors de llibertat i secularitat.

En l'antologia de textos científics publicada per John Carey Faber, que porta per títol *The Book of Science*, es troba el testimoni d'un astrònom del segle XVII que va ser empresonat i es va

veure amenaçat amb la tortura i la presó indefinida si no afirmava el següent: «...tenint davant els meus ulls i tocant amb les mans les Sagrades Escripures, jure que sempre he cregut i que crec, i que amb l'ajuda de Déu creuré també en el futur, tot el que defensa, predica i ensenya la Santa Església Catòlica i Apostòlica. I haig d'abandonar i abandonaré per complet la falsa opinió que el sol és el centre del món i que és immòbil, i no mantindré ni defen-

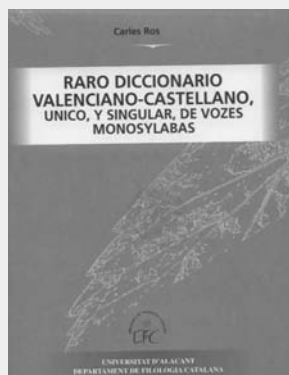
saré ni ensenyaré per cap mitjà que la terra no és el centre del món i que es mou, ni enunciaré verbalment, ni escriuré aquesta falsa doctrina...».

Corria l'any 1632 i diuen que Galileu, mentre pronunciava aquestes paraules d'abjuració de les seues idees científiques, murmurava en veu baixa: «*eppur si muove*». Mai no podrem saber amb certesa si l'anècdota és certa. Però, l'exemple val per fer-nos veure com el pensament lliure

sempre ha tingut i continua tenint tota mena d'enemics: formes omnipresents de pensament totalitari, polític o religiós, que encara avui ens amenacen. Com apunta Ian McEwan, sols pel que la ciència representa de tradició de pensament lliure i secular en la nostra cultura, sols per això, la literatura científica ja hauria d'ocupar un espai indefugible en les nostres biblioteques.

Josep L. Barona

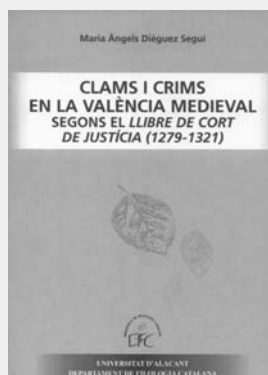
UNIVERSITAT D'ALACANT DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA

MARIBEL GUARDIOLA I SAVALL (2004):
Raro Diccionario Valenciano-Castellano, unico, y singular, de voces monosylabas de Carles Ros.
16,80 euros

VICENT BELTRAN I CALVO (2005):
El parlar de la Marina Alta. El contacte interdialectal valencianobalear.
20 euros

M. ANGELS DIEGUEZ SEGUI (2002):
Clams i crims en la València Medieval. Segons el llibre de Cort de Justícia (1279-1321),
27 euros

CARLES SEGURA LLOPES (2003):
Una cruïlla lingüística. Caracterització del parlar del Baix Vinalopó.
20 euros

BIBLIOTECA DE FILOLOGIA CATALANA

ALTRES TÍTOLS PUBLICATS:

1. *GUIA BIBLIOGRÀFICA DE LA LITERATURA CATALANA MEDIEVAL*, RAFAEL ALEMANY FERRER
2. *INTRODUCCIÓ A L'EDICIÓ DE TEXTOS LITERARIS*, VICENT MARTINES PERES
3. *LLENGÜES EN CONTACTE ALS REGNES DE VALÈNCIA I DE MÚRCIA (SEGLES XII-XV)*, JORDI COLOMINA I CASTANYER
4. *CANT, QUEIXA I PATIMENT. ESTUDI MACROESTRUCTURAL DE 55 POEMES D'AUSIÀS MARCH*, JOSEP LLUÍS MARTOS SÁNCHEZ
5. *ACTES DEL I SEMINARI D'HISTÒRIA DE L'ESPECTACLE TEATRAL*, BIEL SANSANO I BELSO (ED.)
6. *HISTÒRIA I CRÍTICA DE LA "FESTA D'ELX"*, JOAN CASTAÑO I GARCIA - GABRIEL SANSANO I BELSO (EDS.)
7. *DIALECTOLOGIA CATALANA: INTRODUCCIÓ I GUIA BIBLIOGRÀFICA*, JORDI COLOMINA I CASTANYER
8. *LA IMAGINACIÓ COMPROMESA. L'OBRA D'AGUSTÍ BARTRA*, JOAQUIM ESPINÓS FELIPE
9. *ASSAIGS DE LITERATURA VALENCIANA DEL RENAIXEMENT*, JOSEP ROMEU I FIGUERES
10. *FONTS I SEQÜÈNCIA CRONOLÒGICA DE LES PROSES MITOLÒGIQUES DE JOAN ROÍS DE CORELLA*, JOSEP LLUÍS MARTOS

COMANDES

SERVEI DE PUBLICACIONS • UNIVERSITAT D'ALACANT • APARTAT DE CORREUS 99 • 03090 ALACANT

TEL. +34 965 903 480 • FAX + 34 965 909 445

CORREU-E: publicaciones@ua.es • WEB: <http://publicaciones.ua.es>

El segon recull de textos de premsa d'Empar Moliner és fruit de les seues col·laboracions setmanals en les planes de l'edició catalana d'*El País*, en forma d'articles i cròniques. La primera impressió que s'obté quan es llegeixen els textos de l'escriptora són les nombroses afinitats amb l'obra de Quim Monzó. De fet, tots dos comparteixen una secció setmanal en el programa *Els matins de Catalunya Ràdio*, titulat *Articles que no farem mai*.

En els 85 articles del conjunt, Moliner secunda Monzó en la croada contra la correcció política: els nous credos del civisme, l'ecologisme i, sobretot, el feminisme. Aquesta persecució d'allò que és «sostenible», és a dir, «políticament correcte», li valdria, de fet, el qualificatiu antònim per a caracteritzar la seua actitud: «insostenible». L'escriptora passa revista a les representacions del circ social a què assistim diàriament: les campanyes publicitàries institucionals, les mesquineses del gremi dels escriptors, els clíxés i els tòpics del discurs polític i periodístic, les bajanades dels «progres» —els batejos civils, el boicot als productes americans, el cine social—, els immigrants i la llengua o els llibres d'autoajuda. Moliner substitueix l'estupefacció o la indignació que crea l'es-

La insostenible Empar Moliner

Empar Moliner
¿Desitja guardar els canvis?
Quaderns Crema, Barcelona, 2006
232 pàgs.

tupidesa de la vida social i política per un humor que li permet distanciar-se'n i protegir-se.

L'escriptora ens mostra una opereta protagonitzada per actors porno, cuiners estrella, cantants, polítics, escriptors excàrrecs convergents/mediàtics/seriosos, prínceps, periodistes, maniquins televisius, artistes d'avantguarda i manifestants que col·lapsen el trànsit, en la qual ella mateixa té el seu paper, centre de tots els números, transformada en un personatge més: «la periodista mordaça catalana». Moliner es representa com a bevedora irresponsable de gintònics, no feminista, gelosa i possessiva, reina de

la tolerància, comedianta, membre de la legió de fans de Baltasar Porcel, *exhippy* i, per damunt de tot, «insostenible».

La realitat és tan il·lògica i ridícula que, en algun moment, Moliner ha de postillar que determinats fets «no són broma». Moltes vegades, no cal recórrer a l'humor per a ridiculitzar, ja que els fets són en si mateixos absurds. Simplement, apella a un sentit comú espantant per mostrar la irracionalitat i l'estultícia d'un plantejament. Per exemple, el diagnòstic del psiquiatre Aquilino Polaino, segons el qual l'homosexualitat és un trastorn característic de «persones educades per un pare hostil, violent o alcohòlic, o bé per mares sobreprotectores, fredes i molt exigents». D'acord amb aquest dictamen, Bambi, Hamlet, Fellini, Charlot, Víctor Jara, Reagan i el fill dels prínceps d'Astúries serien homosexuals —«¿Tu també, Bambi?» (pàgs. 205-206). Qui és l'absurd? Qui el còmic? Qui el ridícul? Polaino o Moliner? Per això, en l'article que clou el volum, «Vull ser un peix italià (optimisme pop)» (pàgs. 227-228), l'escriptora ofereix una llista de les coses que distorsionen la realitat, o siga, que li fan la vida més suportable: si el món és així, val la pena deformar-lo.

Antoni Maestre

CARÀCTERS

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i cognoms: NIF

Adreça: Població: País:

Codi Postal: Telèfon: e-mail:

Adreça d'enviament (si és diferent de l'adreça fiscal)

Em subscric a *Caràcters, revista de llibres* per 4 números (subscripció anual), a partir del número:, raó per la qual:

Opció A: Domiciliació bancària

Opció B: Us tramet un xec per valor de 12 euros, a nom de: Universitat de València. *Caràcters, revista de llibres*
(Preu Europa: 16 euros. Resta del món: 20 euros).

Opció C: Targeta de crèdit (Data de caducitat) /

Número de la targeta

Signatura

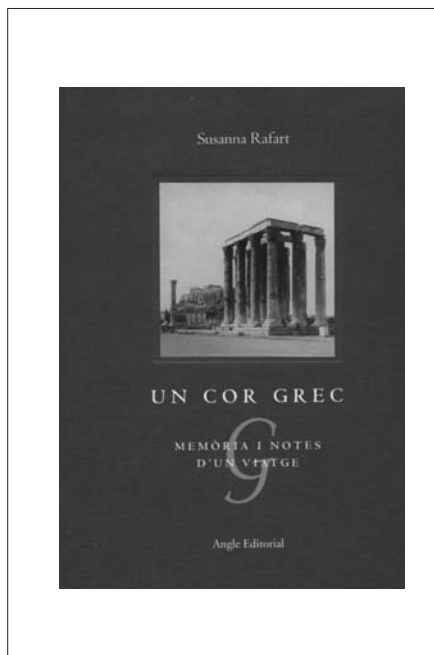
Envieu còpia d'aquesta butlleta, amb les dades corresponents, a:
Caràcters, revista de llibres. Publicacions de la Universitat de València, Arts Gràfiques, 13, 46010 València.

També us podeu subscriure directament a través de la nostra pàgina web: www.uv.es/caracters

Les veus i l'illa

No constitueixen una multitud els escriptors catalans que han recorregut terres i mars gregues i que n'han deixat acurat testimoni. Bé per motius que avui en diríem professionals, com ara el virulent Ramon Muntaner, o bé per motius d'esbargiment, com Josep Piera amb l'esplèndid i ja llunyà *Estiu grec*, amb d'altres més recents com Alfons Martí i Bauçà amb *Aventura grega*, la *recherche* muntaneriana de Francesc Puigpelat amb *La ruta dels almogàvers: un viatge per Grècia i Turquia*, *La Llum dels herois, retalls de Grècia*, de Josep Vallverdú, o l'encara inèdit *L'anell del diable: tardor a Santorini* de Christelle Enguix, a més dels excel·sos viatgers del iot Catalònia, si és que el senyor Kenneth M. Selton no hi té ningú més per a afegir a la nòmina. En una via intermèdia entre el treball i el plaer trobaríem els universitaris, tant catalans com espanyols, que viatjaven al *Ciudad de Cádiz* l'any 1933, i que recalaren a Grècia en una mena de *grand tour* promogut per la Universitat de Madrid on també participaren molts professors i alumnes de tot l'Estat espanyol en un periple de quaranta-cinc dies pels punts més rellevants de la Mediterrània: una mena de curs flotant d'humanitats, esdeveniment memorable i sense precedents coneguts. Aquest viatge generà dietaris i àdhuc la filmació d'un reportatge documental. Entre els nauzers originals, hi eren Salvador Espriu i Bartomeu Rosselló-Pòrcel: és mitjançant l'esquer d'aquests dos autors que Rafart s'endinsa en l'esperit d'aquell trajecte i refà, amb variacions, ampliacions i el·lipsis, l'epopeia de 1933. Rere l'estela d'aquell vaixell, la poetessa Susanna Rafart (Ripoll, 1962) ha escrit —ha viscut, diríem amb propietat— *Un cor grec*. En qualsevol cas, *Un cor grec* no és un llibre de viatges, ni un dietari, ni una galeria de devocions literàries sinó una barreja mistèrica i emocionada entre tots aquests gèneres, amb un regust de la prosa dels diaris de Marià Manent, límpida i tallant en la seua eixutesa, això sí, sempre amb un desig confessat de recerca personal dins les experiències del viatge, tot seguint *avant la lettre* la filosofia kavaiana del viatge com a metàfora de la vida.

Fet i fet, l'obra de Rafart ofereix tres parts ben diferenciades. La primera, titulada *Sèquia*, és un dietari que com

una mena de pòrtic ens dona a conèixer els referents literaris i personals amb els quals s'arma l'autora per a emprendre els viatges —l'interior i l'exterior— a Grècia. Podria constituir perfectament una obra independent malgrat el seu caràcter adventici i que se'ns presenta com un mirall on reconèixer autors, situacions, experiències que conformaran el viatge interior, com també sobre la poètica i els orígens de la pròpia literatura, personatges i situacions que l'han dreçada com a escriptora, paisatges i situacions determinants, reflexions i notes motivades per Turner, Delacroix, Hugo, Walcott, Ricard Creus, el fotògraf Frédéric Boissonas, Ford Madox Ford amb *El bon soldat*, Sèneca i el silenci interior i exterior, la memòria i el desig

Susanna Rafart
Un cor grec.
Memòria i notes d'un viatge
Angle Editorial, Barcelona, 2006
280 pàgs.

de la memòria, l'educació, les multituds, la pintura, alhora que reinterpreta personatges clàssics, des de Filòctet a Medea. Hem d'insistir en la qualitat de la prosa i de les reflexions de Rafart al voltant de la literatura i la relació d'espill i de model entre aquesta i les persones.

La segona part de l'obra és realment el dietari dels viatges a Grècia; diem viatges perquè es tracta del report de tres estades diferents per terres i mars hel·lèniques. Ací comença al seu torn un altre viatge per al lector que és la combinació de la descripció geogràfica, de la sentimental i de les evocacions, suggeriments o concordances amb què la viatgera —com a escriptora que projecta ja no la vida sobre l'escriptura sinó l'escriptura sobre la vida— troba pel diferents ports del seu periple. Creiem que és ací on es troben algunes de les millors pàgines que s'han escrit al respecte. La simbiosi entre llocs, literatura i vivències arriba a ser d'una intensitat tal que commou i emociona. També recupera il·lustres escriptors catalans que l'han precedida o acompanyada en el trajecte mental, com Josep Piera o Manuel Forcano. Per a cloure, recupera els viatgers del *Ciudad de Cádiz* per intentar que «les hores passades a Greenwich» siguin abolides i reconstruir el miratge del que hauria pogut estar aquella generació malbatarada per la Guerra Civil espanyola i les seues conseqüències. No es tracta d'una lectura fàcil ni lineal, ni tampoc impregnada de la frescor personal o la immediatesa d'*Estiu grec* o *El Mediterráneo es un hombre vestido de mar*, per posar dos exemples, però és una immersió en la Grècia particular d'aquesta escriptora, d'una densitat i una solidesa exquisides.

En un plànol material, cal destacar que l'aparença externa i interna del volum, un sòlid exemplar en quart, és esplèndida i agradable, com també la tipografia elegant i còmoda sobre un paper que inspira respecte i la sòbria coberta on apareix reproduïda una fotografia de Frédéric Boissonas, que esdevé un encert junt amb l'enquadració en tela editorial. Tot plegat un resultat ben lloable entre la poca cura general que a l'aparença física dels llibre avui hom atorga.

Alexandre Navarro

El treball d'Arnau Gonzàlez i Vilalta sobre la idea dels Països Catalans durant els anys trenta del segle XX representa una destacable novetat en els estudis sobre la història del nacionalisme català, ja que per primera vegada s'analitza de manera sistemàtica l'evolució del projecte nacional dels Països Catalans en el període en què prengueren forma les seues bases teòriques i conceptuals.

El llibre mostra com, a partir de l'establiment de l'autonomia de Catalunya i de l'assoliment de l'hegemonia d'ERC en el nacionalisme català, la idea dels Països Catalans agafa una certa embranzida, especialment al Principat de Catalunya però també en determinats nuclis nacionalistes del País Valencià i Mallorca. L'extensa documentació en què se sustenta el llibre permet a l'autor oferir un retrat certament complet del paper d'intel·lectuals, forces polítiques i entitats socials en la propagació de la idea dels Països Catalans, així com aproximar-nos als termes en què es plantejava el debat en aquells moments, que oscil·laven entre l'essencialisme que propugnava una comunió espiritual dels territoris de parla catalana i els intents de plantejar la qüestió en termes de complementaritat econòmica o de garantia de futur per la llengua i el mercat cultural català.

Resulta especialment interessant la comparació entre els plantejaments llançats des del Principat, de la mà de determinats exponents d'ERC, d'UDC o d'entitats com Palestra, i la desigual recepció que obtingueren en els nuclis «protonacionalistes» o regionalistes del País Valencià o Mallorca on sovint foren font de conflicte, però també representaren un element d'expansió, atés el gran ressò social que tenien la Catalunya autònoma i les seues autoritats, tal i com mostra el viatge de Francesc Macià a València el 1933 on fou rebut «per grans multituds», segons les cròniques de l'època.

El treball realitzat per Arnau Gonzàlez, tot i ser fonamentalment una recerca historiogràfica basada en la documentació de fonts originals, compta amb elements per tenir un cert impacte en dos àmbits ben diferents: per una banda, en el de les teories del nacionalisme, i per una altra en els debats contemporanis sobre la qüestió.

Pel que fa al primer aspecte, el mateix títol del llibre (*La nació imagi-*

La imaginació, documentada

Arnau Gonzàlez i Vilalta
La nació imaginada.

*Els fonaments dels Països Catalans
(1931-1939)*

Afers, Catarroja - Barcelona, 2006
380 pàgs.

nada) mostra una certa voluntat d'incidència en un dels grans debats sobre els nacionalismes. Avui dia, dir que les nacions són «inventades» o «imaginades» ha esdevingut gairebé un tòpic entre la gran majoria d'estudiosos i analistes del fet nacional arreu del món. A banda de l'ús, sovint simplista, que es fa de les idees de Hobsbawm i Benedict Anderson respecte la formació de les nacions, sobta la facilitat amb què s'apliquen a les nacions dels «altres» —sovint amb voluntat deslegitimadora—, que contrasta amb les rares vegades amb què hom les aplica al propi context.

I és que aplicar el paradigma constructivista a la pròpia realitat nacional —respecte de la qual hom difícilment n'està lliure de vincles afectius en un sentit o un altre— requereix de molt més rigor en l'anàlisi i dificulta l'ús esquemàtic i ideològic dels conceptes i perspectives dominants en els estudis sobre nacionalismes. Precisament per això, el que en resulta és un sa exercici acadèmic que contribueix al coneixement col·lectiu sobre els processos d'«imaginació» de les nacions contemporànies.

I en aquest sentit, el treball d'Arnau Gonzàlez i Vilalta pren especial valor ja que mostra, a partir d'un intens i extens treball de documentació, com es va fer aquest procés d'imaginació d'una nació. Aquesta mena d'estudis de cas poden representar aportacions essencials als debats teòrics sobre els orígens de les nacions modernes i contemporànies, entre els qui les veuen com a creacions *ex nihilo*, fruit exclusiu de les activitats de grups i elits nacionalistes, i els qui les conceben com a

materialització d'unes essències etno-culturals que es perden en el temps.

El llibre d'Arnau Gonzàlez és, sens dubte, un potent reforç de les posicions, diguem-ne, intermèdies com les de Miroslav Hroch o, potser més encara —tot i que sense citar-les expressament—, les d'Anthony D. Smith, que reclamen un equilibri entre l'agència conscient dels moviments nacionalistes i el paper del passat ènic i cultural en la conformació de les nacions modernes —entre la «gastronomia» i la geologia, per dir-ho en paraules d'Smith. I ho és perquè mostra amb claredat com, d'una banda, el pancatalanisme representà un intent de difondre una nova consciència nacional entre unes poblacions que no la tenien a partir del treball de certs nuclis nacionalistes, alhora que es basava en potents elements de continuïtat històrica respecte de les arrels medievals del fet català, com ara la literatura, la llengua o una certa consciència —si més no, en les elits culturals— d'unitat «prenacional».

A nivell més domèstic, la importància del llibre rau, sens dubte, en què contribueix a situar amb claredat els orígens de la idea de Països Catalans més ençà de Joan Fuster. La sorprenent continuïtat entre els debats i plantejaments de partidaris i detractors dels Països Catalans dels anys trenta i els del darrer terç del segle XX ens ha de permetre recuperar el nostre passat i tendir així a superar la profunda cesura, o discontinuïtat històrica, que suposà el franquisme.

Tanmateix, després de la lectura del llibre resta la sensació que queda encara espai per un treball més intensiu en la interpretació dels elements ideològics, nuclears, de les diverses formulacions de la idea dels Països Catalans, de la seua genealogia i significació. I això serveix també per al que l'autor anomena «antipancatalanisme». D'altra banda, tot i que el llibre aporta molts elements, continua deixant un cert buit quant a l'avaluació acurada de l'impacte polític efectiu del pancatalanisme durant els anys trenta i, sobretot, de reflexió sobre les causes de les limitacions del nacionalisme «pancatalà» per atènyer l'objectiu central de tot moviment nacionalista, que no és un altre que l'àmplia difusió de la consciència de pertànyer a una nació entre la població a què s'adreça.

Jordi Muñoz

Corre, Mike, corre

Xavier Gual
Ketchup
Columna, Barcelona, 2006
247 pàgs.

En *Ketchup* trauen el nas personatges i tribus que poblen els extraradis de les ciutats, en aquest cas de Barcelona; en són la cara oculta que tot el món sap o intueix però que tendeix a ignorar. I ací rau, d'entrada, la valentia de Xavier Gual d'arriscar-se a fer-ne una radiografia literària. La novel·la té com a protagonista a Mike, un xicot que sense tenir res i no voler fer res aspira a ser el rei del barri i a conduir un cotxe acollonant. No li resta, per tant, cap altra opció que tirar pel dret, sense miraments. Com algú ja va dir, si patines sobre una capa de gel molt prima, la teua salvació és la velocitat. El jove té una nòvia amb qui sempre va a la grenya, però ni vol ni pot abandonar; i un amic, el Sapo, prou tocat pel racisme i que li encanta ajuntar-se amb una colla de nazis que gaudeixen de pelar el personal, sobretot transvestits, ionquis i traficants.

Amb un estil filmic, Xavier Gual ens pinta escenes emblemàtiques per retratar un clima marginal, desencantat, i uns personatges sense referents i sense massa vies de futur: una visita a una oficina d'ocupació, una vesprada al bar, una enganxada amb la nòvia, tancar un tracte en un bar amb les pastilles amagades dins d'un pot d'olives, una conversa amb Sapo en un trajecte de metro de camí a un partit de futbol junt als skins, una prova desastrosa per a una pel·lícula porno, matar terroristes en un joc de videoconsola, un sopar caòtic en un McDonalds, un viatge en tren cap a la discoteca amb traca final i fugida amb cotxe sense carnet.

Les escenes es combinen amb monòlegs d'una galeria de personatges cadascun dels quals té la seua particularitat: un professor a punt de perdre la paciència, el camell que no es fia gens del jove, l'actriu porno encantada del

seu ofici, la mare davant el menyspreu del fill, un *skin* narrant les seues aventures... Els parlaments van dirigits al protagonista, a Mike, i compleixen un paper didàctic d'explicar la desfeta escolar, l'ús dolent i adequat de les drogues, el sexe, la desestructuració familiar, la violència, la immigració... Encara que cadascun tinga una veu diferent i estiguen ben resolts, de vegades semblen massa sermó i boicotegen per moments la lectura de *Ketchup*.

Mike i companyia són personatges que tenen un diccionari superprim, a la seua enciclopèdia li falten quasi tots els fulls i les seues converses semblen impossibles. Però és precisament a través dels seus gestos, les seues paraules i els seus accents que l'autor aconsegueix dotar-los de nervi, d'una veritable identitat, que convida els lectors a apropar-s'hi i mirar d'entendre'ls, tot parant l'orella en els matisos i la perplexitat que hi corre darrere de perfils aparentment tan primaris. Vol que ens fixem en l'adrenalina, en els bravates, en l'apatia, en els somnis, perquè al darrere hi ha el desig de surar enmig d'un medi improbable, de sentir-se i ser alguna cosa, i una gens dissimulada inseguretats. Per mitjà del diàleg, lacònics i àgils, que són la columna vertebral del llibre, es palpen les dificultats dels personatges d'escoltar i de comunicar-se, perquè sovint no saben què dir i, quan ho tenen clar, no troben la fórmula per a transmetre-ho. Les converses són, així, olles de grills. Creïbles i vibrants gràcies a un català brut, de carrer, farcit de renecs i insults. Són diàlegs hiperrealistes, si puc dir-ho així, que identifiquen els personatges pel seu parlar. Per això trobem fins i tot la pronúncia sense errors d'un personatge anomenat el Vinagre.

En l'òrbita d'aquesta fauna urbana, que viu en els marges, la brutalitat esdevé un signe de distinció, ja que aquests individus gaudeixen d'investir la vida comunitària i els territoris dels altres. La violència, per als neonazis, en una espiral sense fi, és una festa macabra i arbitrària. El protagonista, per ser molt jove, no arriba a tant, però no pot viure sense la tralla verbal i aplega un punt on el rampell d'agressivitat gratuïta es converteix en una via d'affirmació. Potser siga pegar pals de cec, però amb aqueixa exhibició pública s'autodefineix.

Francesc Calafat

LA NAU

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA Vicerectorat de Cultura

EXPOSICIONS

GEOGRAFIES DEL DESORDRE. MIGRACIÓ,
ALTERITAT I NOVA ESFERA SOCIAL
DEL 28 DE SETEMBRE AL 26 DE NOVEMBRE DE 2006
SALA ESTUDI GENERAL I SALA OBERT

ELS COL·LEGIS DE L'EXILI A MÈXIC
DEL 19 D'OCTUBRE AL 10 DE DESEMBRE DE 2006
SALA THESAURUS I CLAUSTRE MAJOR

PACHECO I L'EXILI EUROPEU
DES DE NOVEMBRE DE 2006
SALA MARTÍNEZ GUERRICABEITIA

PROGRAMACIÓ AULA MÚSICA
1R TRIMESTRE CURS 2006-2007
OCTUBRE-DESEMBRE

MÚSICA A LA CAPELLA
CAPELLA DE LA SAPIÈNCIA - EDIFICI LA NAU
HORARI: DIMECRES, 19.30 H

18 D'OCTUBRE:

ALEJANDRA PACHECO, PIANO

25 D'OCTUBRE:

VICTORIA MUSICAË.

DIR.: JOSEP RAMÓN GIL-TÀRREGA

8 DE NOVEMBRE:

COR DE CAMBRA LLUÍS VICH

15 DE NOVEMBRE:

CAPELLA DE MINISTRERS

DIR.: CARLES MAGRANER

22 DE NOVEMBRE: JUAN CARLOS
NAVARRO, VIOLÍ - DIMAS MORENO,
VIOLONCEL - BASILIO FERNÁNDEZ, PIANO

29 DE NOVEMBRE: MARÍA DE LOS
LLANOS, SOPRANO - QUARTET
DE CORDA GREGAL

13 DE DESEMBRE: ROBERTO MOYA,
GUITARRA

COL·LEGI MAJOR LLUÍS VIVES
AUDITORI MONTANER
DIMARTS, 19.30 H

3 D'OCTUBRE: DUO CAMBRA
(PABLO GARCÍA, VIOLA - PASCUAL
JOVER, PIANO)

14 DE NOVEMBRE: VÍCTOR
NOVELLA, PIANO

19 DE DESEMBRE: OVIDIO JIMÉNEZ,
FAGOT - CARLOS AMAT, PIANO

COL·LEGI MAJOR RECTOR PESET
CICLE JÓVENS
INTÈRPRETS DE L'IVM
DIMARTS, 19.30 H

17 D'OCTUBRE: RAÚL ARIAS, VIOLÍ

7 DE NOVEMBRE: RICARDO
MATARREDONA, CLARINET

12 DE DESEMBRE: JUAN IBÁÑEZ,
FLAUTA - ANTONIO GALERA, PIANO

Els fruits madurs

Francesc Parcerisas
Dos dies més de sud
Quaderns Crema, Barcelona, 2006
104 pàgs.

No descobriré res explicant al lector que Francesc Parcerisas és un gran poeta, segurament el millor de la seva generació, però crec necessari recordar que el tret distintiu de la seva poesia és la regularitat. En la carrera de fons que és la creació d'una obra literària Parcerisas mai no ha afluixat. Cada llibre que ens presenta té la seva empremta única i a més explora camins nous, sorprenents i captivadors que fan que la seva aparició sigui un esdeveniment. El llibre *Dos dies més de sud* que acaba de sortir és una altra passa de gegant en la seva poesia i els lectors estam d'enhonorabona.

Al poema de Rainer Maria Rilke que Francesc Parcerisas ha triat per encapçalar i donar títol al seu llibre el poeta demana al seu déu que doni dos dies més de sud als últims fruits de l'estiu. Aquesta súplica, que tots podem fer nostra, perquè de sud mai se'n té prou, és la porta per la qual el lector pot entrar al llibre. Quan Parcerisas demana dos dies més de sud ens parla des del punt de vista d'una persona que veu com s'acosta la tardor de la seva vida i necessita explicar quin és el seu origen i, sobretot, quin és el seu present. Per fer això Parcerisas ens presenta cinquanta poemes, estructurats en quatre seccions que porten els noms de «Rimbaud a Harar», «Els Oratoris», «Platja de Portobello» i «Venus i Adonis».

Ja en els primers cinc poemes del llibre que formen la secció «Rimbaud a Harar» es toca des de distints vessants el que serà, al meu parer, el tema principal del llibre: el desencís. Rimbaud va viure els darrers anys de la seva vida a Harar, una ciutat d'Etiòpia, on va fracassar econòmicament després de provar de dedicar-se a diversos negocis, dignes de poetes caiguts, com el tràfic d'armes i d'esclaus. La

imatge de Rimbaud, llanguint a Harar, malalt, acabat i lluny de voler tornar a escriure, ens pot acompanyar en la lectura d'aquests primers poemes del llibre, en els quals el desig, la mort, l'amor i els ideals naufraguen en el no-res monòton i decebedor del present. No hi trobarem ni l'entusiasme de la primera joventut ni els estertors de la vellesa en aquest poemari. En ell el poeta que ens parla ja ha passat la meitat de la seva vida i reflexiona a través d'una veu, moltes vegades dolguda, sobre quin és el seu paper respecte a l'avenir. En els poemes de les dues primeres seccions del llibre, a més, ens trobam sovint amb la presència de múltiples veus que parlen al lector des del passat del poeta. Aquestes veus, molts cops angoixants, que sorgeixen de les lectures, de la història personal de l'autor i del context històric que li ha tocat viure són potser les pistes que ens dona Francesc Parcerisas per explicar el camí que l'ha portat a les conclusions que sen's revelen en la lectura d'aquest llibre de poemes. Un camí de poesia que és, en aquest llibre, l'eina que ha permès al poeta avançar pel camí del coneixement.

Així com en les dues primeres parts de *Dos dies més de sud* el poeta demana del lector un esforç d'atenció continuat que es veu recompensat en les troballes que va fent: claus o imatges que aclareixen o estenen els significats dels poemes anteriors, en les dues parts finals ens trobam amb poemes més breus i més directes. Els que prefereixin el tipus de poesia que s'entrega al lector des del primer contacte amb el poema trobaran en els últims vint poemes a un poeta que també es preocupa per comunicar quines són les seves obsessions i que ho fa amb vocació de claretat. Aquest és un dels grans encerts de l'estructura del llibre: adreçar-se als distints tipus de lectors de poesia amb la intenció que puguin fer-se'l seu des de diferents graus d'implicació.

«Qui ara no té casa, ja no la bastirà», diu un dels versos del poema de Rilke que inaugura el llibre. Parcerisas ens explica en aquest llibre com és la seva casa, quins llibres hi ha a les prestatgeries, quins són els seus animals domèstics, quina és la llengua que s'hi parla i amb quines presències hi conviu. Gràcies a *Dos dies més de sud* la casa de Parcerisas és ara la casa de tots.

Josep Lluís Aguiló

Fragments d'una identitat

Carles Camps Mundó
Com els colors a la nit
Edicions de l'Albí, Barcelona, 2006
160 pàgs.

Carles Camps Mundó m'era un nom llunyà, relacionat amb la poesia visual dels anys setanta. En concret, m'evocava paisatges retallats en figures diverses en un llibre editat a Llibres del Mall. I per això em sorprengué llegir *Llicó de tenebres* al ple dels anys noranta, una aproximació ben particular a la poesia del silenci. Amb una dicció nítida i discurs abstracte reflexiona sobre les dificultats del dir. A més, amb l'ajut de paradoxes i interrogacions assaja una meditació metafísica sobre les contradiccions de l'existència, on juguen un paper clau les tensions entre el desig sempre intacte i la realitat. Aquesta literatura d'inspiració mística i romàntica aprofundeix el seu univers en títols posteriors, entre els quals jo conec el *Llibre de les al·lucinacions*, dominat per una atmosfera religiosa i deseparada on a partir de la mort de la mare s'embarca en una exploració més enllà de les aparences. Per al poeta, el nostre present, un temps marcat per la desaparició de Déu —i la conseqüència nostàlgia d'una plenitud que ja no és— i per la culpa, ens aboca a la presència insuportable del no-res, a gravitar en els límits. Els versos ens duen d'una suposada confiança en el valor salvífic de la paraula a la consciència dels seus dèficits.

Ara ens sorprèn amb un llibre narratiu, *Com els colors a la nit*, un aplec de proses breus, fragmentàries, que al llarg de la lectura configuren una identitat humana en tota la seua complexitat. La força del llibre resideix precisament en la concisió, en aquests flaixos, en les distintes descàrregues d'intensitat o d'estupefacció que alimenten el decurs narratiu. No li cal més, va deixant caure puntals de la seua història personal: el descobriment de la mort, el primer amor, la infidelitat del pare, la soledat de la mare, el jou humiliant de l'educa-

Una estranya novetat

Ignasi Mora
Maig
Editorial Moll, Palma, 2006
180 pàgines

ció religiosa, el sentiment de culpa per part dels fills, el terror abismal en els instants depressius. Al seu costat, referències molt concises al present del narrador; la dona, els fills, la casa de camp, els viatges en cotxe... En altres casos, se centra en l'art, en temes peluts com ara la mort de Déu o la recreació de somnis inquietants. Les vivències concretes, els detalls, les sensacions, els apunts lírics i paisatgístics que anota l'autor germinen en tot un seguit d'observacions i reflexions, sovint colpidores i suggeridores. D'aquesta manera, posem per cas, la mort d'un pardal li fa pensar en els rituals com una exhortació del dolor. O l'assistència al soterrament del fill d'un amic el fa pensar en l'enyorança de tot allò que no tornarà a ser.

Més que l'anècdota de cada narració allò que val és l'emotivitat reflexiva, la vida mental amb què les evoca, les recrea i les valora. I ací entra, inevitablement, el bagatge cultural de l'autor. La mirada mai no és verge, fins i tot en els moments més innocents; sempre és interpretativa, filtra les obsessions i els interessos culturals. Les sobredosis de significat ens permeten de contemplar les coses amb una llum nova i amb una intensitat diferents a què estem habituats. Tot plegat, sempre són una mina d'indicis i suggeriments. Per això resulten especialment interessants les anotacions dedicades a les dues tensions que conviuen en la *Pietat*, les idees que la polifonia li desperta sobre la tendència a la unitat de la música, la gravetat i recerca de la salvació en la segona simfonia, anomenada *Resurrecció*, de Mahler, o l'impacte que li va produir el *Livro do Desassossego*.

L'obra, formada per relats independents però complementaris, ve contada per perspectives diferents per tal de fer-ne més fecunda la lectura. Predomina el narrador desdoblant, però també descobrim, entre altres, la veu d'un amic, alguna carta, converses sobre temes artístics. Ací i allà podem trobar algun passatge potser massa carregat o massa abstracte. Però, en general, la narració flueix eficaç i amb moments enlluernadors i amb efusions líriques i reflexions de valor. *Com els colors a la nit* no és una novel·la. Tal vegada tinga dificultats d'atraure lectors, però els que s'hi deixen seduir trobaran allò que busquen: sensibilitat, idees i bona literatura.

Rosa Durà

La novel·la valenciana escrita en català ha estat un petit miracle de la transició política. Però la multiplicació de títols, de tendències, d'estils i de pretensions que va viure a partir dels anys setanta, sobretot des de la irrupció del premi Andròmina, ha anat entrant en els darrers anys en una soporífera beatitud. Per això cal saludar amb l'alegria que correspon al cas la publicació de la novel·la *Maig* d'Ignasi Mora, un dels autors d'aquest país amb més capacitat de sorprendre si la disciplina l'acompanya, perquè les seves incursions editorials són excessivament esporàdiques. *Maig* representa una estranya novetat, opinable des del punt de vista de l'estricta ambició literària, però que refresca els aparadors de les llibreries valencianes amb una festa imprevisible.

La darrera novel·la d'Ignasi Mora compleix les funcions d'una *road movie* domèstica. Arranca amb un delirant trajecte automobilístic entre la Safor i la ciutat de València i acaba amb un recorregut urbà intramurs més desficaciat encara. Les intencions que mouen l'autor no són massa diferents de les que han impulsat la majoria dels autors d'aquesta mena de narracions amb personatges fugidors fastiguejats amb la trista realitat que els ha tocat viure. No hi hauria res de nou sota el sol que pagara la pena comentar si no fóra pels tres o quatre encerts que converteixen *Maig* en un relat recomanable. Per entendre el primer cal remarcar que gairebé tots els intents dels novel·listes valencians per acostar-se, ni que siga lleugerament, a la realitat última de la seua capital han fracassat per una causa o una altra. Per excés de compromís polític, per falta de nervi, per rebuig constatable d'una ciutat que no els agrada, per desmesura endogàmica, per transcendentalisme

exagerat, per fallida lingüística... I en aquest darrer aspecte cal felicitar Ignasi Mora perquè ell hi fa el ple. No hi ha cap conversa a *Maig* que desconcerte el lector acostumat a patir València. La combinació entre català i castellà encaixa amb habilitat de mestre i el nivell de l'idioma dels protagonistes és tan creïble com la vida mateixa. Podria sorprendre's el lector inesperat d'altres parts del domini lingüístic per uns recursos que no necessiten ni l'escriptor de l'Eixample barceloní ni el d'Alcàsser, però que sí que cal desplegar amb eficàcia de mestre de gremi si el marc triat per l'acció no va més enllà del Camí de Trànsits, com és el cas. Els encerts de l'autor no s'acaben només en la llengua que parlen els personatges, sinó també en la que interioritza el protagonista, que és qui desgrana la narració en primera persona.

Potser és aquest domini de l'idioma el que explica també el control del ritme en la narració de Mora. Qui és capaç de fer parlar els personatges amb una tensió lingüística admirable, ho és també d'estendre una trama sense fer caure en el badall el lector en cap moment. La tècnica del guió cinematogràfic aplicada a la gran majoria d'escriptors valencians fa un oxímoron que enlluerna. No és el cas de *Maig*, que es pot llegir sense tenir en cap moment la sensació d'un excés de disgregació que afectaria profundament l'estructura del relat. Un relat massa curt, d'altra banda, per adequar-se amb eficàcia a les intencions que han mogut Ignasi Mora a escriure'l. La darrera troballa de *Maig* són uns personatges que fan solvent tota la desmesura de la història, començant pel protagonista i acabant amb el darrer secundari d'una brofegada servida amb una eficàcia tan exquisida que reconcilia el lector valencià amb la literatura urbana del país. Potser Ignasi Mora no tenia unes grans intencions de transcendència literària quan va perpetrar *Maig*. I potser també això el converteix en una saludable excepció i en fa encara més recomanable una lectura que desengreixa puntualment el panorama actual de la narració valenciana. Senyor Mora, diuen que vostè en prepara una segona part. Doncs, mire, i també com a excepció, faça, faça... i que Déu nostre senyor li ho pague amb l'èxit de vendes que es mereix.

L'austera bellesa de l'autenticitat

Ricard Creus
Cada dia un dia.
Obra poètica 1968-2003
Proa, Barcelona, 2006
328 pàgs.

Ricard Creus és un d'aquells autors que fan l'efecte d'anar construint la seva obra des de la discreció, al marge de polèmiques estètiques i d'aparicions més o menys fulgurants en els mitjans de comunicació. Fidel a la recomanació que feia Catul a un deixeble, en el sentit que procurés no haver-se de guanyar la vida escrivint, Creus va dedicar-se, fins a la seva jubilació, a l'ensenyament del dibuix i la pintura. Aquest fet, però, no ha impedit que l'escriptura fos per a ell una activitat sostinguda i constant, tant com la vocació d'entendre el món a la qual s'ha lliurat i per a la qual la poesia li ha estat una eina insubstituïble.

Poc amic d'obeir tabús, Creus no ha fet cas d'aquell prejudici que alimenten certs crítics envers els autors que diversifiquen la seva tasca creativa entre diversos gèneres, i ha conreat amb èxit la poesia, la novel·la, el relat breu, l'assaig, el teatre i la narrativa per a infants. No cal dir que, més enllà de les tècniques específiques que requereix cadascun d'ells, s'hi pot resseguir la veu, fidel a ella mateixa, de l'escriptor que enfonsa les arrels en una recerca vital apassionada, arriscada i honesta.

El llibre que reuneix la seva obra poètica posa ben de manifest aquesta procedència: així, el lector que, gràcies a aquest llibre, abordi per primer cop la poesia de Ricard Creus, hi trobarà uns textos bàsicament narratius, que se serveixen d'un llenguatge sobri i que transiten per un registre tan allunyat de lirismes artificiosos com de retòrica emfàtica. De fet, la seva és una poesia que produeix aquella sensació d'aparent facilitat de les coses ben fetes, i que es tradueix en una notable capacitat expressiva. Sam Abrams, que ha

estat el curador d'aquest volum, apunta, sobre la poesia de Creus, que «defuig la imaginació i parla exclusivament d'allò que ha experimentat directament en primera persona». I és cert que parla d'allò que coneix de prop, d'allò que viu i que ha viscut, i en això rau la seva força. Però té, tanmateix, la capacitat d'aconseguir, no tan sols transmetre eficaçment aquelles vivències personals al lector, sinó que aquest hi trobi idees i emocions que el remetent a la seva pròpia experiència, fent-li, per tant, elements d'autoreflexió i d'aprenentatge íntim.

La singladura de Creus es mou, sobretot, entre les coordenades d'una infantesa marcada pel drama de la guerra: «Jo era un nen, ben poca cosa, / i ja havia vist plorar els grans»; l'adolescència viscuda en el marc de la postguerra: «Qui va guanyar no m'estimava, / ho vaig anar sabent de mica en mica», i la maduresa sota el segell del Maig del 68, referències que apareixen, sobretot, a les seves novel·les *Posicions* (premi Sant Jordi 1987) i *Vol Barcelona-Mèxic*, enquadrades dins el cicle narratiu que Creus anomena «Després del Maig».

La lectura global de l'obra poètica de Creus permet al lector detectar-hi alguns trets que l'amaren d'una manera transversal, més enllà de l'anècdota que ha generat el poema i de la temàtica que l'autor es proposa d'abordar en cada cas, com ara una subtil sensualitat: «Desembolicàvem l'amor, amb tacte, / d'aquell llarguíssim inefable llarg bes», o bé: «Jo et sabia tots els racons on m'amagaves calius»; o, també, un sentit acusat de les imatges i dels matisos cromàtics, que no deu ser aliè a la seva formació en el terreny de les arts plàstiques: «L'aire entre els baladres tenyeix de rosa el cel».

L'aparició d'aquest volum, bellament il·lustrat amb dibuixos de la pintora Esther Boix —esposa del poeta i col·laboradora en diferents projectes professionals i artístics—, i que aplega, a més de tota la poesia publicada fins avui, alguns reculls inèdits, hauria de permetre, finalment, acostar a un públic més ampli la maduresa creativa d'un autor que ha fet de l'autenticitat un senyal distintiu de la seva obra i de la seva vida.

Miquel·Lluís Muntané

El repte de la complexitat

Antoni Corominas
El repte de la integració
Bromera, Alzira, 2006
128 pàgs.

Aquest llibre d'Antoni Corominas, premi d'Assaig Mancomunitat de la Ribera Alta 2005, planteja la qüestió de la immigració des d'una perspectiva psicopatològica innovadora. Corominas parteix de la constatació que la immigració no s'aturarà i que l'arribada nombrosa i constant d'immigrants ja està provocant una sèrie de reaccions per part de la població receptora que van des de la tolerància indiferent envers els ciutadans de segona categoria fins a la xenofòbia violenta. Aquest tipus de reaccions són les que Corominas investiga tot utilitzant una metodologia interdisciplinària basada en l'elaboració d'analogies entre els fenòmens patològics individuals i les accions col·lectives.

Per a Corominas, els trastorns de personalitat impliquen una exageració caricaturesca i regressiva de determinades característiques de la personalitat que tothom tenim, com ara les gelosies o recels. Les societats estan formades per la suma dels comportaments individuals i poden ser positives o negatives, alhora que també poden emmalaltir o curar-se, sempre des del punt de vista de «la protecció de les llibertats, la cobertura de les necessitats bàsiques dels seus membres o la preservació de les relacions vers la igualtat» (pàg. 19.) Aquest procés segons el qual s'emmalalteix es dona de forma gradual i progressiva i, tot i no ser homogeni, afecta totes les parts de la societat. Les reaccions socials negatives, a més, prenen un caire o un altre dependent del «brou de cultiu», de la fàbrica social que sosté una societat en concret.

Entre els trastorns de la personalitat individual que poden ser aplicats a les societats, Corominas destaca el narcisisme (quan la societat es considera la millor i és, per tant, incapaç de reconèixer

Saltar la tanca del jardí

xer les virtuts de les altres, i els seus ciutadans pateixen una manca d'empatia greu envers els nouvinguts); la paranoia (quan les persones i societats recelen, rebutgen i temen els forasters i consideren que han vingut a fer allò que el refrany popular ja ens adverteix: «De fora vindran, que de casa ens trauran»); i l'histrionisme (la vanitat i l'ostentació del bon funcionament i la capacitat artística i intel·lectual de la pròpia societat que obscureix les mancances i exclusions socials, que també n'hi ha.)

Corominas explica que moltes societats occidentals que es consideren les defensoras dels valors ideals de la humanitat, entre ells els drets humans i la democràcia, alhora que permeten que els immigrants siguin considerats ciutadans de segona, són societats malaltes. Tanmateix, allò que no ens explica Corominas, i que està lligat amb la part més feble del seu argument, és quins són els mecanismes, els catalitzadors, els vectors conductors d'aquestes malalties. Què fa que una societat madura —segons Corominas, aquelles que accepten els immigrants com a iguals i estan disposades a recrear allò que són per tal de transformar-se en una nova entitat en la qual tothom s'hi senta inclòs— emmalaltesca? Quins són els mecanismes que provoquen la curació o la recaiguda?

Corominas és molt hàbil en la seva crítica a aquells que promouen posicions excloents, com ara Samuel Huntington, però ho fa de manera que obvia parlar de les problemàtiques concretes i reals que alimenten les posicions xenòfobes: la manca d'habitatge social, la creació de guetos, els problemes de convivència diària, la criminalitat d'una minoria dels nouvinguts, etc. Tot i que la seva defensa d'una societat catalana madura, híbrida i bilingüe entesa com a lloc de trobada per a tota una sèrie de cultures diverses és suggestiva, el fet que no done suficient importància als dilemes i conflictes que inevitablement la creació d'una nova societat provoca, deixa el lector amb la idea perillosa que la proposta és molt atractiva, però els arbres mil·lenaris que tenim al davant no ens deixen veure el bosc híbrid que ens espera a la fi del camí. Tanmateix, tot i algunes limitacions, el treball de Corominas està ben argumentat, és innovador, provocador, d'actualitat i de lectura obligada i plaent.

Aitana Guia

Melcion Mateu
Jardí amb cangurs
Edicions 62, Barcelona, 2005
80 pàgs.

Melcion Mateu és un home de 35 anys, de nom antic que significa «rei de la llum», com ell mateix expressa amb sorna intel·ligent en un vers. És discret, rigorós, d'obra continguda i veu perfectament definida en els tres únics llibres de poemes que, fins ara, l'avalen: *Vida evident* (premi Octavio Paz, 1998), *Ningú, petit* (2002), i aquest darrer *Jardí amb cangurs*, que a falta de cap premi al darrere, li ha merescut el distintiu de «veritablement modern». És absurd, tanmateix, fer-hi comparacions quan estem davant d'una personalitat creativa autosuficient com la de Melcion Mateu.

De la lectura de *Jardí amb cangurs* entenem que el seu *modus operandi* consisteix a disseminar, en una realitat desproveïda, en principi, de qualsevol índex de poèticitat «[...] tantes gotes / de suor, diamants o perles, / com un braçalet damunt la pell morena / o un llimac sobre un lliri». Una manera de fer que en aquest llibre pren forma a partir de tres recursos convenientment trenats: un efecte narratiu en el discurs; un sentit de l'humor no mancat de sàtira; i contínues intertextualitats o conceptes manlevats de les disciplines més dispars, des de la geografia al cinema, la cultura popular, la zoologia o la pròpia literatura. Això provoca en el lector un efecte curiós entre antipoètic i irracional, que aviat es compensa amb el caràcter simbòlic o amb la càrrega de suggeriment o de sentits inesperats que aporten aquelles referències. Aquest és un dels recursos característics de *Jardí amb cangurs* i Melcion Mateu el manipula amb habilitat. Vegeu els dos poemes titulats «El manatí», a l'apartat «La lògica dels manatins», on no s'està de fer servir trets reals d'aquell mamífer aquàtic de gran còrpora per tal de reflexionar, en clau al·legòrica, al voltant del procés creatiu. La secció conté

alguns dels motius recurrents de tot el llibre: «La meva ment és el meu cos, els meus somnis / tots caben on cap el meu cos, com l'aigua de la mar o l'aire impur». Val a dir en aquest sentit que, al costat dels «jardins imaginaris» de Marianne Moore, una bella citació presa de Tomáš Šalamun encapçala el poemari: «un home / s'hauria de jutjar per l'alçada dels seus somnis».

Els mecanismes ocults que fan que totes les peces de *Jardí amb cangurs* encaixen amb naturalitat s'engeguen a partir d'un discurs de caràcter volgutament prosaic, que discorre quasi sempre a manera de diàleg amb un tu: l'estimada però també, i fonamentalment, un mateix. Un diàleg del jo poeta amb el jo personatge poetitzat en el qual es practica una distància crítica, moltes vegades irònica, o humorística, que es concreta en jocs verbals, bromes amb l'home Melcion a qui «el sol m'enlluerna la calba», o exercicis poètics com ara l'immodest «Gap» a la manera provençal a partir del qual hem sabut que el nom del poeta significa «rei de la llum». També la creació, la poesia és motiu de revisió, i així, a «Herbots», el mateix «jardí» es fagocita ell mateix i els éssers que el poblen: «Què hi fa, una síndria, dins la gàbia? Qui podria ajudar-nos, si tu i jo no som sinó en un jardí que no és sinó en nosaltres?».

Aquell exercici d'estranyament del jo encara admet proves més severes a l'última secció, «Veritable Panamà», conformada per un únic poema sorprenent. Ací, en una confusió fenomenal de tròpic i de ciutat, la veu conductora es desproveeix de la seua identitat i es barreja (almenys verbalment) amb un tu-amiga que s'anomena «Jo» al poema («Jo, la meva amiga, que va tenir un afer amb un casat»). I així ens trobem amb cabrioles pronominals del tipus «quin indret més pacífic, / on l'aire flueix sense moure's, deia Jo. // Jo no sé què diria. No hi ha ventilador, / i tants ocells que baten les ales». I és que, en aquest llarg text de declaració de principis, Melcion Mateu parteix de la idea que no som més que des dels ulls de l'altre. Algunes vegades aquests ulls són els de la nostra pròpia imatge, i aleshores ens mirem des de fora, com havent saltat la tanca del jardí que ens inclou. I la perspectiva ens fa més humils i més savis.

Maria Josep Escrivà

En el volum *Al cor de les paraules* (Proa, 2002), Montserrat Abelló va aplegar quaranta anys d'ofici de poeta (l'obra publicada entre 1963 i 2002). L'edició va significar per a uns la consagració de l'autora, per a d'altres, la descoberta d'una veu de gran densitat. En qualsevol cas, la constatació de la solidesa de l'obra d'una dona que desperta simpaties i solidaritat arreu, tant per la particular biografia com per l'entusiasme a favor de la poesia i a favor de la lluita de les dones: uns factors clau a l'hora d'entendre l'abast de la seva poesia, escrita amb la tossudesa de voler fer una obra amb veu pròpia, singular.

Però Abelló va afegir a l'edició dinou poemes inèdits, a l'empara del títol «Índicis d'altres moments» que, afirmava l'autora, constituïen el nucli d'un nou llibre. Aquests nous poemes significaven, però, i més enllà d'altres consideracions, la voluntat de seguir escrivint: un avís, malgrat el fet objectiu d'acabar de publicar una mena d'obra completa (en el sentit de *finis opera*). La voluntat inestroncable de continuar una tasca que no podrà acabar-se més que amb la desaparició física de la poeta, igualment que el seu «desig intens / de viure», reafirmant —per si calia— aquesta identificació entre vida real i vida literària, entre vida i poesia amb l'adjectiu «intens» com a colofó d'una ambició literària i existencial indestruïble de l'autora. L'«escric perquè estimo la vida» que llegiem a la primera de la seva poesia ha esdevingut lema constant per a Montserrat Abelló. Perquè el que ella no ha fet mai —ni farà, m'atreveixo a dir— serà escriure poemes de «baixa intensitat», per acontentar. Tot en ella és tensió. Al capdavant, què és, si no, la poesia? Pura tensió: de mots, d'experiència, de mirada, de parer. De dir.

Aquest llibre del qual se n'anunciava un tast, ha quedat, ara com ara, en *stand by*, però ben segur que haurà sofert una sotragada tan forta que, quan es faci públic, serà un llibre ben diferent del que ens hauria ofert Abelló en condicions «normals». I diem bé: normals. Voldria dir que la vida no l'hauria colpit cruelment amb la separació d'aquell amb qui va compartir —en un entorn extremament difícil— l'exili, l'estranyament, la repressió, les lluites per la igualtat social dels menys afavorits, la reivindicació feminista...

Memòria de tots

Montserrat Abelló
Memòria de tu i de mi
Ed. de la Guerra, València, 2006
64 pàgs.

Voldria dir que aquell «Què és / el que em fa cridar / dins la foscor de la nit?» s'hauria esvaït. Voldria dir que aquella veu que es reivindicava des del primer poema publicat «Romp el silenci / la veu que crida: / sóc jo» s'hauria reblanquit fins a admetre la derrota.

Però no, Montserrat Abelló torna a mostrar el tremp del qual està feta amb poemes escrits des del dolor, del desassossec, de l'esquinçament, de la urgència per dir allò viscut fa poc. Car, com ella ens diu al darrer poema, «visc amb força / cada cop més, / el do de ser: / sense recança», tot maldant per salvar el record: memòria de tu i de mi, memòria de tots els qui viuen intensament la vida amb les seves contradiccions.

Potser només li hauria calgut un sol poema per dir tot allò que duia dins i que no podia guardar-se per a ella i que havia i volia fer avinent al món:

«M'aturo a sospesar / el meu viure. I ja no sé / qui sóc. // M'estavello / en les preguntes, / m'esquinço / en les respostes. // Camino a les palpentes. / He perdut l'ombra, / la veu. / Em fugen les paraules».

Sobre aquest poema inicial del llibre, farem unes breus postilles amb versos extrets d'altres poemes de la poeta per mostrar la coherència i rigor de la seva obra:

M'aturo a sospesar el meu viure: «El terra s'enfonsa / com si estigués morta». Però «Ara és temps de reflexionar i de pensar en mi: sola».

I ja no sé qui sóc: «Sóc filla del meu temps / impotent de miracles (...) Sóc lliure com el vent (...) Com que sóc filla / d'aquesta terra tan trepitjada / he sortit rebel».

M'estavello en les preguntes: «Navego en un mar de dubtes».

M'esquinço en les respostes: «Però són aquests voravis de dolor els que ens permeten d'estar vius».

Camino a les palpentes: «Més enllà de la mort o el desig / i de l'anhel, mai sadollat / de la definitiva i última abraçada».

He perdut l'ombra: «Sols em tinc a mi mateixa. És el deliri d'aquest voler ser prop de tu?».

La veu: «T'he estimat / amb massa paraules. // Voldria / poder tornar / a estimar-te / amb una / sola paraula».

Em fugen les paraules: «Però les paraules hi són, i ara potser es tracta d'endevinar / què hi ha darrere les paraules / que no es diuen».

Les paraules que ja no tindran eco.

Montserrat Abelló, en aquest breu, intensíssim llibre, avança un pas més en una obra imprescindible: una poesia de la transparència i de la contundència, de la brevetat i de la intensitat, del testimoni individual i plural.

Una poesia que batega a l'uníson amb les poetes anglosaxones a qui tant estima (Sexton, Plath, Rich) i que ha anostrat en traduccions impecables.

Una poesia, que afegida a la de Maria Beneyto, Felícia Fuster, M. Mercè Marçal, Teresa Pascual i Anna Montero, constitueix una potent veu major de la recent poesia en llengua catalana.

Ella, a qui agradaria, com volia Margaret Atwood a *Variations on the word sleep*, «passar tan desapercebuda, / i ser tan necessària».

Antoni Clapés

Gronxament

Entrar en la lectura d'un nou llibre de poesia sempre provoca una mínima curiositat o desassossec, i quan es tracta del primer llibre de poesia d'un autor aquest fet no es pot amagar que no deixa indiferent, però abans de la lectura la missió del lector és descobrir precisament aquesta matèria inquietant. Jordi Llavina (*Gelida*, 1968) ha escrit *La corda del gronxador* després de passar per altres formes d'escriptura, un fet poc habitual, però com que allò realment important és el resultat, en el cas que ens ocupa aquest és ben satisfactori, i sens dubte probablement fruit de la seua experiència en conjunt, les seues lectures ben digerides i, al capdavall, el seu talent.

No hi ha cap regla segura per a escriure bons poemes. És ben probable que el poeta ja és o se sent abans d'escriure el poema, crec que és aquest el cas de Llavina, pel to de la seua escriptura, pel ritme, per la imatgeria, per les virtuts de la seua síntesi, per la tria de temes recurrents i per la recurrència d'alguns d'ells, per la varietat de formes, per la recerca de copsar el que batega en l'interior de les formes, com també per il·luminar les superfícies o les epidermis («rescatar —un cop feta la nuesa— la vida de la pell», del poema «Eucaristia»), entre altres aspectes.

Potser a l'hora d'escriure, o bé expressar la poesia, una motivació

La corda del gronxador
Jordi Llavina
Pròleg de Sam Abrams
Proa-Moll, Palma, 2006
120 pàgs.

essencial també siga reconèixer l'estat de «l'ànima, malalta, desorientada», com ací s'anuncia en la citació inicial de Tang Wan, i els poemes que segueixen no estan exempts d'aquest estat que comporta un estímul que afavoreix la percepció, l'exploració de la paraula davant de límits nous.

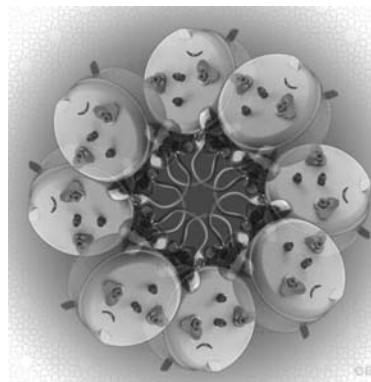
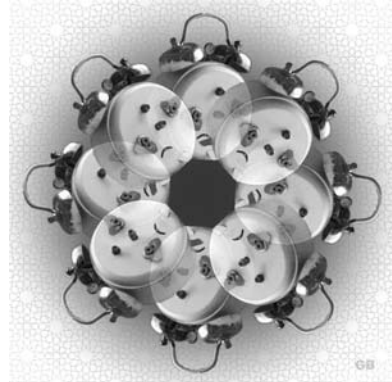
El temps és un altre dels aspectes que sorprèn de manera ben positiva en la poesia de Jordi Llavina. Siga d'una manera explícita, implícita o al·ludida, l'esquelet del poema està ben sostingut pel temps, sense fer-ne una filosofia, per suposat, i així una gran quantitat dels seus poemes remeten a aquest aspecte, a la durada, a processos de descomposició no sempre materials exactament, a la successió d'esdeveniments, i així aquesta escriptura convoca una tensió de sentits que la personalitza eficaçment, configura una visió de món molt seductora, tant pel que sembla reconeixible com i pel que sobta com a novetat. A la productiva presència del temps, s'hi afegeix el que em sembla una conseqüència: la malenconia i la nostàlgia, activadores ara de l'evocació del passat persistent en la memòria que precisament el poema fa present de manera elegíaca, ara evocació del desig irrecuperable. Així, temps i memòria, més que simples tòpics, són l'essència de l'escriptura de Llavina, d'ací el motiu de Tang Wan. Temps i memòria també representen una connexió amb la sensibilitat de corrents de la poesia catalana (Maragall, Papasseit, Bartra, Vinyoli) i em sembla que això es justifica lúcidament per

l'opció amb què el poeta cerca primer que res ser testimoni del seu temps, sense certes sinó amb fragilitat, anecdòticament per mitjà de la seua vida, i després trobar-se vinculat a la tradició més per l'actitud d'expressar la contemporaneïtat que no pel mimetisme amb veus anteriors.

Originats per les característiques que apunten els poemes d'aquest llibre de Jordi Llavina, aquests sobten pel vitalisme i la bellesa tan singulars. Potser la breu part «Pàgines miniades» no arriba al to de la resta, però les altres parts contenen amb escreix uns poemes que arriben a una altura excepcional i configuren un llibre de necessària lectura, amb una veu unitària que feliçment pot qualificar-se de madura. Em sembla que, efectivament, la qualitat general de la poesia de Jordi Llavina, i en particular de tants poemes seus, és un signe de l'autèntica consistència del poeta.

Vull reiterar que el seu to i els seus matisos convincents no crec que passen inadvertits, però potser encara caldria valorar com a aportacions de relleu alguns poemes més de *La corda del gronxador* («Fulles plastificades», «Mastitis», «Formigues», etc.) que em sembla que expressen una singularitat que el lector valorarà com un present insospitat.

Vicent Berenguer

La seducció de la paraula

Josep Ballester
La mirada de Xahrazad
Tres i Quatre, València, 2006
344 pàgs.

Un títol de ressonàncies mítiques encapçala el volum que ha estat guardonat amb el premi de narrativa Ciutat d'Elx 2005. La mirada de la princesa que, durant mil i una nits, ajorna la seua sentència de mort mitjançant l'encantament literari, ens promet un univers de fantasia que enllaça, però, amb la realitat: no són contes o relats breus el que trobem en aquest llibre, sinó literatura de pensament, més relacionada amb l'assaig que amb la ficció. El conjunt es troba en la cruïlla entre el gènere memorialístic i el periodisme d'opinió, s'acosta a dietaris com el de Pere Gimferrer i enllaça amb el fructífer corrent d'assaig literari de qualitat que, actualment, es desenvolupa al País Valencià.

Josep Ballester desplega, així, una xarxa de seducció: «La princesa simbolitza, en certa manera, l'art de crear i de narrar, la persuasió de la paraula duta al màxim exponent» (pàg. 159). La reflexió sobre el fet literari ocupa uns quants capítols —o millor, textos—, entre els quals destaca «Si una vesprada de tardor un escriptor...», on el personatge «jo» captiva un lector que, quasi sense adonar-se'n, entra a formar part del joc i estableix un diàleg amb l'autor a través del pacte autobiogràfic. El desdoblament de la identitat, la ficcionalització i la manipulació del personatge autor s'imbriquen en un dels textos més interessants del recull.

La literatura com a eix temàtic es manifesta, sobretot, en el nombre d'escriptors que desfilen per les pàgines del llibre. Des de Saramago a Txèkhov, passant per Boccaccio i Pablo Neruda, entre d'altres, l'autor ens mostra la seua geografia literària, sovint a través de la crítica. L'apro-

ximació més interessant, però, és la que literaturitza la consciència de l'escriptor i n'usurpa la veu, la qual ens arriba en format memorialístic i ens convida a esbrinar la identitat que s'amaga sota el discurs. És el cas, per exemple, dels textos dedicats a Susan Sontag, Virginia Woolf, Mary Shelley o Anne Sexton, en què la primera persona inicial esdevé, en els paràgrafs finals, tercera, per retornar a l'autor el punt de vista de la narració. En altres ocasions, estratègies paral·leles ens acosten al personatge en qüestió, com en el cas de la irònica carta adreçada a Mme. de Sevigné o el text en què Nora, la companya de James Joyce, s'adreça a l'escriptor irlandès mitjançant un *stream of consciousness*. Figures capitals de la cultura occidental, com Ramon Llull o Erasme, completen la proposta.

La proporció de textos dedicats a altres arts és menor, però no menys important. Les nombroses referències a pintors mostren el vast coneixement de l'autor en aquest àmbit. Els tons daurats de Klimt, el maniquí de Chirico, la nostàlgia de Marc Chagall, la sensualitat de Rubens, el voyeurisme de Vermeer i l'habitació de Van Gogh formen, entre d'altres peces, un mosaic de colors i formes ben interessant. Del cinema, Ballester es declara fascinat per Marlon Brando («L'actor») i el personatge de Kirk Deckard, de la mítica *Blade Runner*; del món de l'espectacle destaca l'homenatge al ballarí Vaslav Nijinski, a l'actor i comedïògraf Dario Fo («El bufó») i a la seductora i misteriosa Mata Hari.

La literatura de viatges afegeix un matís més al volum: la personificació de rius com el Danubi o el Xúquer serveix de pretext per reflexionar sobre la terra i la gent que recorren. Les ciutats de Sant Petersburg, Donostia, Amsterdam i Berlín són part d'aquest inventari de cartografia essencial.

Finalment, algunes reflexions sobre el País Valencià, el nostre passat més recent (dolorós encara) i certs temes d'actualitat arrodoneixen la configuració d'un llibre multigenèric que, premiat amb un guardó de narrativa, mostra la desorientació de la crítica a l'hora de classificar la riquesa d'una prosa amb ingredients de la literatura del jo, el gènere periodístic i l'assaig literari.

La memòria com a forma d'oblit

Idith Zertal
La nació i la mort.
La Xoà en el discurs i la política d'Israel
Traducció de Roser Lluch
Lleonard Muntaner editor, Palma, 2006
250 pàgs.

M. Àngels Francés

L'extermini nazi del poble jueu ha afectat els continguts i les pràctiques del discurs sionista fins i tot abans de la creació de l'Estat d'Israel. Sobretot, però, va prendre protagonisme a partir de la guerra de 1967, amb l'ocupació dels territoris. La historiadora Idith Zertal analitza a fons la narració miticoreligiosa de les elits polítiques i intel·lectuals d'Israel. Ara bé, res no diferencia Israel d'altres estats quan es tracta d'utilitzar els seus herois-víctimes per a la sacralització de la pàtria. La memòria instrumentalitzada sempre actuarà d'agent catalitzador a l'hora de forjar consciència i identitat. En aquest cas, el nou estat d'Israel —que ha fomentat el seu caràcter teleològic amb la Xoà— ha hagut de vèncer les pors d'una diàspora que durant el terror nazi havia anat a l'escorxador sense oposar gaire resistència (aquesta era la tesi general, auspiciada pels partits polítics, especialment el Mapaí de Ben Gurion).

Al pròleg Zertal ho diu ras i curt: «Aquesta obra parla del nacionalisme israelià (...), de la memòria de la mort, de la cultura de la mort i de la política de la mort al servei de la nació». El nucli argumental del llibre mostra l'abús ideològic de l'esdeveniment, que, juntament amb la descontextualització, no ha fet sinó desdibuixar la singularitat de l'extermini dels jueus europeus.

Aquest és, certament, un llibre d'història, però construït per ser llegit com un assaig, ja que té la virtut de tenir una gran qualitat literària. I val a dir que des del vessant de la investigació històrica el llibre està molt ben documentat. Zertal hi contrasta les opinions creades per la visió dels historiadors oficials del país a recer dels diri-

Viatjar instrueix

Eloi Sala
Viatge a contrallum
Bromera, Alzira, 2006
173 pàgs.

gents polítics. Tant hi fa que siguin de dreta com d'esquerra. El discurs oficial de la Xoà ha servit per manipular ara i adés els supervivents en profit d'un nacionalisme d'Estat, perquè de fet han tingut diferents presències en l'escena pública israeliana d'acord amb les diverses fases de la construcció de l'Estat. Els primers anys se'ls va silenciar quasi per complet: prevalia la força i el treball, no pas el victimisme. Es necessitava un heroi combatent, que s'emmirallava en els insurgents del gueto de Varsòvia. Als ulls de la comunitat jueva a Palestina i dels primers immigrants, les comunitats jueves d'Europa havien estat passives davant el nazisme; no s'era conscient que el nou esdeveniment concentracionari exterminador no tenia precedents i suposava un fenomen únic, del tot desconegut, estrany i gairebé incomprendible en els anys venidors. Durant el judici d'Eichmann, i sobretot després de la Guerra de Iom Kipur (1973), els supervivents emergeixen de nou en el discurs sionista israelià: la seva memòria i l'actualització de la Xoà, que no s'agafen per elles mateixes ni en el seu propi context, seran necessàries, ara, per donar una dimensió catastròfica a les circumstàncies de l'Orient Pròxim, així com per assimilar els àrabs al nazisme.

El llibre és al seu torn un homenatge a un altre llibre cabdal d'Hannah Arendt: *Eichmann a Jerusalem*, molt polèmic dins dels cercles jueus de la diàspora perquè qüestionava el paper dels dirigents dels *Judenräte* durant la guerra, així com la figura del mateix Eichmann. Aquest informe no es va traduir a l'hebreu fins l'any 2000. Zertal, que ha treballat molt l'obra d'Arendt, descabdella la qüestió de la dita «banalitat del mal», i les conseqüències que el judici tingué en el discurs polític i en la societat d'Israel. D'aleshores ençà, la imatge de l'extermini es féu encara més present en les accions dels governs israelians, de cara sobretot a l'expansió territorial, la santificació de la terra i l'estigmatització dels àrabs.

La valentia de Leonard Muntaner i d'Arnau Pons és generosa, ja que amb llibres com aquest el país es beneficia d'una col·lecció crítica de prestigi, que ens fa reflexionar sobre els perills de qualsevol mitificació. Excel·lent, a més, la traducció de l'hebreu al català per part de Roser Lluch.

Primer de tot, un lloc insòlit (almenys en la nostra literatura recent): Estats Units, però sense ciutats de sobres conegudes, edificis de pel·lícula o dies d'acció de gràcies. És a dir, els Estats Units normals, en un poble menut normal. Segon, una situació esfereïdora: una paràlisi, de cintura en avall, a causa d'un sobtat accident de cotxe. Tercer, uns personatges infreqüents: un metge que diu que és capaç de fer desaparèixer la paràlisi durant unes hores, una esposa bellíssima que havia entrat en escena fent *footing* amb un *walkman* —marca registrada—, un misteriós jardiner-majordom de proporcions gegantines i origen indi que no amolla ni una paraula, una mestra excèntrica de reaccions inesperades, una exviolinista capaç d'inventar sobre la marxa una novel·la en tres minuts i sense respirar, una amiga amb impredecibles i voluptuosos impulsos sexuals... I un protagonista, David —caldria llegir-lo amb fonètica anglesa?—, fill i hereu d'un riquíssim magnat de la boxa, ja desaparegut, i d'una gironina. L'única que sembla més o menys estereotipada és la filla, de pocs anys, però així i tot té un nom ben particular: Dot.

El còctel que ens presenta Eloi Sala a *Viatge a contrallum* és, com a mínim, engrescador. Amb ell ha guanyat el Premi de Novel·la Ciutat d'Alzira 2005. Aquest gironí de vint-i-vuit anys ha aconseguit fer-se un lloc en el panorama novel·lístic actual amb una obra que, fugint de modes i *best-sellers*, es pot llegir en menys d'un mes (tan sols 173 pàgines!). La novel·la es presenta com una alternança entre dos blocs temporals: d'una banda, la confusa existència del protagonista després de quedar paraplègic i gairebé sol a causa d'un accident automobilístic; i

d'una altra, els moments viscuts abans de l'accident. El desenllaç final és certament colpidor, al més pur estil del Francesc Trabal de *Judita*.

El més interessant del text és, segurament, l'evolució psicològica del protagonista. Potser no es tracta d'una novel·la psicològica *stricto sensu* —i quina ho és?—, però sí que és ben palesa l'elaboració de l'arquitectura interior dels personatges. Tots demostren una gran coherència i solidesa en les conductes, i se'ns fan visibles fàcilment. En el cas de David, però, assistim a totes les seues cabòries en primera fila, i la seua peculiar visió de l'entorn ens endinsa en pensaments remots o insospitats. Aquesta filtració de la realitat anirà prenent formes cada vegada més oníriques i lisèrgiques, fins arribar a terrenys quasi esquizofrènics.

Tota aquesta trajectòria interior circula paral·lela a un seguit de desplaçaments exteriors: primer a un balneari i després a Girona. L'existència de David esdevindrà progressivament més tensa i difícil, i no precisament pel fet d'haver d'estar assegut permanentment a una cadira de rodes. Els personatges que l'acompanyen en la seua nova etapa vital el condueixen a un món estrany per a ell, de vegades hostil, i que l'obliga a prendre decisions completament contradictòries.

És curiós que aquest llibre, senzill i planer, ens atrapa amb una estratègia fonamentada en el «què pensarà ara» o «què decidirà ara», més que no en el més gastat «què ocorrerà ara». És a dir, el protagonista és tan amo del seu destí que l'acció ambiental, o els detalls del que ocorre fora del seu cervell, perden part —subratlle, només «part»— d'importància. Per exemple, sembla quedar inacabada la història final del jardiner, per deixar espai a altres noves vivències encetades ja en el tram final del llibre. No és, per consegüent, una lectura trepidant, però sí suficientment àgil. I a pesar d'això, les coses que hi ocorren ja són prou atractives per si mateixes, perquè fins i tot són increïbles.

Una cosa més: si algú s'ha preguntat mai per què les tapes de les clavegüeres són redones, aquest llibre té la resposta. Una fotesa? Potser, però almenys és una fotesa útil.

MANEL GARCIA GRAU

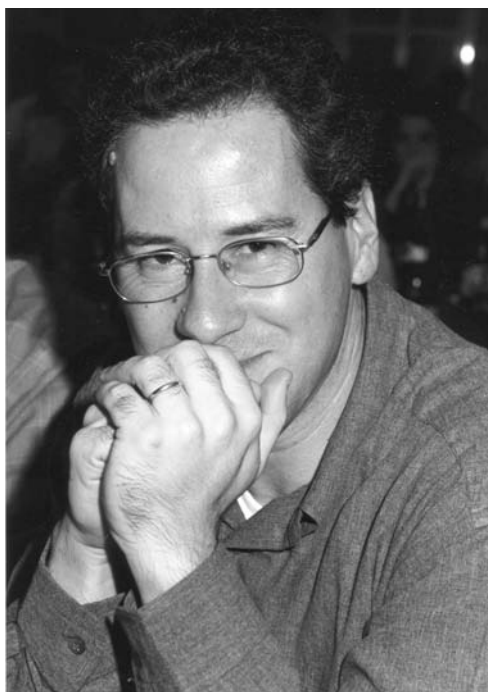

Foto: Arxiu Bromera

No sóc més que el que escric:
aquest full on maldo per occir les empremtes de la mort,
aquesta pell on deso, impàvid i escèptic, els mots del retorn.

«La plenitud dels cercles», *Al fons de vies desertes*, 2001

BIBLIOGRAFIA:

POESIA

- Quadern d'estances*. València: Ed. de la Guerra, 1988.
La veu assedegada. Catarroja: Ajuntament, 1989.
Escenalls dels miratges. Vila-real: Ajuntament, 1989.
Els noms insondables. València: Eliseu Climent / 3i4, 1990.
Els signes immutables. Alzira: Bromera, 1991.
Llibre de les figuracions. València: IVEI Alfons el Magnànim, 1993.
Mots sota sospita. Valls: Cossetània, 1997.
La ciutat de la ira. València: 7 i Mig, 1998.
Anatema. Alzira: Bromera, 2001.
Al fons de vies desertes. Barcelona: Ed. 62, 2002.
La mordassa. Catarroja: Perifèric Edicions, 2003.
Constants vitals. Alzira: Bromera, novembre de 2006.

NOVEL·LA

24

- El Papa maleït: una intriga novel·lística sobre el Papa Luna*. Barcelona: Planeta, 2003.

Davall del cel. Catarroja: Perifèric Edicions, 2006.

CRÍTICA LITERÀRIA I ASSAIG

- Poetes del Nord. Poesia jove a les comarques del nord del País Valencià (1985-1992)* (amb Ll. Meseguer i J. M. San Abdon). Publicacions de la Universitat Jaume I de Castelló-Agrupació Borrianenca de Cultura: 1992.
Poètiques i voluntats per a una societat perifèrica. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1994.
De Castelló a Ítaca: l'univers literari de M. Peris i Segarra. Castelló de la Plana: Ajuntament, 1997.
Polítiques (i) lingüístiques. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1997.
Les suspicàcies metòdiques. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2002.

DISCOGRAFIA

- Parla'm, Grup Illa ferrada*. Lemonsongs, Benicàssim, Castelló. D.L.-CS-87-2002. LS-025-CD. (Registrats a l'SGAE).

PREMIS LITERARIS

Premis Literaris Baix Camp-Gabriel Ferrater de poesia, 1987: *Sol de violoncel*.

Premi Miguel Hernández de la Generalitat Valenciana, 1987: *Quadern d'estances*.

Premi Benvingut Oliver de poesia, 1988: *La veu assedegada*.

Premi Ciutat de Vila-real de poesia, 1988: *Escenalls dels miratges*.

Premi Vicent Andrés Estellés de poesia (Premis Octubre), 1990: *Els noms insondables*.

Premi Ciutat de Tarragona, 1996: *Mots sota sospita*.

Englantina d'Or als Jocs Florals de Barcelona, 1997: *Causa oberta*.

Premi Ausiàs March de poesia, 2000: *Anatema*.

Premi Recull - Rafael Cornella de retrat literari, 2000: *Vicent Ventura (Castelló 1923-València 1998)*.

Premi Agustí Bartra de poesia Ciutat de Terrassa, 2001: *Al fons de vies desertes*.

Premi Roís de Corella, 2005: *Constants vitals*.

BIBLIOGRAFIA CRÍTICA:

Sobre la totalitat de l'obra

Alpera, Lluís: *Talaia de migjorn. Poesia catalana del segle XX*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.

Calafat, Francesc: *Camp de mines. Poesia catalana del País Valencià 1980-1990*. València: Edicions de la Guerra-Poesia, 1991.

Palomero, Josep: *Bengales en la fosca. Antologia de la poesia valenciana del segle XX*. Alzira: Edicions Bromera, 1997.

Simbor, Vicent; Carbó, Ferran: *Literatura actual al País Valencià 1973-1992*. Barcelona: IIFV-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.

Per cada títol

Alpera, Lluís: «Una mostra reeixida de la jove poesia al País Valencià», suplement «Cultura», *Avui*, 8 de novembre de 1990.

Capilla, Juli: «La humilitat o el principi de la saviesa» (sobre *Al fons de vies desertes*), *El Temps*, núm. 957, València, 25 d'octubre de 2002.

Castillo, David: «Una fonda meditació» (sobre *Els noms insondables*),

suplement «Cultura», *Avui*, Barcelona, 25 de maig de 1991.

Leon Llop, Iban: «Amb veu alta» (sobre *Anatema*), *El Temps*, núm. 885, València, 29 de maig de 2001.

Llorca, Vicenç: «La pàtria dels mots» (sobre *Mots sota sospita*), *El Temps*, núm. 718, València, 23 de març de 1998.

Marín, Ramon: «Mots sense cap tipus de sospita», suplement «Cuadernos», *Mediterráneo*, Castelló, 27 d'abril de 1998.

Piquer, Adolf: «Una meditació poètica sobre l'home: els signes immutables», revista *Daina*, núm. 10, València.

Pous, Teresa: «El beuratge de la derrota» (sobre la novel·la *El papa maleït*), Suplement «Cultura», *Avui*, Barcelona, 20 de febrer de 2003, pàg. XV.

Rodrigo, Francesc: «La veu assedegada», *Butlletí*, Catarroja, 1990, n.ºs. 50-51.

San Abdon, J.M.: «La paraula en la vida de l'home» (sobre *Quadern d'estances*), *El Temps*, València, 4 de juliol de 1988, pàg. 97.

San Abdon, J.M.: «El compromís del poeta» (sobre *Al fons de vies desertes*), suplement «Cultura», *Avui*, Barcelona, 16 de gener de 2003, pàg. XVI.

San Abdon, J.M.: «El combat de viure, el combat d'escriure» (sobre *Anatema*), revista *Saó*, núm. 275, València, agost de 2003.

Terron, Àngel: «Com flors d'ametler», *Última hora*, Mallorca, 21 de febrer de 1990.

Trigo, Xulio Ricardo: «Bromera-poesia: una col·lecció plena d'encerts» (sobre *Els signes immutables*), *L'illa*, núm. 14, Alzira, estiu de 1995.

Trigo, Xulio Ricardo: «Contra la indiferència» (sobre *La mordassa*), suplement «Cultura», *Avui*, Barcelona, 18 de desembre de 2003, pàg. XIII.

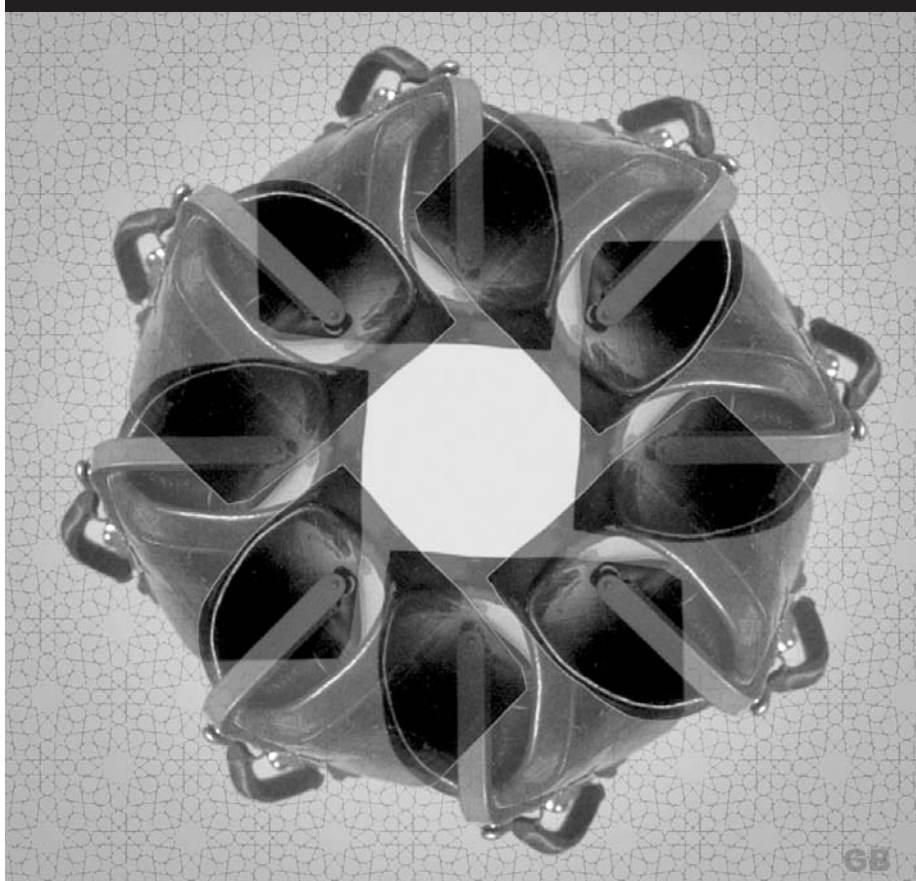
Usó, Vicent: «Manel Garcia Grau i els silencis còmplices» (sobre *La mordassa*), suplement «Cuadernos», *Mediterráneo*, Castelló, 9 de novembre de 2003.

Usó, Vicent: «Consolidació» (sobre *El papa maleït* i *La mordassa*), suplement «Cuadernos», *Mediterráneo*, Castelló, 28 de desembre de 2003.

Ventura, Neus: «Mots sota sospita: un combat poètic», *Cultura*, AAEET, Valls, gener de 1998, núm. 579.

Podeu trobar més bibliografia sobre l'autor a www.escriptors.cat i a TRACES.

Pàgines patrocinades per la Institució de les Lletres Catalanes

L'amic i company Manel Garcia Grau

Recorde quan ens vam conèixer, eren els primers dies de curs de quart de carrera. D'això ja fa molt de temps. Acabàveu de desembarcar una colla de nous estudiants de les comarques del nord del País Valencià, veníeu procedents d'allò que aleshores es deia el CUC, éreu, entre d'altres, Adolf Piquer, Pasqual Mas, Xavier Vellón, Leandre Escamilla i Marisol González. Aviat es va fer l'amistat, iniciàvem els dos anys d'especialització i tots teníem interessos coincidents. Uns intentàvem les primeres provatures en la creació, altres participaven ja en algunes companyies de teatre —faig memòria que era el principi del grup Xarxa—, majoritàriament tots compartíem inquietuds pel país. Aleshores, encara escrivies en castellà la teua obra poètica. Érem un grup de promoció bastant heterogeni, divertit, apassionat pel futur i amb ganes de transformar moltes coses, potser massa.

Aquell primer any, per les teues actituds combatives, ja vas estar triat entre nosaltres com a subdelegat de l'especialitat. Sabíem que escortaries bé les nostres reivindicacions. Així fou. Després, hem estat en molts fronts junts. Ja ho saps, t'ho vaig comentar moltes vegades, va estar la teua manera de viure, d'entendre la vida, eres un activista infatigable. On hi havia una causa a defensar, ja et teníem tot redactant un paper o apuntant-nos allà on fes falta per a solidaritzar-nos.

Parlar ara, en aquestes hores, de la teua obra, se'm fa difícil. Vas començar molt aviat, sempre t'ho deia, quan tu ja havies escrit algun volumet de poesia, una part dels teus companys de generació no ho teníem gens clar, encara. Guarde bé a la memòria quan un dia ens vas portar aquell primer llibre, *Antropoemas* (1985) de textos amb un aire nerudià, aquella poesia moral, de compromís amb la vida i amb l'ésser humà, que era un tast del que vindria després, d'una profunda reflexió que havia obtingut el premi Prometeo de Madrid. Més tard ens has proporcionat una obra extensa i variada: entre la poesia, ara em ve al pensament *Quadern d'estances* (1988), *Els noms insondables* (1990), *Libre de les figuracions* (1993), *Mots sota sospita* (1997) o els contundents *Anatema* (2001) i *La mordassa* (2003); en l'assaig i la crítica literària, *Poètiques i voluntats per a una societat perifèrica* (1994), *Polítiques (i) lingüístiques* (1997) o *Les suspicàcies*

metòdiques (2002), i les novel·les *El Papa maleït* (2003) o la recent *Davall del cel* (2006). No és cap minsa collita. Recorde molt bé com amb el primer lliurament novel·lístic ens vas sorprendre. Un dia em vas dur l'obra i em vas fer la dedicatòria i després digueres: «Ja tens una altre llibre per a posar-lo a la caixa que guardes per a l'estiu a Alcossebre. Allí, a l'ombra d'un pi de la Serra d'Irta, el gaudiràs millor». I així fou com uns enigmàtics quaderns que parlen de l'antipapa Benet XIII que havien estat trobats a la Biblioteca Nacional de París em van explicar d'una manera ben complaent la llegenda negra d'un dels homes clau en la política i la religió del segle XIV i XV, amb el Cisma d'Occident com a detonant.

Vam seguir, els companys, la teua malaltia des del primer dia amb esperança, sovint, i amb inquietud, també. Fins i tot amb por. Sempre he pensat que te n'eixiries, per la teua força de voluntat i per l'ànim que desprenies. Al mes de maig, a la fira del llibre de Castelló, et vaig notar abatut i, la veritat, em vaig esglaiar, ho comentàrem diversos amics. Però després, al cap d'una setmana, un matí em truques, t'havia tornat la veu i l'accent tan característic de Benicarló. Havies escrit un article per a un diari de Barcelona, treballaves en diversos projectes. Vam comentar algunes qüestions de les galerades del proper llibre de poesia a Bromera. Ho recorde molt bé, em vas carregar les piles. Pocs dies després, a la vetlada dels Premis dels Escriptors, et vaig trobar amb millor aspecte, en comparació a la darrera vegada que t'havia vist. Havies fet una bona reviscolada, estaves dèbil però se't notava amb ganes. Potser, no ho vaig voler veure, o no ho vaig saber veure, el que per als que no t'havien vist feia bastant de temps, els semblava evident. No ho sé. El teu entusiasme i la teua tenacitat ens encomanava. Potser em va encomanar massa.

Ara em resistesc i se'm fa molt difícil d'haver de canviar les formes i els temps verbals quan parlo d'un amic que m'estime i que forma part de les meues vivències des de fa anys. De tants projectes en comú i també, tot cal dir-ho, d'alguna batalla perduda. Ho hem hagut, però, d'assumir.

Al llarg dels anys havies generat un sentit de l'humor desconegut en els primers temps, on semblaves tan seriós de principi, però quan et venia la vena et llançaves i calfaves motors. Des d'aleshores no hi havia ocasió en el comiat d'una reunió o d'un sopar, que no et demanàrem iniciar el bagatge d'històries curtes o algun acudit nou de la collita. Sempre guardaves per a la fi aquells una mica irreverents i amb un molt de pebre. Quantes vegades, aquest era el comiat fins a l'altra. Així fou quan ens vam acomiadar la darrera nit entre la broma i la preocupació.

Ens ha deixat un bon escriptor que encara tenia moltes coses a aportar-nos, però, per a uns quants, hem perdut un bon amic. M'abelliria recitar aquest text, saps que m'agradava molt, del teu *Constants vitals*, des del meu punt de vista el teu millor llibre, que aviat eixirà a la llum: «És l'hora de tornar a cabdellar / poema, brasa, horitzó i vida / i enderrocar de les allaus del cor el llot que afua la sínia: / un rierol vermell i ocult, com una font fresca que crema el pit i la set, / torna a omplir els ulls d'una aigua més neta i més fonda, / torna les coses allí d'on mai no hagueren d'haver sortit mai, / torna a fer renàixer, així de senzill, preguntes i respostes, / torna a fer-me proclamar que seguiré conspirant / contra la maregassa, muda i cega, de la mort / i torna a fer-me declarar, / abocant-hi, sense mesura, esma i desig, / que faré meua la set vivíssima de totes les estimes / i seguiré les senderes que els déus beneplàcits / o els hòmens més savis o indòmits hagen tingut a bé donar-me. / Que així sia».

Amic Manel, com a bon traficant de paraules segueix conspirant a la teua estimada Plana d'Ahadrel. Ara, en plena canícula del mes d'agost i ben a prop d'on formes part del paisatge que tant ens estimem, al peu de la Torre de l'Abadum, et llegesc al capvespre. Bon vent de popa i bon viatge.

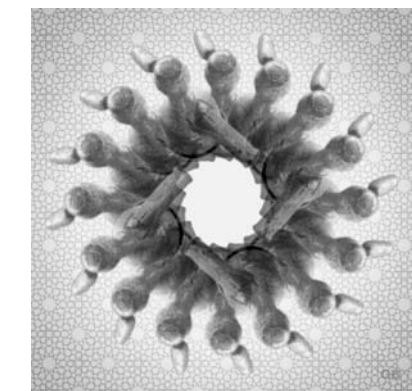
Josep Ballester

Narrar i combatre

Tot va començar en un dinar dels premis Octubre de l'any 2001: la proposta de l'editor de Planeta, els dubtes de Manel Garcia Grau, els ànims dels contertulians (Baltasar Porcel, Jordi Llavina, David Castillo), l'acceptació final de novel·lar la vida del papa Benet XIII, el pontífex aragonès de la família dels Luna que féu de Peníscola la seu de l'Església Catòlica. Una de les tres seus que hi hagué durant el Cisma d'Occident. A Manel —nascut al poble veí: Benicarló— la silueta del castell de Peníscola, enlairat sobre un tómbol enmig de la mar, i dels fets que hi succeïren, li queien a prop, ben a prop. I, de fet, ja havia temptat de novel·lar-los, quan el compromís amb l'editorial Planeta l'impulsà a posar-hi fil a l'agulla. Segons reconegué en una de les entrevistes promocionals d'*El papa maleït*, durant un temps havia covat la idea d'escriure una novel·la que tinguera com a protagonista Francesc Eiximenis i que abordara els fets succeïts a Peníscola durant el segle XV. Però mai no s'havia decidit a donar aquell pas.

A Garcia Grau, no li costà gens fer seua la història d'aquell papa rebel i irreductible. Però, acostumat a trescar les senderes de la poesia, la narrativa li mereixia un respecte important: «m'hi he sentit ben sovint com un estrany que entra en una casa a fosques», reconegué. Per a ell, la narrativa era un terreny verge, que només havia temptat des de l'assaig —amb estudis sobre poetes com Bernat Artola o llibres sobre la problemàtica lingüística al País Valencià— i des dels articles, una selecció dels quals reuní al volum *Les suspicàcies metòdiques*.

La proposta, doncs, era un al·licient, un repte que calia abordar amb prudència, assegurant cada pas. Manel es documentà com ho he vist fer a poca, molt poca gent. Llegí, buscà, viatjà, investigà totes aquelles fonts —documents, estudis universitaris, llibres, obres de teatre, etc.— on podia trobar informació sobre la vida de Pero Martínez de Luna. I sobretot preguntà. Preguntà molt, sobre fets històrics, però també sobre tècniques narratives. Per això, *El papa maleït*, a més d'una

novel·la històrica que recrea, amb abundància de detalls, la vida del papa del mar, és, sobretot, el resultat de l'esforç del poeta Manel Garcia Grau per enllestir un text que estiguera a l'alçada de la seua obra poètica, ja catalogada per la crítica com una de les principals propostes de la seua generació.

Manel l'escrigué obsedit per conjuagar, en dosis equilibrades, el material literari que la història li oferia —intrigues polítiques, viatges, personatges amb pes específic— amb el canemàs argumental, per esquitjar el text del pensament que sustentava les ideologies pròpies d'aquella cruïlla històrica, per investigar un llenguatge que, sense resultar-li llunyà al lector del segle XXI, ens remetera a l'estil cancelleresc que, necessàriament, hauria d'emprar el narrador de la història. Al capdavall, el resultat és un fresc ben viu de l'època on ressalta el retrat d'un perdedor —Benet XIII— a qui, des de les instàncies del poder, s'acaba esborrant de les llistes de pontífexs, el d'un perso-

natge injustament relegat de la primera fila de la història. Un punt de vista on el poeta i el narrador es donen la mà: com la poesia de Manel Garcia Grau, sempre combativa, sempre compromesa, també la narrativa s'ocupa a descorrre els vels amb què ens volen ocultar la realitat.

La segona fita de la narrativa de Manel Garcia Grau és una seqüela d'aquest primer pas. *La profecia del papa Luna* és una aportació a la sèrie «A colp de pedal». La troballa d'un llibre antic —i relacionat amb Benet XIII— és l'espurna que alimenta el foc d'una novel·la d'aventures que no sols ens proposa una immersió en el paisatge de la comarca del Baix Maestrat, sinó que, a més, li serveix per denunciar la problemàtica que amenaça per desfigurar-ne, a còpia de ciment i de contaminació, els trets principals. Novament, doncs, la literatura esdevé, a mans de Manel, un arma per denunciar i combatre.

La tercera obra de Manel Garcia Grau —*Davall del cel*— es publicà unes poques setmanes abans del seu decés. I, llegint-la, hom no pot estalviar-se la sensació que, per boca de l'Oriol, el protagonista qui ens parla és, més que mai, el mateix autor. Un Manel Garcia Grau conscient, ben conscient, que el temps se li acaba. A l'Oriol els pares se li moren en un accident de trànsit i, per superar el trauma, enllesteix la redacció d'un diari que done compte dels seus esforços per trobar-li un nou sentit a la vida. Pas a pas, l'Oriol va ocupant-se d'aquelles qüestions que formaven el nucli central de les preocupacions del ciutadà Manel Garcia Grau: el món dels instituts i la universitat, la literatura catalana i la cultura que compartim totes les terres on es parla català, la política —tan agressiva amb la identitat al País Valencià—, la injustícia que campa pel món. El testament literari de Manel Garcia Grau és un llibre que ens parla del dolor, de la tristesa, però que, sobretot, s'esforça a transmetre'ns, en les pitjors circumstàncies, un missatge d'esperança.

Probablement no caldrà presentar el professor d'Anàlisi del Discurs a la Universitat Pompeu Fabra, Daniel Cassany. Les seues publicacions anteriors són ben conegudes (amb èxits com *La cuina de l'escriptura*), i per als professionals de l'ensenyament han esdevingut una referència cabdal les seues reflexions didàctiques sobre la lectura i l'escriptura. Aquest llibre parteix d'una constatació, que supose que semblarà evident a moltíssimes de les persones que el llegiran: «llegir ja no és el que era». I Cassany explora quatre factors que al seu entendre han transformat l'acte de llegir: la implantació i el desenvolupament de la democràcia, la globalització i l'aprenentatge d'altres llengües, l'extensió d'Internet i l'augment quotidià de la credibilitat de la ciència.

De fet, el llibre s'estructura al voltant d'aquests eixos. El primer capítol inclou unes reflexions sobre el fet de la lectura en general, «llegir des de la comunitat», basades especialment sobre un enfocament sociocultural. Els cinc capítols següents tracten de les condicions de la lectura crítica, que imposa l'extensió i l'aprofundiment de la democràcia, destacant en la meua opinió les «vint-i-dues tècniques», que ens ajudaran millor a reconèixer el que hi ha rere les línies, vuit de les quals es relacionen amb el món de l'autor, altres vuit amb el gènere discursiu i sis amb les interpretacions.

El segon bloc té a veure amb la glo-

Cal canviar la manera de llegir?

Daniel Cassany
Rere les línies. Sobre la lectura contemporània
 Empúries, Barcelona, 2006
 270 pàgs.

balització i la utilització d'altres llengües i inclou capítols sobre la «lectura plurilingüe» i les diverses «retòriques» en funció de la llengua que utilitzem. El tercer bloc se centra en la lectura electrònica i inclou quatre capítols sens dubte molt interessants i originals, on es reflecteix millor el canvi ocorregut i les diferències amb la galàxia Gutenberg, i es reflexiona sobre la «literacitat electrònica», sobre «electrònic contra analògic», sobre «correu i xat» i sobre «navegar amb timó crític». L'últim bloc tracta de les condicions que imposa la divulgació científica, amb apartats «sobre la comprensió de la ciència», «notícies i prospectes» i «estratègies divulgadores».

I les conclusions són suggestives i potser, com a mínim, una mica discutibles. S'ha acabat la lectura *mono*:

monocultural, monolingüe, monodisciplinària, monoautoral, monogenèrica. Comprendre textos tan diferents és molt difícil i el pensament de l'altre sempre és irreductible i elusiu. Ens hem d'acostumar a entendre a mitges. La interpretació és social i, per tant, hem d'intercanviar punts de vista amb altres lectors.

Aquest treball del professor Cassany és molt interessant i útil en tot allò que fa referència a les noves condicions de la lectura, i en particular pel que fa a l'accés a la xarxa i a les noves exigències crítiques que ens planteja, tot bastint una reflexió que va més enllà d'un discurs interessat i manipulador, acrític, sobre els seus avantatges.

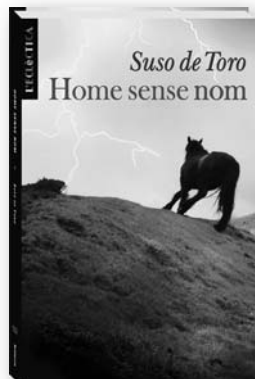
Però crec que un dels problemes més greus del nostre sistema educatiu és l'enorme dificultat per accedir a la lectura tradicional com a experiència personal i entrada en la màgia de tants i tants textos. És un enorme problema d'informació i una lluita en la qual no hauríem de defallir, precisament per preservar o recuperar valors de llibertat individual i per fer arribar a molta gent, com més millor, la capacitat de gaudir d'una manera personal de l'enorme, immens, camp del que s'ha escrit. Jo continue pensant que més llibres significa més lliures. Heus ací el problema, el valor de la lectura tradicional en un temps d'obertura cap a noves i imprevisibles formes de llegir!

Novetats

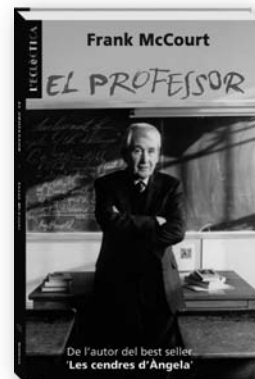
Premi Man Booker

Sublim i commovedora. Una novel·la sobre el temps i els records.

La confessió d'un passat terrible en l'última obra de Suso de Toro.

McCourt ens captiva de nou amb un relat ple d'anècdotes i tendresa.

Femenines, feministes i femelles

Marta Pessarrodona
*Donasses. Protagonistes de la
Catalunya moderna*
Destino, Barcelona, 2006
296 pàgs.

Ningú no pot negar a Marta Pessarrodona el mèrit de la seva llarga trajectòria com a poeta, com a traductora i com a feminista. Per qüestions estrictament cronològiques, ella s'ha saltat la primera fase de la «subcultura» —entesa com a cultura oprimida, no pas de segona fila— de la literatura de dones, que Elaine Showalter va qualificar el 1977 de «femenina». És la fase caracteritzada per la còpia dels models literaris masculins i per l'apogeu del pseudònim viril. La segona fase, la «feminista», correspon al desvellament de la consciència pròpia i a la reivindicació dels drets de les dones i dels d'altres col·lectius, fase en què Pessarrodona va participar de manera activa, juntament amb moltes altres dones, a partir dels últims anys del franquisme i que va culminar amb la celebració de les I Jornades Catalanes de la Dona del 1976. En la tercera fase, que Showalter qualifica de «femella» i en la qual ja fa uns quants anys que ens trobem, l'escriptora no tan sols és dona sinó que vol ser-ho i es mira la realitat des de la seva perspectiva femenina, sense complexos. Em remeto a la Nadala del 2005, que publica puntualment la Fundació Lluís Carulla, on Pessarrodona explica amb més deteniment la teoria de la crítica nord-americana, amb les referències a Northrop Frye que fan al cas.

Les *Donasses*, doncs, no s'han improvisat ni surten del no-res. Al darrere d'aquest llibre hi ha la idea reivindicativa de donar veu a vint-i-dues dones que han tingut un paper rellevant en la Catalunya de finals del segle XIX i de tot el XX, amb la ferma voluntat de proporcionar models femenins vàlids per a les generacions presents i futures. La traducció i l'estudi constant i ininterromput de l'obra de Virginia Woolf, els diversos retrats de dones escrits per a l'Institut Català de la Dona (amb fotografies de Pilar Aymerich) i el més recent *Mercè Rodoreda i el seu temps* (Rosa dels Vents, 2005), avalen la capacitat de Marta Pessarrodona per biografar dones —artistes, escriptores, ministres...— amb expectatives d'èxit, que són confirmades del tot amb la lectura del volum.

Al darrere de *Donasses* hi ha també la voluntat d'explicar la història del nostre país tot seguint la línia contínua que arrenca de la primera biografiada, Dolors Monserdà (1845-1919), defini-

da com la primera novel·lista en llengua catalana i la primera feminista pública, i que acaba no pas casualment amb Montserrat Roig (1946-1991), que va tenir un paper cabdal en el seu moment com a novel·lista i com a feminista, com és prou sabut.

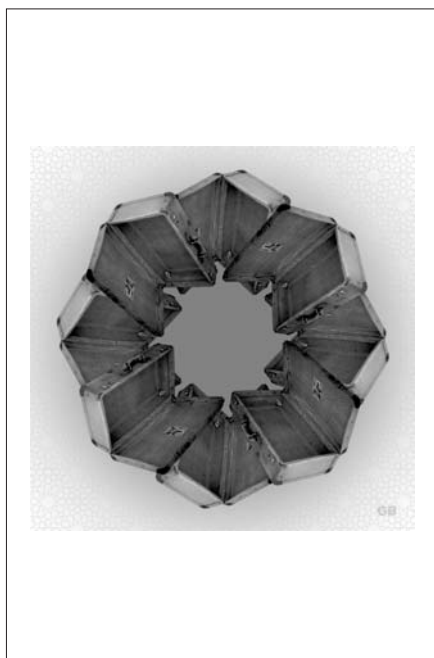
Com que les *Donasses* pertanyen a la fase «femella» de la literatura, a l'autora no li fa cap mena de por posar com a model un home, i dels grans. Només començar la seva breu nota introductòria, Marta Pessarrodona al·ludeix als *Homenots* de Josep Pla, tot confessant, això sí, que no pretén ni emular-lo ni convertir-se en un epígon seu. Però malgrat aquest reconeixement del saber del mestre, els *Homenots* i les *Donasses* tenen almenys dos punts en comú. El primer és la idea en si, la de fer una

apologia de diverses personalitats que han marcat la trajectòria de Catalunya en els últims dos segles. El segon és l'autoritat moral que tant Pla com Pessarrodona tenen per explicar uns personatges i uns esdeveniments a partir de la seva pròpia experiència. Tant als *Homenots* com a les *Donasses* se'ls poden aplicar aquelles paraules del començament del *Convivio* (I, II), que justifiquen, segons Dant, les dues úniques raons que permeten que una persona parli d'ella mateixa davant dels altres: la primera es presenta si la persona en qüestió s'ha de defensar d'alguna greu acusació —com és obvi, no es tracta pas d'això. La segona es produeix quan del que explica se'n pot extreure algun ensenyament, o més ben dit, una «*grandissima utilidade per via di dottrina*».

Marta Pessarrodona sap condensar en poques pàgines —possiblement perquè és poeta i no novel·lista— la personalitat i l'obra de les dones que ha triat retratar per convertir-les en éssers vius, humans i de vegades contradictoris. Paulina Pi de la Serra, per exemple, emergeix com una «presència delicada i somrient», vers de Carner que recull l'incertat títol del capítol. Maria Aurèlia Capmany ressalta per la seva contundència i, alhora, per la seva feblesa. Hermínia Grau Aymà sobresurt per la seva intel·ligència i capacitat de seducció, continguda sempre dins d'uns límits. Aurora Bertrana emergeix pel seu esperit aventurer...

El mèrit més gran de *Donasses* és que ens permet crear-nos una imatge de les dones biografiades a partir de la subjectivitat de la dona que les explica. És evident que la subjectivitat sempre és discutible i substituïble per una altra, però és només a partir de l'ús conscient de la pròpia veu que un altre personatge pot esdevenir entranyable, proper i atractiu per al públic lector. Que l'opció que ha triat Marta Pessarrodona és correcta ho demostren les repetides edicions que ja s'han fet del llibre.

A *Donasses* li podem fer un fàcil retret: per què precisament vint-i-dues i per què precisament les que s'han triat? Josep Pla hi respon sense dubtes. El ciri és curt i la processó llarga, com diu en el prefaci a la segona sèrie dels seus *Homenots*. Les *Donasses* també es mereixen una segona part.

El gran demolidor

Jordi Valls Pozo
La mà de batre
Andorra la Vella, CaixaBank, 2005
81 pàgs.

Jordi Valls ens ofereix, a *La mà de batre*, un recorregut per la demolició. Es tracta d'un llarg poema en vers lliure —directe com un roc rodolant pel pendís— que, en certa mesura, reflecteix el descens de dues generacions que s'han vist abocades a una existència basada en una seguretat fictícia. Valls, de manera coherent, es defineix no pas com a maleït que es mira el melic, sinó com a «remaleït».

Un to de ràbia desfermada presideix el poema: «De vegades, tinc la necessitat / d'agafar un rifle / i des d'un terrat disparar a l'atzar». La seva veu mostra una contundència sense paliatius que ens acostava a una poètica *hardcore*.

Aquesta obra té tot allò que un poeta que no visqui ancorat en la filigrana i el joell —és a dir, en la tradició encara avui dominant en la nostra literatura— somnia fer algun dia: deixar-se anar, verbificant —en el magnífic mot que emprava Valls—, amb tota la ira, sinceritat, vitalisme i nau-sea de què un sigui capaç. I, fins i tot, sense amagar que la banalitat ens assejia a tots plegats. Perquè, en paraules de Valls, «Per molt originals que vulguem ser / si els temps són mediocres / escriurem amb sintonia mediocre». La poesia de Jordi Valls és una falla que es va obrint a mesura que ens endinsem en la lectura del poemari, un vel des del qual aflora el bolet poètic —eixordador i poderós— que aquí pren la forma d'explosió atòmica.

El poeta no deixa cap àmbit sense petjar, ni considera que sigui poc poètic parlar de certes coses: supermercats, autopistes, carrers bruts... Però,

sobretot, *La mà de batre* és un testimoni d'una manera de viure que sols pot conduir a la follia, a l'alienació, a l'explotació i a la destrucció. Enumerar les situacions que Valls dissectiona seria tan va com incomplet. El preu de l'habitatge, la pudent Barcelona postolímpica o la precarietat laboral s'amalgamen amb reflexions literàries, cinematogràfiques, amoroses o biogràfiques, fins al punt que els noms de personatges reals sovintegen —no tothom hi surt, com és obvi, ben parat— i acreixen aquest caràcter d'autenticitat que és una de les grans virtuts de l'obra.

Jordi Valls, enmig de tot plegat, se sent un *outsider* (tot poeta veritable ho és, més enllà de la seva il·lusòria projecció pública) que està més a prop de les «alicates» i el «tornavís» que no pas de les discussions més o menys públiques.

Poesia social, poesia del cor i del fetge, poesia oberta al món. Capgirant i denunciant la inanitat postmoderna, el poeta transita, amb la ironia del bumerang, de Bach a Georgie Dann, de Kirk Douglas a Zidane, de Mariscal als dibuixos de Son Goku. Com a curiositat, prova de les «contradiccions culturals del capitalisme», no hi manca alguna referència, no exactament amable, a la mateixa entitat financera que patrocina l'edició del llibre.

Jordi Valls ha demostrat en altres obres la seva preocupació envers la forma.

En aquest llibre, *La mà de batre*, el mateix to determina que aquest aspecte resulti més secundari. Cal, però, gaudir-ne com si escoltèssim un guitarrer esquinçat en què la sinceritat té el valor de desemascarar les hipocresies i els castells de naips de la literatura. El coratge del poeta es capgira, també, contra els ardis de les veus que, de tan perfilades, edifiquen la impostura d'un art mentider i malaltís.

Jordi Valls ha passat la seva piconadora pel món, esmicolant-lo i batent-lo sense pausa.

El resultat és un bon llibre: estimulador, valent, certer. Una obra que ens deixondeva i no ens deixa, mai per mai, indiferents.

Lluís Calvo

Fatigues i sordideses d'una vida qualsevol

Antoni Mas Busquets
Terra cremada
Quaderns Crema, Barcelona, 2006
147 pàgs.

Desterrats, nostàlgics, insatisfets, pertorbats, taciturns... els individus; els espais resclosits, bruts, transfigurats. Tanmateix, a *Terra cremada*, s'intueix una espurna d'il·lusió, com una línia de llum que es cola en l'obscuritat. La imatge té a veure amb l'últim relat, quan el protagonista deté el seu anar i tornar obsessiu, com una fera engabiada, en una habitació a les fosques —«Deixar entrar la llum impúdica de la primavera seria un insult, una indelicadesa»—, obre el balcó i troba, finalment, matèria per a un conte. En el nou llibre d'Antoni Mas Busquets (Palma de Mallorca, 1956) —abans ha publicat *Fibra òptica* (1999) i *Sortida d'emergència* (2002)— s'entrevé un fil, una gradació lleument ascendent des de la desolació, la mort i la malaltia dels personatges dels tres primers textos, fins a l'acceptació i l'adaptació a la realitat —amb dosis mínimes de felicitat— dels protagonistes de la sisena i setena històries.

Els habitants d'aquesta *Terra cremada* són adults; amb mitja vida a les esquenes, són conscients de renúncies i frustracions, i dels obstacles per a reconduir el temps que encara han d'afrontar: «Als quaranta anys el festeig és més difícil que als vint. Més lent, més complex; el passat —començaven a tenir-ne— reclamava el dret a dir-hi la seva». Alguns s'han vist obligats a abandonar el camp —de xicots, els pares es traslladen a ciutat; d'altres accepten una plaça en una oficina bancària d'una localitat litoral d'ambient enrarrit: per una fàbrica química i per les relacions enquistades de generacions enrere. Recreació del món rural: xafardejos i rumors dels vilatans; la sonsònia de les cigales o, la nit, dels grills. No són relats costumistes: el

Nostàlgia del tot

retrat de poble o d'urbs apareix ben imbricat en l'argument. Amb pocs trets s'entreveu un perfil o una estampa. El llenguatge és sobri, ferm, d'adjectivació neta i impactant alhora: «Però el frontó no és com el tennis; en rebotar, la pilota perd verí, es torna mansa». Si de cas, grinyola alguna queixa excessivament explícita de les entitats finances o de la lògica de mercat capitalista; no calien: trenquen la veu ben sostinguda en el suggeriment i travessen el terreny, gens atractiu, del pamflet.

L'estreïtor del matrimoni o del lloc de treball, les amistats: la necessitat de companyonia i, alhora, la fatiga de les relacions humanes, tan complicades i, de vegades, asfixiants. Molts dels personatges de *Terra cremada* viuen o presencien un canvi: laboral, de casa, de parella. Al seu entorn muda el paisatge i els costums: arriba el turisme de masses, les urbanitzacions d'adossats substitueixen antigues finques rústiques, a les poblacions es barregen espanyols, africans, asiàtics, eslaus, sud-americans. Un dels encerts del llibre consisteix a defugir que les transformacions socials determinen exclusivament, o sobretot, la identitat dels individus; són mallorquins, però els conflictes són universals: el pas del temps, la maduresa com a pèrdua d'innocència, resseguir camins aliens —la voluntat, l'ofici del pare—; covar zels, enveges, ressentiment.

L'avenir avui és, potser, el text més torbador: un psicòtic assaja formes de controlar les obsessions, intenta aïllar les sensacions —sons, olors, imatges...— de qualsevol altre referent; es manté en un límit dolorós i inestable, molt a prop de la malaltia. Preferesc les altres històries, —sobretot *Llosques de Dunhill* i *La vacant*; també *Herència* i *Gàbies*— perquè esbossen decepcions i sordideses domèstiques sense arribar al desequilibri mental. En *D'un dia a l'altre*, l'última del conjunt, el protagonista modifica la percepció negativa de la convivència quotidiana perquè amb un nou conte a la recambra «tota la resta perd importància, passa a segon terme». També un personatge del relat que obre el volum confessa que escapa de la monotonia amb la lectura i la creació literària. ¿L'escriptura com a refugi?; no acaba amb la foscor —de dins ni de fora—, però és una fissura que la transforma en penombra.

Arantxa Bea

Enric Balaguer
La totalitat impossible (sobre la fragmentació en la vida actual)
Generalitat Valenciana, 2006
126 pàgs.

Fa ja gairebé vint anys, Omar Calabrese va publicar un penetrant estudi, titulat *L'età neobarocca*, en què radiografiava l'esperit de la nostra època a partir d'una hipòtesi suggestiva. Aquesta hipòtesi consistia a considerar el temps actual com una mena de nou barroc, «on assistim —són paraules de Calabrese— a la pèrdua de la integritat, de la globalitat, de la sistematització ordenada a canvi de la inestabilitat, de la polidimensionalitat, de la mudabilitat».

L'età neobarocca és un llibret intel·ligent que indaga en l'estètica de l'anomenada postmodernitat, i descobreix les seues categories dissipadores, que tant poden consistir en el plaer de la repetició com en l'apoteosi de l'excés, i que es deleix en la metamorfosi o en la imprecisió.

Reprenent aquest fecund paradigma, Enric Balaguer publica ara *La totalitat impossible (sobre la fragmentació en la vida actual)*, un escrit que ha resultat guanyador del Premi d'Assaig de la Generalitat Valenciana (2005). A Balaguer també l'anima la intenció de donar explicacions sobre aquesta estranya època en què vivim, i focalitza la seua reflexió en un aspecte clau, com és la fragmentació (Calabrese, per cert, dedicava interessants pàgines del seu llibre a diferenciar entre «detall» i «fragment»).

Que la nostra vida està fragmentada és una constatació difícil de rebatre. Per a la majoria dels nostres conciutadans, la realitat només és accessible a trossos —com el mirall trencat rodorejà. Viuen en un present ahistòric (el passat no existeix) i el món s'hi configura com un puzzle que mai es mostra completament, ans s'ofereix exclusivament en petites miques. Sense els grans

relats que servien per a legitimar el projecte il·lustrat i modern, sense religions que emocionen i lliguen de la manera en què ho fan al tercer món (on qualsevol llicenciat en ciències pures de classe mitjana no somia altre que la immolació dins un vagó de metro a vessar d'infidels), sense cap projecte suggestiu de vida que no siga la subsistència mileurista a l'ombra d'hipoteques a cinquanta anys, el ciutadà d'avui sent parlar de la globalització i somriu. S'han acabat els grans projectes, els grans relats. Ara la Història només és concebible com a entreteniment de novel·listes sense imaginació o com a farsa. Tot es fragmenta, tot s'esmicola; fins i tot Espanya (!), amb el permís de don Mariano Rajoy, es trenca irremissiblement, ni que només siga en l'imaginari del sector psicopatològicament histèric del conservadorisme local.

Balaguer auscultava les icones i els temples de la nostra època: Internet, els *no llocs* de Marc Augé (hipermercats, aeroports...), l'addicció al treball, el zàping, el descrèdit de la religió i de la poesia (si és que són dues coses diferents)... A tot arreu troba mostres del gran desconcert potmodern, de la condició irresolublement esquizofrènica del subjecte modern. Exemples paradigmàtics d'aquest subjecte els troba en els protagonistes de les novel·les de Michel Houellebecq o dels relats de Quim Monzó i els altres contistes barcelonins contemporanis (Sergi Pàmies, Jordi Punfí), que no debades han situat el gènere al capdamunt de l'excel·lència a base de recollir amb fidelitat hiperrealista les palpitations del temps.

¿Solucions? Reprendre la totalitat és difícil, perquè ja n'estem desavesats. Hauríem d'aprendre, predica Balaguer, de les filosofies orientals, que no destrueixen la unitat perceptiva de l'individu i no contemplen la naturalesa com un medi hostil que cal conquerir o domenyar.

És possible que Enric Balaguer tinga raó. De moment, li ha quedat un tractat breu però lluit, sense aportacions excessivament originals (va amb l'època) però adequat per a explicar a lectors no especialistes de què va tot açò del temps present. Una mena de *postmodernitat explicada als infants* de què hauria estat orgullós el propi Jean-François Lyotard.

Joan Garí 31

Dues formes civilitzades d'autobiografia

Vet aquí dues propostes literàries de concepció i de resultat diferents. La de Miquel Pairolí, *Exploracions. Notes i converses de literatura*, ha necessitat quasi trenta anys de maduració: una suma d'entrevistes, de cròniques o de ressenyes «d'aquest gos de barreja que és el periodisme literari», que ha anat publicant en diferents mitjans i que ara ens arriba presentada com un llibre sobre literatura fet per algú a qui agrada escriure i a qui agrada també llegir. L'autor mateix qualifica el seu recull com un fruit que li ha estat plaent, que li fa l'efecte que dibuixa «un determinat panorama del que s'ha publicat aquí en els últims anys» i que desitja que sigui també prou saborós al lector. Amb *Nabokov & CO* Alfred Mondria recopila el que ell indica que són crítiques i alguna vegada ressenyes. Va publicar-les entre els anys 1999 i 2003, també a diferents mitjans. Són prou recents, doncs, perquè en alguns casos ens faci l'efecte que veiem encara madurar la fruita. «Més a prop del caos» que del quasi cànon humil i provisional de Pairolí, Mondria invoca la casualitat dels encàrrecs i el que qualifica d'enllaços «d'autors que semblen poblar espais inconexos» per justificar una tria que aclareix que no és planificada, si bé pensa que insinua «la meua literatura particular» i que, si ens atenem al que podem llegir a la contraportada, bé podem estar d'acord a considerar que pot ser vist com «un quadern de lectures que... és sobretot una invitació còmplice i apassionada per acostar-nos al valor estètic de les obres que hi desfilen».

En una crítica que va publicar sobre *l'Espill de Janus* d'Enric Soria, Mondria ens recorda la definició d'Oscar Wilde sobre la crítica literària: l'única forma civilitzada d'autobiografia que existeix. I és així en aquests dos llibres: més calmat, més pausat i més postnovecentista, Pairolí. Més d'allau, més militant, aparentment més dispers i de discurs més difícil, Mondria.

Pairolí divideix el seu llibre en tres parts. La primera, «Nou escriptors i un pintor», s'acosta molt als *Retrats* de

Miquel Pairolí
*Exploracions. Notes i converses
de literatura*
CCG edicions, Girona, 2006
219 pàgs.

Alfred Mondria
Nabokov & CO
Ed. Brosquil, València, 2006
270 pàgs.

passaport de Josep Pla. Com en aquells retrats, combina la informació amb l'opinió, amb una ironia i una sorna particular i, quan s'escau perquè n'ha tingut l'oportunitat, amb l'entrevista. No és el cas, naturalment, de les ressenyes o cròniques sobre Josep Pla, Gaziell i Llorenç Vilallonga, les tres primeres i unes de les que tenen més gruix i, també, més encerts. Planià reconegut, Pairolí analitza, contradiu o matisa alguns dels llibres més coneguts sobre l'obra de Josep Pla o sobre la seva vida. En l'última crònica d'aquesta primera part, la que dedica al pintor Àngel Planells, prescindeix de l'entrevista i tal com feia Pla en els seus *Retrats*, cedeix directament algunes vegades la veu a Àngel Planells. Pel meu gust, ho força excessivament, desorienta una mica. A la segona part, «De Plató a Steiner», formada per uns articles igual de lúcids, però més concentrats, Pairolí amplia la perspectiva a diferents èpoques i a diferents literatures, partint quasi sempre d'una obra en prosa. Així, hi trobem des d'*El Banquet* de Plató i el *Satiricó* de Petroni a una bona colla d'autors catalans —d'Anselm Turmeda a Pere Gimferrer—, força italians (Sciascia, Lampedusa, Bassani o Passolini), alguns francesos (Gide i Yourcenar) i pocs autors alemanys o anglesos. Pairolí no indica en cap moment que espera que el lector ho llegeixi com una proposta de cànon, però sí que fa tot l'efecte que les obres i els autors que ha triat s'aproximen bastant

al que hauríem de considerar com la «seva» literatura. En aquest sentit, n'hi ha prou de comparar el que escriu sobre els *Dietaris* de Marià Manent amb el que n'assenyala Alfred Mondria a *Nabokov & Co.* per fer evidents de seguida les diferències entre ells dos. Més de regateig curt i més ponderat, Pairolí; més d'allau i més en ferment encara, Mondria.

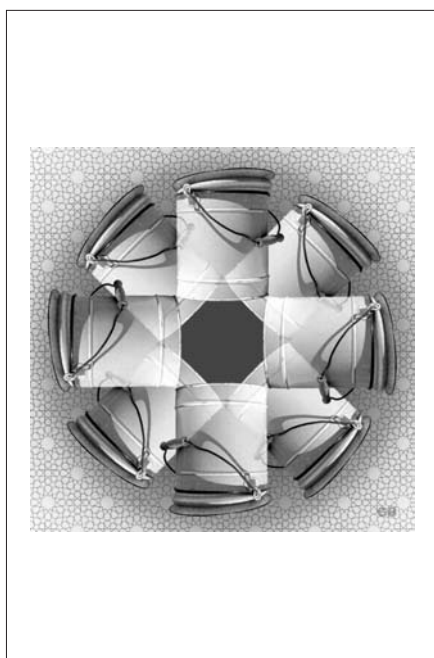
A *Un experiment de crítica literària*, C.S Lewis va escriure que, quan un mal lector indicava que li havia agradat o que no li havia agradat un llibre, no volia dir el mateix que un crític quan utilitzava aquestes mateixes paraules. Pairolí i Mondria són, per sort, prou explícits perquè, bo i que el primer es presenta com un periodista cultural i el segon com un crític, indiquen expressament els llibres i els autors que els han apassionat i marcat. Pairolí ho fa sobretot a «Lectures inoblidables», un recorregut de les seves lectures des de la seva adolescència fins avui, que trobem a la tercera i última part d'*Exploracions*. Mondria exposa clarament el seu punt de vista i les seves passions en el pròleg, però també a bona part de les crítiques. Es complau a explicar vida i obres dels autors de qui ens parla, a relacionar-les i a analitzar-les, sempre posicionant-se i, quan li convé, marcant distàncies. Llegeixin, per exemple, l'última de les crítiques. Hi analitza l'obra de Joan Fuster, Joan Fuster com a personatge i les entrevistes més conegudes que li van fer. I encara es posiciona més en la defensa apassionada de Nabokov, que el porta, per posar un altre exemple, a desmarcar-se del cànon de Harold Bloom, i en les crítiques sobre obres que ha escrit o que ha ordenat Valentí Puig. Els lectors poden compartir o no les seves objeccions a Thomas Mann, a Vicent Alonso, a Toni Mollà o al Santiago Rusiñol d'*Els noms de Rusiñol* de Margarida Casacuberta, però si una cosa queda clara és que ensenya les cartes, que a cadascuna de les seves crítiques es va formant, mentre ens forma.

Xavier Cortadellas

«En contra de la meua voluntat parles, fosc esperit»

Czeslaw Milosz
Travessant fronteres. Antologia poètica 1945-2000
Traducció i introducció de Xavier Farré
Proa, Barcelona, 2006
295 pàgs.

un deute als altres, lamenta haver de fer d'Antígona a causa de la història, però recerca la vida en la senzillesa del poble: escriure per a tots, manifestar que les catàstrofes no s'acompanyen de signes, entendre el poema com a salvació són elements que ja són presents en la seva obra abans de 1953 i que pren una força rellevant en el cicle «Fill d'Europa» a *La llum del dia*. El poeta parla a l'home occidental des d'una ironia freda dedicat clínicament a les «habilitats adquirides» dels fills d'Europa. La confluència amb el temps l'any 1945 defineix l'essència de tota expressió lírica possible. És a

La poesia de Milosz (1911-2004) apareix en un moment en què els lectors han pogut tenir una coneixença significativa de l'autor. Entre d'altres, l'any 2003 es va traduir *Abecedario. Diccionario de una vida* (Fondo de Cultura Económica), essencial per entendre els interessos literaris de l'autor i, més recentment, *La ment captiva* (PUV, 2005), llibre cabdal de tota la producció de Milosz que analitza el paper de l'intel·lectual davant l'acceptació de l'estalinisme. El més interessant del seu assaig és l'intent de definició i matisació d'allò que anomena *ketman*, és a dir, el «resultat d'una disjunció extrema entre allò públic (actuació) i allò privat (convicció) sota la ficció de la identitat entre tots dos extrems». Aquesta mateixa reflexió es dedueix d'algunes pàgines de Zagajewski i de Kértész, amb una literatura que marca tota la literatura de l'Est. Milosz analitza en un primer assaig amb diversos exemples el paper dels intel·lectuals adaptats en les democràcies populars. Aquests intel·lectuals escriuen per a la doctrina, només escriuen dins el corrent que explica les transformacions de la realitat. Per entendre la seva obra lírica, cal considerar els seus mots: «A l'Europa Central i de l'Est, el mot *poeta* té un significat diferent del que té a Occident. Allà, el poeta no és només aquell que inventa frases bellament construïdes. La tradició exigeix que sigui un *bard* nacional, un cantor, de les obres del qual puguin emparar-se nombroses boques, i que s'ocupi en els seus versos de tot allò que és matèria d'interès públic». L'assaig acaba amb el pes de la història sobre la individualitat, aquesta nova religió que necessita igualment de signes per fer-se forta davant d'un poble que s'angoixa per ser només història, que viu vigilant i que ha de negar la seva espiritualitat. Com a testimoni del conflicte entre individu creador i societat aquest llibre és una obra mestra d'anàlisi sense complaences.

Amb tot, la poesia d'aquesta figura cabdal no era coneguda en català fins que el treball ingent de Xavier Farré no l'ha donat a conèixer. Milosz, com a testimoni del segle XX, abasta tots els grans temes de l'home. Un dels seus autors més volguts i present a la seva poesia és Walt Whitman, de qui valora que sigui com un riu perquè conté no només l'or que s'hi pot trobar, sinó també el llim fecund, és a dir, la vida impura. Milosz sent la veu pròpia com

partir d'aquest punt que desplega diverses formes que ho exemplifiquen: la llegenda, el somni, la faula, el díptic, la crònica, però també el poema breu. Paral·lelament, la complicitat amb el món, i l'exigència, tanmateix, contenen igualment l'ardor per la vida, en una escriptura que no se sap deslligar de la celebració. Crític amb el règim soviètic, no és una figura fàcil per les seves afirmacions: «Allò que era individual esdevé un derivat del model general». La llengua com a pàtria, l'evocació de la ciutat, Varsòvia, la funció de la poesia interaccionen amb el dubte de poder donar un nom a tot, de l'efectivitat mateixa del llenguatge i de la seva durabilitat. La veu de Milosz té un abast universal, situa com ningú la dificultat de l'expressió individual que a un temps és actuant i actualitzada per la història i delimita la missió del poeta en el combat amb les ambigüitats del llenguatge que imposa cada època. *Terra inabastable*, de 1984, és un llibre que analitza en la distància dels anys el present a Polònia. A partir de la reflexió artística d'*El jardí de les Delícies* Milosz es confessa atrapat «com una mosca en ambre» en el segle XX, referent que, si bé acaba constituint un *leitmotiv* autoconscient en tota l'obra, no enretira una certa placidesa i sensualitat per a les coses bones que té l'ésser i la fe que se'n deriva. Ambdós punts troben la justa confluència en el poema «Origen» del llibre *Cròniques* (1987), en el qual l'escepticisme es trasllada a la visió de la seva ciutat, Cracòvia, on tot segueix igual, on es fa més agut el caràcter irreversible dels dies. Cap al final de la seva obra, Milosz, que és un autor declarament catòlic, intensifica el tema de la memòria i del testimoni d'una existència individual en els processos històrics en conflicte amb els sistemes dogmàtics, juntament amb la mort de la paraula i la debilitat dels continguts que aquesta integra. Tal vegada, per ser un home província a pesar d'haver viatjat molt, per haver conservat una llengua per a la lírica, tal com ens diu a *Abecedario. Diccionario de una vida*, l'autor pot seguir explicant la complexitat humana més enllà de les superestructures definides que li tocà de viure i és aquesta, en part, la seva gran aportació a la poesia del segle XX.

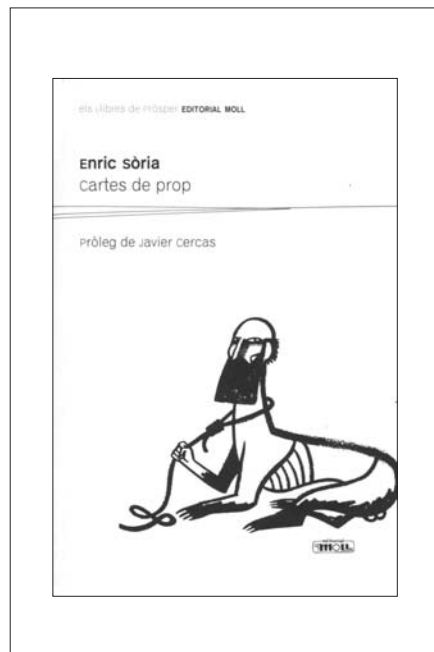
Quina pena que cap dels nostrats editors s'hagi atrevit a muntar un *Hola!* sobre els lletraferits i/o intel·lectuals de l'Antiga Corona d'Aragó o de l'Euroregió Mediterrània. D'aquesta manera podríem semblar una nació normal. Per dues raons: 1) es democratitzarien les dèries i cabòries d'hommes i dones de ploma, tot deixant-los a pèl, i 2) la bona prosa dels papers diaris potser brillaria i moriria dia rere dia, sense tenir que republicar-se descontextualitzada com a llibre per a complaença merescuda de l'autor, iniciativa aristocràtica de l'editor, satisfacció dels lectors il·lustrats, i inconvenient (com diu al pròleg Javier Cercas) del «ressenyista». Però..., «res més lluny de la meva intenció que donar consells, però tinc dret d'exposar les meues esperances de lector», escriu Enric Sòria (pàg. 78).

Sóc lector setmanal d'en Sòria al *Quadern* valencià d'*El País*, i crec que és un erudit gens pedant ni feixuc que escriu com els àngels. No descobreixo res als lectors d'aquest autor del Sud català que està instal·lat al Nord valencià, amb una quinzena de llibres publicats, entre memòries, dietaris, poesia, assaig i traduccions, algun dels quals, com *La Lentitud del mar*, extraordinari. Tot i no conèixer-lo personalment, sento per ell una simpatia especial més enllà d'admirar-lo com a poeta i prosista, perquè sóc modestament un homònim seu: ell és valencià, jo català; ell viu preferentment a Barcelona, jo a València, i tots dos —a més d'historiadors— treballem amb/en el periodisme (acadèmic i professional); a més, suposo que tots dos viatgem sovint amb l'Euromed.

Mentre llegia el seu llibre, a València i a Barcelona, pensava tòpicament que l'Enric Sòria sembla més un senyor de Barcelona que jo, i alhora no massa de València ciutat (en part, perquè no ho és, és d'Oliva, la Safor): s'haurà descafeïnat? O jo, encara poc (des) contaminat? Les seves «epístoles» (com les qualifiquen a la contraportada) sobre els «homenots» i «homenets» de la fira/falla de les vanitats a les dues ciutats properes i també llunyanes són unes suggestives radiografies, perquè aconsegueix retratar-nos com un lloc estrany, la qual cosa i gràcies a la seva fina li permet captar allò amagat dels aborígens, allò curiós pels forasters.

Un lloc estrany, però a prop

Enric Sòria
Cartes de prop
Pròleg de Javier Cercas
Ed. Moll, Palma de Mallorca, 2006
412 pàgs.

La intel·ligent observació i agradable descripció del Sòria podria recordar la del *flâneur* benjaminiana en uns aparadors que van des del passeig de Gràcia al carrer Colom, de la Boqueria al Mercat Central, del MACBA a l'IVAM, del barri de la Ribera al del Carme o del Palau de la Música al Palau de les Arts. I en aquest anar i venir, d'un temps (o més) i d'un país (o més), estació a estació, de la de Sants a la del Nord, de la tardor a la primavera, a més de comprendre els barcelonins i valencians de diverses esferes és capaç d'apropiar-se de la «plaça pública» catalana o valenciana en un hàbil joc d'espills i miratges lúcids, irònics, delicats, subtils i un xic punyents.

Als mutus prejudicis (l'esport preferit de lletraferits i polítics de Salses a Guardamar) sovint els hi dona la volta, però sense arribar a ser un exvalencià fusterià. En palesar el nostre folre, s'engega la capça de música amb les petites grandeses i misèries dels cosins germans, encara que de manera prou assenyada i relativament emparentada amb les *Cartes de lluny* de Josep Pla. Just en aquest instant, esclata la rauxa d'aquest «ressenyista» i hom s'imagina la revista rosa catalana d'intimitats, divorcis i contubernis de capelletes i d'individualitats de la nostrada lletra ferida ferotge. Això sí, un *Hola!* benpensant i respectuós amb el nostre *star system* casolà. Vaja, molt català i gens faller.

La mirada d'en Sòria, com la seva lectura, és una tecnologia com ho explica Raymond Williams (igual que la novel·la és una tecnologia). Què mirem, i com veiem, en definitiva, com ho fem és una manera de tenir coneixement.

En aquest sentit, el recull de cartes d'Enric Sòria (ponderades i amables), que tracten de moltes coses, són una tecnologia de destresa i habilitat des de la tria fins al biaix sense oblidar la finalitat. Són uns articles, com els d'altres escriptors en català de culte, de premsa (de periodisme literari o de literatura periodística?) i fora del periòdic perden (el sentit social, mediàtic) i guanyen (d'objecte menor, el periodisme, a l'Objecte, la Literatura).

Ara bé, amb certa política editorial mantenim lectors de bons llibres, però potser no guanyem lectors de premsa. Probablement, una manera d'atreure llegidors de diaris —que n'hi ha, tot i que bastants fastiguejats per la crisi de la qualitat periodística— fóra que als Enric Sòria se'ls pagués a preu d'or perquè sobretot fessin més de reporters i menys d'etnògrafs de taula (de redacció).

Però per posar alguns dels nostres millors poetes i prosistes a fer de Kapuscinski ens calen editors de premsa a l'americana i directores de periòdics a l'anglesa o a la francesa. Mentre no capgirem l'ecosistema cultural tan nostrat, recomano llegir o rellegir l'Enric Sòria.

Josep Lluís Gómez Mompert

Nu poètic pujant l'escala

És un costum de la cultura anglesa que els mateixos poetes preparin un volum de *selected poems*, una antologia personal dels poemes que més els agraden o els semblen més representatius. En aquest sentit, cal felicitar l'editorial Denes per la inusual i necessària iniciativa de reeditar la selecció dels poemes de Marc Granell al cap de 15 anys de la primera selecció, tot incorporant noves peces, i incloent una mostra dels versos per a infants, i una tria de poemes del seu darrer llibre *Tard o d'hora*. De fet, aquesta *Tria personal (1976-2005)* convida el lector del segle XXI a deixar de banda per uns instants les etiquetes crítiques abocades sobre la poesia de Granell i a fer una lectura que traci una imatge estàtica però que figura moviment a través de la instantània de cada llibre. L'autor ha despullat de ganga els volums i s'ha quedat amb els poemes que representen millor la seva mirada històrica, fins al punt que podem arribar a descriure cúbicament, per totes bandes, la nuesa del seu estil poètic pujant l'escala dels anys fins arribar a aquest avui com a imatge inversa de la famosa figura del quadre de Marcel Duchamp.

Des dels primers llibres, Marc Granell mostra una clara voluntat de trencar la pròpia tradició mètrica forjant versos curts i senars o combinant metres diversos, marcats per la unitat sintàctica o semàntica del vers, sense cercar la musicalitat (tot contrastant amb la poesia infantil, on sí que empra la rima i el vers sil·labicoaccentual). Aquesta operació es conjuga, de bon començament, amb uns continguts on l'ésser es construeix com a cos i matèria, com a jo històric (amb tons elegíacs) i sobretot com a individu social d'un món en el qual no encaixa del tot.

Un dels recursos més constants del seu estil és la repetició de les mateixes paraules en un mateix context o bé amb una funció sintàctica diferent (políptoton) o amb un significat complementat (diàfora), la qual també organitza el discurs quan un mateix mot encapçala els versos (anàfora) o una idea inicial es torna patró per al poema (paral·lelisme sintàctic).

Així doncs, podríem dir que el poema tipus de l'autor valencià parteix d'una reflexió sobre la condició

metafísica, social o historicopolítica de l'individu, a partir de la qual desgrana diferents impressions o imatges fins a esgotar la seva fantasia (emprant l'anacolut per crear aparença d'estranyesa). Els seus poemes solen ser acumulatius, i el seu estil connecta perfectament amb la destrucció del poema descriptiu i actuat (propí de la generació dels 70), per bé que la seva paraula és una de les més compromeses socialment i històrica: és un crit de denúncia encara hereu del realisme social de la generació anterior i de la poesia d'Espriu. És aquesta, potser, una de les raons per les quals la lírica expressionista (l'ús d'imatges agressives, desagradables, plenament ciutadanes, esqueixades i iconoclastes) ha influït Granell, i ha dotat de lligam real molts dels seus poemes formats per una estructura de reiteracions i variacions sobre un mateix tema que a vegades la fantasia esquitxa, aquí i allà. Aquesta mena d'expressionisme abstracte de caire crític es caracteritza per no descriure la naturalesa humana amb figuració realista, sinó a través d'imatges o conceptes, perquè importen més les relacions o actituds que els *realia* o els fets concrets: tot sovint les persones seran descrites a través de sinèdoques o metonímies, i les grans nocions de la vida, els llocs o els objectes que les envolten, es presenten de forma personificada, fins al punt de construir poemes en forma de moderna al·legoria.

Tard o d'hora, d'altra banda, també és un recull heterogeni, dividit en seccions, que aplega els diferents impulsos poètics que al llarg de set anys s'han concretat en maneres líriques diferents. Dos d'aquests cicles lírics van néixer per acompanyar l'obra plàstica de Rosa Torres (d'aquí el seu caràcter el·líptic), tot i que els poemes funcionen perfectament sense el referent pictòric: són integrats per poemes breus semblants a il·luminacions davant de la natura, impressions del jo que intenta transmetre amb una paraula sonora i ajudada sovint pel recurs de la rima. El títol de les seccions també està relacionat («Poemes del caminant» i «Mentre el camí»): si bé, en la primera, la visió és més estàtica, més pròpia de la lírica oriental, en el segon grup la influència d'un Machado filosofant pels camins de la tarda s'hi deixa percebre molt més.

A la resta del llibre l'autor valencià actualitza molts dels temes que ja havia practicat al llarg de la dècada dels noranta, la seva etapa de maduresa (i que podem determinar que comença a *Fira desolada*), on consolida definitivament les formes i els assumptes, i la seva veu sona més contundent, expandida i narrativa, però no necessàriament els tons són tan cantelluts i exaltats com en els llibres inicials.

Tard o d'hora ofereix poemes d'amor i del cos (que recorden els de *Versos per a Anna*), també peces que aprofiten la història (general o personal d'un poeta o artista) per portar a terme una reflexió sobre el present i la condició humana (com havia fet ja a *Corrent de fons*), i finalment composicions més personals sorgides d'un lloc concret, d'una vivència o una opinió sobre algun fet actual, envers el qual la seva veu sona crítica.

Dos llibres, per tant, que mostren dues actituds, la històrica i la sintètica, i que presenten dues maneres d'aproximar-se a la literatura del poeta Marc Granell: des de l'evolució cúbica i selectiva, o des de l'estatisme múltiple d'un ara.

Ambdós llibres són exemple i record, viu i actual, d'una línia de la poesia catalana dels darrers trenta anys.

Frank McCourt: persona, professor, escriptor

Frank McCourt
El professor
Edicions Bromera, Alzira, 2006
317 pàgs.

«El millor autoretrat d'un professor que s'ha escrit mai». Aquestes paraules extretes del diari *Los Angeles Times* són escaients, tot i que insuficients per a referir-se a l'última obra de Frank McCourt. *El professor* és un relat que fica cullerada en molts temes i regira molts sentiments. L'experiència de docent a Nova York n'és l'eix. Aquesta, però, podria ser una entre mil, inclosa la infantesa dissortada viscuda a Irlanda i les peripècies per guanyar-se la vida i fer-se professor, en arribar als Estats Units amb només trenta anys i fet un pelacanyes. Així doncs, la història de la immigració cap a l'*American Dream* hi és en tot moment i, de manera indèstria, el procés de construcció i de creixement personal d'algú que no es pot desempallegar del complex d'inferioritat que li encomana el seu origen misèrrim i la seua condició d'immigrant. I en darrer lloc, el seu apropament tardà i tortuós a la literatura i a l'ofici d'escriure. Fins ací, doncs, res d' excepcional. El pessic de gràcia que hi posa McCourt és, al capdavant, una qüestió de caràcter i de geni que es concreta en com i quan narra totes aquestes experiències i sentiments. L'aula és el lloc i la manera, sota la insistència dels adolescents que miren de sortejar la classe de gramàtica i fer-li-la petar a aquest *profe* novell que encara haurà de maldar alguns anys per guanyar-se l'atenció i el respecte d'aquesta colla d'adolescents ingovernables.

En aquest recorregut de trenta anys de docència, assistim a una munió d'anècdotes, algunes carregades d'humor, altres de tendresa —cap als seus alumnes—, però també de tristesa, aflicció, ràbia... Perquè l'home no viu només de floretes, oi? I és just açò el que ens recorda McCourt amb l'alè positiu que transmet l'obra.

Al llarg de la seua carrera, McCourt se les coneix de tots colors, i pelatge. Comença de professor de llengua en un institut tècnic i professional dels suburbis novaiorquesos i, després de vuit anys, fart d'omplir-se la closca del brogit de l'aula, gràcies a un màster en literatura anglesa, comença a fer classe de professor ajudant a l'Escola Pública Universitària de Nova York. Aquesta experiència universitària, però, només va durar un any. La reticència de McCourt de grimpar amb doctorats per l'arquitectura universitària li va impedir fer-hi carrera. I un altre cop a tastar la fel dels instituts tècnics, encara un parell més d'estil semblant al primer, fins arribar a l'Institut Stuyvesant, el millor dels instituts bons de la ciutat, «el Harvard dels instituts», on va impartir, a més de classes de llengua, de creació literària, i on va finalitzar el seu periple docent. Abans d'arribar a l'últim centre, però, McCourt va fer un parèntesi dublinès per traure un doctorat al Trinity College, sota la insistència de la seua dona per tal que ascendira graons. No hi reeixí, però. En part, per la caterva d'emocions que es desfermen al seu interior en xafar la capital irlandesa. Fet i fet, McCourt mai no es podrà avenir amb tot el que havia aconseguit, atès d'on havia eixit i el que li havia costat d'arribar-hi.

Pel que fa a l'estil, aquesta esperada obra de l'autor de *Les cendres d'Àngela* traspua una gran senzillesa: una prosa directa, sense pretensions, que conté els ingredients justos i precisos. I, tanmateix, no hi manca res, ni ironia, ni malenconia. No sabria dir si tot aquest engranatge que marxa a la perfecció ha estat escrupolosament dissenyat d'antuvi per l'autor o si bé és fruit d'una naturalitat, directament proporcional al temperament d'una persona que engega la seua carrera com a escriptor amb setanta anys i escaig a les espatlles. La franquesa i la tranquil·litat d'esperit s'hi reconeixen amb facilitat i en tot moment. Que no desconfie, doncs, el lector suspicax davant d'aquestes memòries.

En darrer lloc, felicitacions a Bromera per proporcionar-nos la traducció en català d'aquesta obra amb tanta prestesa. Com a nota curiosa, he mirat de trobar-lo en francès —169 milions de francòfons al món!— i no ha estat encara editat. Quina cosa!

Alicia Toledo

Contra els estereotips

Carme Gregori Soldevila
*Pere Calders: tòpics i subversions
de la tradició fantàstica*
Publicacions de l'Abadia
de Montserrat, Barcelona, 2006
291 pàgs.

D'entre els escriptors de la malaguançada generació de la República, Pere Calders és, junt amb Mercè Rodoreda i Salvador Espriu, el que ha despertat un major interès crític. Potser el seu reconeixement ha estat més tardà, però al llarg dels darrers anys han aparegut llibres col·lectius i monografies que glossen diversos aspectes de la seua polifacètica obra, sempre oberta a noves lectures. El volum que ara tenim a les mans n'és una bona prova. Tal i com ho defineix clarament el subtítol, Carme Gregori hi du a terme un interessant treball de contextualització temàtica del vessant fantàstic de l'obra de Calders dintre de la tradició occidental. Una tradició, la del fantàstic, que neix amb el romanticisme i arriba, convenientment deconstruïda, fins els nostres dies. L'autora té bona cura, als capítols inicials, de desbrossar la confusió terminològica que llasta els estudis caldersians, i ben armada de la bibliografia francesa clàssica (Mellier, Caillois, Todorov...), així com dels estudis més innovadors d'Alazraki, Erdal Jordan i Fabre, situa Calders en l'òrbita del neofantàstic, al costat d'autors com Julio Cortázar, Jorge Luis Borges o Italo Calvino. Un neofantàstic que es caracteritzaria per «una concepció més àmplia i complexa de la noció de realitat, amb la intenció de captar un ordre que escapa dels estrets límits de la lògica racional» (pàg. 25). El «gir lingüístic» de la filosofia contemporània no és aliè a aquest canvi cognitiu, tal i com Carme Gregori il·lustrarà convenientment al llarg del seu estudi.

Abans de dur a terme la seua tasca intertextualitzadora, dedica uns capítols preliminars a l'anàlisi del difícil encaix de la poètica fantàstica de l'escriptor

D'allò que podria haver sigut

barceloní en el codi hegemònic de la literatura catalana dels seixanta, en què el realisme històric del tàndem Molas-Castellet senyorejaven sense a penes dissidències, així com a l'obra bèl·lica i mexicana. Es tracta de la part més convencional del llibre, en tant que tracta temes ja estudiats, i s'hi endevina la voluntat de qüestionar l'existència de dues poètiques en l'autor, una realista i una altra fantàstica, tot reivindicant-ne la unitat última sobre la base d'una mirada més subjectiva que testimonial. Al nostre parer, tot i que ja des dels seus inicis a recer del grup de Sabadell l'obra de Calders s'oposava a la concepció de la literatura com a reflex o document, difícilment es pot negar la distància existent entre els procediments narratius dels relats considerats realistes —bàsicament *Unitat de xoc* i *L'ombra de l'atzavara*— i els relats fantàstics que conformen el gruix de la seua producció. Una altra cosa és que el realisme de Calders amague sempre unes marques d'estil de caire irònic, que cohesionen tota la seua obra. La resta del volum, la part més extensa i substancial, es dedica al reciclatge que Calders fa a terme amb els tòpics de l'enciclopèdia del sobrenatural. Dividits en tres apartats —el fantàstic, el meravellós i la ciència ficció—, Gregori ens ofereix una documentada galeria de motius temàtics que, tot seguint diversos procediments paròdics, són subvertits per aquest explorador d'illes conegudes. Temes del fantàstic contemporani com el doble, els vampirs o l'autòmata són posats en relació amb els models canònics del romanticisme —Bram Stoker, Poe, Hoffman, Lovecraft, etc. La mateixa tasca contrastiva es fa a terme amb l'imaginari del meravellós tradicional —fades, bruixes, sirenes, mags, la dama de la mort, etc.— o amb els tòpics de la ciència ficció —viatges extraordinaris, extraterrestres, la quarta dimensió o la utopia negativa. En ser assimilats pel metabolisme literari de Calders, aquests motius, esdevinguts ja estereotips, són implacablement desautomatitzats, amb la intenció d'eixamplar i esmolar la nostra percepció de la realitat.

Amb la seua documentada i eficaç anàlisi, l'autora col·labora a esfondrar un altre estereotip: la de Pere Calders com a escriptor menor, lleuger i amablement humorístic.

Ximo Espinós

Ramon Guillem
Una nit entre les nits
Perifèric Edicions, Catarroja, 2006
156 pàgs.

La literatura i l'amor; o, més concretament, les dificultats per tal d'assolir la satisfacció en tots dos àmbits, són els fils que mouen *Una nit entre les nits*. De fet, ací la dificultat esdevé impossibilitat: la impossibilitat de donar a conèixer una obra literària inèdita i molt interessant per a la història de la literatura catalana; la impossibilitat d'avançar en una relació amorosa il·lusionant. En tots dos casos, es podria invocar la frase d'aquella coneguda cançó: «*de lo que pudo haber sido y no fue*»; però també, en certa forma, es podria aplicar al resultat final de la novel·la de Ramon Guillem. Perquè els ingredients hi són, però la sensació del lector és la d'un producte que no ha acabat de quallar, la d'un projecte que no ha arribat a desenvolupar-se completament.

L'autor hi ordeix un argument amb el fil conductor d'una trama llibresca: la descoberta atzarosa d'un desconegut poeta valencià de principis del segle XX, Josep Puchalt i Martí, d'una qualitat destacable, i la sospitosa coincidència —gairebé una traducció— que guarden els seus poemes amb els versos del *Veinte poemas de amor y una canción desesperada*. A partir d'aquest fet, el protagonista de la novel·la —que n'és també el narrador en primera persona— inicia una recerca d'informació al voltant d'aquest escriptor, així com de pistes que l'ajuden a aclarir el misteri sobre la similitud amb Neruda, especialment estranya pel fet de ser coetanis. Una investigació que recorre la novel·la de cap a cap, ja que l'autor en dosifica la informació per mantenir-hi el misteri fins a les últimes pàgines. D'altra banda, la incipient història d'amor que s'origina entre el protagonista i Sílvia —una descendent de Puchalt— en suposa una segona línia temàtica. Un amor a pri-

mera vista —i una sorprenent conjunció d'interessos que els porta a treballar junts— que, a poc a poc, anirà prenent protagonisme fins a esdevenir el principal argument de la història.

Aquest plantejament inicial, i una prosa d'innegable solvència, no han estat suficients, tanmateix, per bastir un univers literari arrodonit i creïble. I hi ha dos aspectes importants que contribueixen decisivament a aquesta sensació. D'un costat, el recurs a solucions un tant tòpiques, sovint apressades; personatges que desapareixen en el camí, i els fils que —en conseqüència— queden oberts. Simptomàticament, en tres o quatre ocasions podem llegir frases com: «Un argument tan fàcil i rebregat en tants llibres i tantes pel·lícules que vaig creure que no podia passar-me a mi»; frases que no són iròniques, sinó que, efectivament, avisen de l'opció elegida. D'un altre costat, els personatges, especialment els secundaris, no acaben de tenir entitat; es limiten a accions estereotipades, massa previsibles, doncs: el marit de Sílvia, tan treballador com anodí; Marta, professora universitària fidel als tòpics respecte de la manera com s'aconsegueix aquest treball, de l'interès exclusiu en allò que beneficia el propi currículum, i del menyspreu cap a tot allò aliè al món acadèmic; el rector bo, esquerrà, anti-franquista, que ho deixa tot per amor; el rector dolent, dret i integrista...

Les incoherències respecte del model lingüístic ajuden a reforçar la impressió de treball no conclòs. Perquè l'enfocament de la novel·la accepta diversos registres possibles, des d'un de culte fins a un de plenament col·loquial. Però, durant una bona part de la narració, se'n barregen components: així, per exemple, demostratius reforçats amb simples, o lèxic eminentment culte amb expressions clarament col·loquials («tot lo món») sense que cap canvi en la veu ni en el punt de vista del discurs ho justifiqui. En definitiva, un plantejament atractiu que es va diluint a poc a poc, a mesura que avança la narració, malgrat el manteniment del misteri fins a ben poc abans de la conclusió; amb una història d'amor destinada a ocupar progressivament l'espai de l'altre tema fins a imposar-s'hi, però que mai no arriba a quedar suficientment definida, a anar molt més enllà d'una proposta un tant esquemàtica i embrionària.

Pere Calonge

French què? French Theory

A les darreres dècades del segle passat s'esdevingué un fenomen curiós al si d'una cultura que havia format part del nucli central de l'occidental durant segles. Un grup d'intel·lectuals (encapçalats per Derrida, Foucault, Deleuze, Baudrillard, Lacan...) aconseguien fer-la malbé. L'inici d'aquest fet tan i tan «divers» podria datar-se de manera imprecisa poc abans de la mort de Sartre, posem el 1971, any de la publicació del seu llibre inacabat *L'idiote de la famille*. D'aleshores ençà el fenomen de la desarticulació de la cultura d'expressió francesa no ha deixat de tenir conseqüències devastadores. Una de les fonts és un Heidegger mal paït (si és que n'és possible realment una lectura profitosa) i el pitjor Nietzsche; una altra —en un pla ben diferent— la impunitat en què va quedar el col·laboracionisme massiu amb els nazis encarnat pel règim de Vichy i la petjada que aquest fet hi deixà. Al Maig del 68 va seguir aviat la mort de Marx i, després d'aquesta, semblà que tot quedava permès. Del llastimós resultat advertia ja Joan Fuster, irritat, el 1990, en referir-se «(a)ls miserables intel·lectuals francesos que actualment es fan veure» (l'esmentat llibre de Sartre li mereixia, en contrast, el qualificatiu encomiàstic de «magnífic i indigest»). Dins aquestes coordenades, el llibre al qual es refereix aquesta nota no és més que una penosa caricatura del corrent blasmat.

En poc més de dues-centes pàgines, sota el títol de *Tractat d'ateologia. Física de la metafísica* (I), el lector poc escrupolós hi trobarà de tot i, si aquesta observació té alguna connotació positiva, és l'única que se'n pot fer. L'autor, a l'edat de quaranta-cinc anys, compta ja amb més de 900.000 entrades vives a Internet i ha donat lloc a una trentena de llibres que li han servit —segons informa la nota editorial a la contracoberta— per desenvolupar un «projecte hedonista ètic (*La sculpture de soi*, premi Medici, 1993), polític (*Politique du rebelle*, 1997), eròtic (*Théorie du corps*

Michel Onfray
Tractat d'ateologia
Edicions de 1984, Barcelona, 2005
222 pàgs.

amoreux, 2000, amb el curiós subtítol *Per una eròtica solar*), pedagògic (*L'antimanuel de philosophie*, 2001), epistemològic (*Féeries anatomiques*, 2003), estètic (*Archéologie du présent*, 2003) fins arribar a aquest nou tractat, inspirat per la necessitat d'alliberar-nos del mal absolut que encarnen els tres monoteïsmes —el judaisme, el cristianisme i l'islam— i combatre així el nihilisme irresponsable que, segons l'autor, s'hi ha sobreposat. L'estratègia s'ajusta a l'ortodòxia de la deconstrucció del més baix nivell: l'autor s'imposa la tasca de resseguir «el contracamí de la teologia, el camí que remunta aigües amunt el discurs sobre Déu per examinar-ne els mecanismes de més a prop a fi de descobrir l'altra cara del decorat d'un teatre planetari saturat de monoteïsmes. L'ocasió de realitzar un desmuntatge filosòfic». Dues pàgines abans, s'hi refereix a un Kant que, segons ell, «excel·leix en audàcies contingudes». En efecte: en practicar «la separació entre fe i raó, noïmens i fenòmens, Kant consagra dos mons separats (...) un esforç suplementari hauria permès que un d'aquests mons —la raó— reivindicqués els seus drets sobre l'altre —la fe— (...)». «Una mica més de llums, més llums i millors» —s'exclama Onfray. Un estudiant de secundària hauria suspès, tant pel contingut com per la forma, amb aquest acudit. On ha quedat la seriositat de l'hermenèutica germinal? On l'esplendor de l'assagisme francès? On l'excel·lència del liceu? Enlloc.

En el millor dels casos aquest pamflet s'adscriu a la tradició anarcoide més tronada. Llegiu-ne, si més no, l'índex; heus ací un fragment: «Tercera part: Cristianisme, I. La construcció de Jesús,

1. Històries de falsaris, 2. Cristal·litzar la histèria, 3. Una catàlisi del meravellós, 4. Construir sense la història, 5. Un teixit de contradiccions; II. La contaminació paulina, 1. Deliris d'un histèric, 2. Contagiar la neurosi al món, 3. La revenja d'un avortó, 4. Elogi de l'esclavitud, 5. Amb odi a la intel·ligència» (Noteu que l'histèric és, clar, l'avortó Pau de Tars —«com ell mateix s'anomena a la Primera carta als corintis, XV, 8»...). La resta del llibre, de lectura amena i enervant alhora, no és més que la reiteració d'això mateix en registres diversos (el polític, l'antropològic, l'històric, etc., sense renunciar al punt de vista de la psicoanàlisi). Hi trobareu, per afegir alguna altra cosa, que la Bíblia —en el seu conjunt— es desqualifica ella mateixa pel fet que no és més que un frau. La complexa història de la procedència i redacció dels textos sagrats —per bé que coneguda— no és cosa de fiar i per això queda desqualificada (deconstruïda) la Vulgata i sant Jeroni; menys encara pot tolerar-se el que no és sinó un amuntegament de contradiccions «interessades» —justament allò que té d'extraordinari. Així que aquest gran espill de l'autoconsciència humana resulta tot ell menyspreable. Russell i Gadamer, cadascú pel seu costat, empal·lidirien. Un llibre, aquest d'Onfray, farcit, això sí, d'anècdotes més o menys divertides, de notícies més o menys fiables, bastit sobre un esquema interpretatiu simple i extravagant que consisteix, com ja s'ha dit, en la identificació sense matisos del monoteïsmes amb el mal. Just allò en què havia d'anar a parar el postmodernisme: després de la postmodernitat en sentit estricte, després i contra les *Lumières*, després del postestructuralisme i del postnacionalisme, hi arriba el *post-it*. (La idea, recollida sense malícia per J. L. Pardo, és de *Le Canard enchaîné*.) Ateus com aquest potser no enfortiran Roma (que, per la seva banda, fa temps que no se serveix ja de l'índex), però fan envermellar el lector.

Aquestes pàgines de novetats bibliogràfiques són patrocinades pel Servei de Política Lingüística de la Universitat de València:

EDITORIAL AFERS

Ardit, Manuel (coord): *La Guerra de Successió, «Afers», XX*: 52, 276 pàgs.

Casey, James: *El regne de València al segle XVII. Segona edició revisada*, 318 pàgs.

Ferré i Trill, Xavier: *De la nació cultural a la nació política. La ideologia nacional d'Antoni Rovira i Virgili*. Pròleg d'Anna Sallés, 254 pàgs.

Gonzàlez i Vilalta, Arnau: *La nació imaginada. Els fonaments dels Països Catalans (1931-1939)*, 380 pàgs.

Izquierdo i Ballester, Santiago: *República i autonomia. El difícil arrelament del catalanisme d'esquerres, 1904-1931*. Pròleg de Josep Termes, 226 pàgs.

Jané i Checa, Òscar: *Catalunya i França al segle XVII. Identitats, contradiccions i ideologies a l'època moderna (1640-1700)*. Pròleg d'Antoni Simon i Tarrés i Jean-Pierre Amalric, 462 pàgs.

Llorens i Jordana, Rodolf: *Catalunya des de l'esquerra. Una lectura moderna i popular de la cultura nacional*. Edició a cura de Joan Cuscó i Clarasó, 174 pàgs.

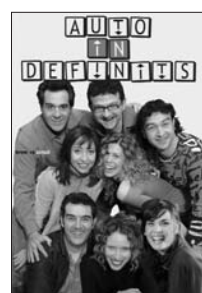
Moncusí i Ferré, Albert: *Fronteres, identitats nacionals i integració europea. El cas de la Cerdanya*. Pròleg de Joan J. Pujadas, 258 pàgs.

Pich i Mitjana, Josep: *Valentí Almirall i el federalisme intransigent*. Pròleg de Marició Janué i Miret, 310 pàgs.

Sanginés, Gemma & Velasco, Àngel (eds.): *Identitats. Convivència o conflicte?*, 130 pàgs.

Segura, Antoni & Solé, Jordi (eds.): *El fons MIL. Entre el record i la història*, 162 pàgs.

EDICIONS BROMERA

Ballester, Josep: *Les muses inquietants (Antologia 1982-2006)*, 116 pàgs.

DDAA, *Autoindefinitos*, 248 pàgs.

Banville, John: *El mar*, 224 pàgs.

Ferrandis, Joaquim: *L'esquerra al sofà*.

Garcia Grau, Manel: *Constants vitals*.

Girbés, Joan Carles: *Llegir per a créixer. Guia pràctica per a fills lectors*, 62 pàgs.

Hernández i Xulvi, Albert: *El tango de l'anarquista*.

Ibáñez, Toni; Piqué, Emma: *L'Oracle Imminent*.

Mahfuz, Naguib: *Rhadopis, una cortesana de l'antic Egipte*.

Margulis, Lynn: *Els inicis de la vida*.

Martínez, Vicent J.: *Mariners que solquen el cel*, 160 pàgs.

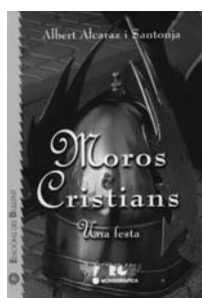
Mira, Joan F.: *Almansa 1707. Després de la batalla*.

Navarro, Arcadi: *Contra natura. L'essència conflictiva del món viu*.

Roda, Lluís: *De l'ànima*, 56 pàgs.

Veber, Francis: *El sopar dels idiotes*.

EDICIONS DEL BULLENT

Alcaraz i Santonja, Albert: *Moros i cristians. Una festa*, 206 pàgs.

Arribas, Julián: *La meledicció de l'auracària*.

Boïgues, Lourdes: *La taverna del bandoler*.

Cádiz, Ximo: *Estima com vulgues!*.

Marín, Isabel: *Cua de cavall*, 84 pàgs.

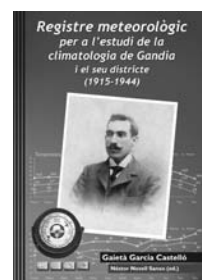
Miralles, Josep-Joan: *Matinada de llops*, 134 pàgs.

Sendra, Fernando; Almela, Joan-Miquel: *Els pous de reg de Pego i les seues aigües*, 71 pàgs.

Viana, Mercé: *Mei-Mei vol ser rei*, 79 pàgs.

Vidal i Vicedo, Agnès: *El Cementeri dels Anglesos (1856-2006). L'herència britànica a Dènia*.

CEIC ALFONS EL VELL

Campos, Roberto; Devesa, Francesc; Fresquet, José L.; Pellicer, Joan: *L'enfit: una malaltia de la medicina popular*, 80 pàgs.

Colomina Subiela, Antoni: *La conservació del ninot indultat*, 231 pàgs.

Garcia, Galcerà: *Resgiste meteorològic per a l'estudi de la climatologia de Gandia i el seu districte*.

Mahiques, Vicent: *Entre senyors, frares i bandolers*.

Pons Fuster, Francesc: *Vespres de mort a Gandia*, 318 pàgs.

EDICIONS 62-EMPÚRIES

Ben Jelloun, Tahar: *Partir*, 224 pàgs.

Bosch, Lolita: *Qui vam ser*, 96 pàgs.

Coca, Jordi: *Sorres blanques*, 192 pàgs.

Ferri, Llibert: *Memòria del fred*, 400 pàgs.

Geiger, Arno: *Tot ens va bé*.

Goebel, Joey: *L'artista torturat*.

Kapuscinski, Ryszard: *Eben*.

Lispector, Clarice: *La passió segons GH*.

Márquez, Eduard: *La decisió de Brandes*, 128 pàgs.

Mörike, Eduard: *Mozart, en el seu viatge a Praga*, 96 pàgs.

Oliva, Joan: *Estimat Oleguer*.

Pous, Teresa: *La cançó dels deportats*.

See, Lisa: *Flor de Neu i el ventall secret*, 288 pàgs.

Vikram, Seth: *Dues vides*, 528 pàgs.

Vilanova, Francesc: *Exiliats, pros-crits, deportats*.

EDICIONS DE 1984

AA.VV.: *Antologia de poesia brasilera contemporània*, 316 pàgs.

Girbal Jaume, Eduard: *La tragèdia de cal Pere Llarg*, 286 pàgs.

Maggiani, Maurizio: *El viatger nocturn*, 172 pàgs.

Viziñós, Geòrgios: *Contes*, 292 pàgs.

EDITORIAL MOLL

Cabré, Jordi: *El virus de la tristesa*, 516 pàgs.

Gayà, Miquel: *Epistolari de Maria Antònia Salvà a Miquel Ferrà*, 456 pàgs.

Llavina, Jordi: *La corda del gronxador*, 120 pàgs.

Mora, Ignasi: *Maig*, 180 pàgs.

Sòria, Enric: *Cartes de prop*, 412 pàgs.

Villalonga, Llorenç: *333 cartes*, 380 pàgs.

EL GALL EDITOR

Bennàssar, Sebastià: *Els blaus de l'horitzó*, 238 pàgs.

Bonnefoy, Yves: *Principi i fi de la neu*, traducció de Susanna Rafart, 90 pàgs.

Cara, Hilari de: *Absalom*, 90 pàgs.

Formosa, Feliu: *Cel-la 44*, 110 pàgs.

Gomes de Amorim, Francisco: *Fetge de tigre*, 160 pàgs.

Mesquida, Jaume: *Declivi de la mirada*, 56 pàgs.

PERIFÈRIC EDICIONS

Capilla, Juli: *L'home de Melbourne*, 192 pàgs.

Carbó, Joaquim: *Retrat amb negra*, 160 pàgs.

Ferrer, Antoni: *La dansa de les hores*, 64 pàgs.

Formosa, Feliu: *El somriure de l'atzar. Diaris II*, 152 pàgs.

Garcia Grau, Manel: *Davall del cel*, 120 pàgs.

Guillem, Ramon: *Una nit entre les nits*, 160 pàgs.

Llorca, Vicenç: *Ciutats del vers*.

Monforte, Enric: *L'herència perduda*, 152 pàgs.

Pla, Joan: *La mirada clònica*, 192 pàgs.

Sala-Valldaura, Josep Maria: *El cigne cec*.

Vallés, Lluçia: *La mirada del gamarús*, 160 pàgs.

Pellicer, Joan Enric: *Història d'un desig insatisfet. L'ensenyament del valencià fins a 1939*.

EDICIONS PROA

AA.VV.: *Lauburu. Relats dels Pirineus*, 192 pàgs.

Capote, Truman: *A sang freda*, 468 pàgs.

Castillo, David: *Esquena nua*, 96 pàgs.

Consolo, Vincenzo: *El somris del mariner inconegut*, 224 pàgs.

Pinter, Harold: *Veus varies*, 224 pàgs.

Puig, Eudald: *La vida entredita*, 56 pàgs.

Rella, Ferran: *Viatge literari pel Pallars Subirà*, 112 pàgs.

Sabaté, Alba: *Paradisos d'aigua*, 144 pàgs.

Sampere, Màrius: *Ens trobem a fora*, 96 pàgs.

Prats, Joan: *L'illa afortunada*, 160 pàgs.

Vilarós, Marcel: *Canibalisme intrauteri*, 256 pàgs.

Zola, Émile: *L'obra*, 392 pàgs.

QUADERNS CREMA

D'Ors, Eugeni: *Glosari 1912-1913-1914* (Xavier Pla, ed.), 896 pàgs.

Ginz, Petr: *Diari de Praga (1941-1942)*, 216 pàgs.

Mas, Antoni: *Terra cremada*, 152 pàgs.

Moliner, Empar: *¿Desitja guardar els canvis?*, 232 pàgs.

Pàmies, Sergi: *Si menges una llimona sense fer ganyotes*, 144 pàgs.

Parcerisas, Francesc: *Dos dies més de sud*, 104 pàgs.

Serés, Francesc: *La força de la gravetat*, 256 pàgs.

EDICIONS TRES I QUATRE

Arxiu de la Corona d'Aragó: *Diplomatari Borja 3 (1429-1444)*.

AA.VV.: *Correspondència 9. Xavier Casp i el Grup Torre*, 1a part.

Ballester, Josep: *La mirada de Xahrazad*, 344 pàgs.

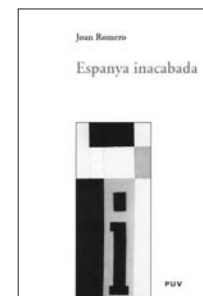
Boira Maiques, Josep V.: *València i Barcelona, retorn al futur*.

Cucarella, Toni: *Heretaràs la terra*, 213 pàgs.

Fornes, Tono: *Vestigis, filogènies i defícis*, 114 pàgs.

Garí, Joan: *Senyals de fum*, 270 pàgs.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

AA.DD.: *La poesia temprana de Emily Dickinson. El primer cuadernillo*, col. «Biblioteca Javier Coy d'Estudis Nord-Americans», 110 pàgs.

Baldaqú Escandell, Josep M.: *El model de llengua i la seguretat lingüística dels joves valencians*, col. «Biblioteca Sanchis Guarner. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana», 65, 208 pàgs.

De Lucas, Javier (coord.): *Europa: derechos, culturas*. col. «Drets Humans», en coedició amb Tirant lo Blanch, 176 pàgs.

De Maistre, Xavier: *Viatge al voltant de la meua cambra*, col. «Breviaris», 8, 142 pàgs.

Espinal, M. Teresa: *Diccionari de sinònims de frases fetes*, en coedició amb Universitat Autònoma de Barcelona i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1.578 pàgs.

García López, Àngel: *Arte y parte*, col. «Aula de poesia», 16 pàgs.

D'Holbach, Paul Thiry: *El cristianisme sense vels, o examen dels principis o dels efectes de la religió cristiana*, col. «Breviaris», 10, 184 pàgs.

Lapedra Civera, Ramon: *El coneixement nostre de cada dia*, col. «Universitat d'Estiu de Gandia», 48 pàgs.

López Rodríguez, Carlos (ed.): *Liber patrimonii Regii Valentiae*, col. «Fonts Històriques Valencianes», 24, 640 pàgs.

Lull García, José: *La astronomía en el antiguo Egipto* (2a edició), col. «Oberta», 376 pàgs.

Mira, Juan Luis: *Maquillando cadáveres*, col. «Teatro siglo XXI», 72 pàgs.

Oparin, Aleksandr I.; Haldane, J.B.S.: *L'origen de la vida*, col. «Breviaris», 11, 112 pàgs.

Reglà, Joan: *Comprendre el món*, col. «Assaig», 15, 240 pàgs.

Romero González, Joan: *Espanya inacabada*, 204 pàgs.

Romero, Joan i Farinós, Joaquín (eds.): *Gobernanza territorial en España. Claroscuros de un proceso a partir del estudio de casos*, col. «Desarrollo Territorial», 1, 428 pàgs.

Rossich, Albert (introducció i estudi): *La armonia del Parnàs de Francesc Vicent Garcia i Torres, rector de Vallfogona (Barcelona, 1703)*, en coedició amb la Univesitat de Barcelona, 406 pàgs.

Ruiz Vieytez, Eduardo J: *Minorías, inmigración y democracia en Europa. Una lectura multicultural de los derechos humanos*, col. «Drets Humans», 8, en coedició amb Tirant lo Blanch, 536 pàgs.

Torró i Abad, Josep: *El naixement d'una colònia. Dominació i resistència a la frontera valenciana (1238-1276)*, col. «Història», 262 pàgs.

Traverso, Enzo: *Els usos del passat*, col. «Assaig», 14, 164 pàgs.

Valiente Fernández, Celia: *El feminismo de Estado en España: el Instituto*

de la Mujer (1983-2003), col. «Quaderns Feministes», Institut de la Dona, 176 pàgs.

Vicent, Manuel: *Des del saber divers*, col. «Universitat d'Estiu de Gandia», 32 pàgs.

Wajcman, Judy: *El Tecnofeminismo*, col. «Feminismos», en coedició amb Ediciones Cátedra, 198 pàgs.

Zemon Davis, Natalie: *Pasión por la historia. Entrevista con Denis Crouzet*, col. «Història», en coedició amb Editorial Universidad de Granada, 176 pàgs.

REVISTES

Cronos. Cuadernos Valencianos de Historia de la Medicina y de la Ciencia, núm. 8, 290 pàgs.

Dilema. Revista de Filosofía, X/1 (2006), 108 pàgs.

Mètode, núm. 50: «Una història de violència. Bases biològiques de l'agressió humana», 144 pàgs.

Anuario Mètode 2006: «Cultivar la ciencia», 256 pàgs.

Revista Historia Psicología, 27-2/3, 386 pàgs.

En són tantes ja, que fa por pensar que aqueixa frase feta que diu: «u s'acostuma a tot» siga veritat. Perquè aleshores sí que estaríem perduts del tot, ja que significaria que admetríem com la cosa més natural del món que el nostre govern, el govern valencià, tingués, com de fet té, com a norma en la seua actuació, no només la ineficàcia més manifesta i el sectarisme més evident, sinó també el cinisme més descarat que desemboca en una autèntica befa continuada dels valors de sentit comú i decència mínims que se suposa ha d'observar qualsevol societat que es vulga dir civilitzada.

Per això, com per sort encara u no s'acostuma a aqueixa forma de fer política canallesca i aprofitada, rep amb sorpresa indignada decisions i actuacions del nostre Consell que no tenen un altre qualificatiu que el de burla. En el cas que comente, per enèsima vegada, burla a la llengua dels valencians i, de pas, insult a la intel·ligència de tots. Perquè, ¿de

Una burla més

quina altra manera pot qualificar-se el nomenament, el passat juny, del senyor Ricardo Bellveser com a membre de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua?

D'acord. Estem parlant de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, ja des del començament una mala broma pel seu plantejament més polític que científic i, per tant, per la seua composició, amb un important nombre d'acadèmics, començant per la comissària política que hi fa de presidenta, Ascensión Figueres, sense cap mena de qualificació per a ser-ho, si no és la de mediocritats intel·lectuals a sou del PP. ¿Què més dóna, se'm dirà, per tant, una altra? Perquè el perfil del senyor Bellveser, per molt que vulga el senyor

Castellano, que el proposà, no és un altre que el de ser un intel·lectualet a sou —en el seu cas a molts sous (membre del Consell Valencià de Cultura i del consell rector de l'IVAM, director de la Institució Alfons el Magnànim, director del programa *Encontres*, de Punt 2...), amb els diners de tots, és clar— del partit que governa, que ha fet tota la seua obra en castellà i que, no sols no ha estudiat ni usat el valencià, sinó que ha estat molts i molts anys un acarnissat militant contra la llengua que ara, suposadament, ha d'ajudar a «perfeccionar».

Però jo crec que sí que importa. I importa pel que he dit al principi, perquè, per molt repetitius que siguin els insults i les burles que el govern valencià dirigeix a la societat que diu representar, no ens hi podem acostumar, no podem veure'ls com «normals», primer pas per a justificar-los i, per tant, per a assumir «graciosament» la derrota.

Recerques

Arriba al número 50 aquesta revista, fundada el 1970 per un grup d'historiadors i economistes, de l'edició de la qual s'ha fet càrrec recentment PUV. *Recerques* és una capçalera prestigiosa, un referent contrastat en el camp temàtic que descriu el seu subtítol (Història, economia, cultura). Inclou en aquesta ocasió un bloc central dedicat a noves aportacions al voltant del franquisme, coordinat per Carme Molinero, i amb articles de Luciano Casali (sobre la trajectòria de Ramiro Ledesma Ramos), de Carme Molinero (sobre la lluita de classes en l'imaginari franquista), d'Àngela Cenarro (sobre els projectes mèdics i pedagògics d'Auxilio Social), de Francesc Vilanova (sobre l'actitud pronazi de la Barcelona franquista, l'estiu de 1941), d'Àngel Herre-rín (sobre la repressió contra la CNT) i de Pere Ysàs (sobre la «crisi» que afectà el 1970 al règim franquista). Hi trobem, doncs, un bon ventall d'investigacions il·luminadores sobre aspectes del franquisme, gens tòpiques, i que es llegeixen amb avidesa. Finalment, s'inclou un apartat de ressenyes d'obres de S. Brunet, M. Ardit, M. Janué, A. Andreassi i M. Risques. (Núm. 50, Publicacions de la Universitat de València, Arts Gràfiques 13, 46010 València).

Mètode

«Una història de violència. Bases biològiques de l'agressió humana» és el títol del monogràfic d'aquest número 50, una veritable fita d'aquesta revista de divulgació de la ciència, que compta amb una magnífica coberta de la pintora Carmen Calvo. A més de diverses entrevistes (al rector F. Tomàs, a F. Sapiña) i articles i reportatges (algun

Revista de revistes

tan suggestiu com el dedicat a la producció sedera valenciana), destaca lògicament el bloc dedicat a una qüestió punyent i tan actual com és la violència, coordinat per Adolt Tobeña i Ester Desfilis, amb articles de C. Maté (sobre les guerres dels ximpanzés), de J. Martín Ramírez (neuroreguladors cerebrals), de J. Sanjuán (sobre agressions adaptatives i anòmales), de V. Garrido (sobre psicodelinqüents) o del mateix A. Tobeña (psicologia del terrorisme), i entrevistes a Scott Atrans i José Sanmartín. L'ampli bloc de ressenyes de llibres de ciència i articles de caire històric (J. L. Barona sobre Hildegard von Bingen) o de creació (V. Altaió, J. Wagensberg) configuren un panorama tan ric com imprescindible per incorporar definitivament, amb normalitat, la cultura científica. (Núm. 50, estiu 2006, Universitat de València, Jardí Botànic, Quart 80, 46008 València).

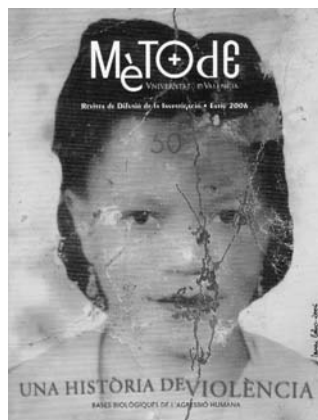
Pasajes

Aquesta revista de pensament contemporani centra l'atenció en les relacions entre història i narració, entre historiadors i novel·listes, i aporta diverses lectures d'obres i autors que il·luminen una qüestió complexa i debatuda. Jordi Canal tracta sobre Josep Pla i la història, Anna Caballé escriu sobre Witold Gombrowicz i el seu diari, Justo Serna fa una lectura aprofundida de l'obra de Javier Marías, Alfons Cervera analitza *El pianista* de Manuel Vázquez Montalbán,

i Dolores Sánchez Durá s'ocupa de l'obra *Enterrar a los muertos* d'Ignacio Martínez de Pisón, una mena de ficció metahistòrica i alhora realista. A més, Justo Serna entrevista Antonio Muñoz Molina, un autor arquetípic, a propòsit de la relació entre narrativa i passat. Altres articles del número són els d'Elina Wechsler sobre el valor de la psicoanàlisi al nou segle, de Diego Ribes sobre les relacions entre Stanley Cavell i Jacques Derrida, i de Detlev Claussen sobre transformacions de l'antisemitisme (una anàlisi diacrònica del prejudici molt il·lustrativa). A més, hi trobem ressenyes a càrrec de Justo Serna, Vicente Sanfèlix, Jesús G. Cívico i Anacleto Pons. (Núm. 20, Publicacions de la Universitat de València-Fundació Cañada Blanch, Arts Gràfiques 13, 46010 València).

Llegir

Aquesta revista de llibres, història i art mallorquina ha encetat aquest mateix any una nova etapa amb un disseny renovat i una ampliació de continguts. S'hi inclou un document sobre la projecció de la cultura catalana que aplega les reflexions de tres veus de la nostra literatura: Julià de Jòdar, Ponç Pons i Vicent Usó. Jordi Llavina entrevista Maria Mercè Ibarz, i Juli Capilla reflexiona sobre la política com a motiu inspirador de trames novel·listiques. Un reportatge sobre els Gelabert, impressors i editors del segle XIX, de Miquel S. Font Poquet, l'article de Pilar Casas, «Jean Nouvel, arquitectura política», i tota la informació sobre novetats literàries per a adults, infants i joves complementen el número. (Any XI, Núm. 52, juliol a setembre de 2006, Akha Edicions i Projectes Culturals, SL, Plaça del Rosari, 2, 2n, 07001 Palma de Mallorca).

Tan lluny, tan immediat

Aquesta *Història del Teatre a Catalunya* cal emmarcar-la en la «Biblioteca d'Història de Catalunya» (BHC) que promouen conjuntament les editorials Eumo i Pagès Editors, una col·lecció dirigida pels historiadors Joaquim Albareda (Universitat Pompeu Fabra) i Roberto Fernández (Universitat de Lleida). La BHC, amb cinc àrees temàtiques (història social, econòmica, política, cultural i cronològica), ha nascut amb voluntat de combinar una certa novetat historiogràfica en els plantejaments i els continguts, el rigor científic i l'amenitat expositiva, sense deixar de banda una presentació pedagògica en cadascun dels temes triats.

L'autor estructura la *Història del Teatre a Catalunya* en vuit capítols: 1. L'edat mitjana; 2. El Renaixement; 3. El barroc; 4. El segle XVIII; 5. El segle XIX; 6. El segle XX (fins al 1939); 7. El teatre de 1939 a 1975, i 8. El teatre d'ençà de 1975. És evident que la part més extensa és la dedicada al segle XX, però malgrat que aquest ha estat dividit en tres capítols, Sala Valldaura hi fa un esforç de síntesi, tot intentant que no hi haja una descompensació en l'extensió de cadascun dels capítols.

La voluntat didàctica del manual no tan sols es palesa en l'organització i equilibri de l'estructura bàsica de l'obra, sinó també en l'epigrafiat de cadascun dels capítols. Així, l'autor ens introdueix en el capítol primer recordant qüestions bàsiques com què és el teatre medieval, quina funció tenia, els espais on es desenvolupava, els diversos cicles temàtics, el teatre religiós, profà i escolar, o el naixement del teatre professional o comercial, etc. Uns conceptes que s'amplien i matisen en els segles XVII i XVIII, en els quals el teatre comercial (espanyol) va per un costat, mentre que el teatre català, culte o popular, va per un altre.

En aquests segles coneguts tan malament, Josep M. Sala fa un esforç per situar-hi les influències externes, les modes, l'espectacle barroc, la comèdia burlesca, el teatre breu o la supervivència del teatre de tema religiós. Es tracta d'una síntesi de tot un seguit d'estudis i edició de textos efectuats en els darrers vint anys, que ens dona una visió més clara i raonada d'aquests dos segles.

El segle XIX reflecteix els canvis en el sistema d'organització teatral que havia prevalgut des de finals del segle XVI, i es consolida l'aparició d'un tea-

tre català, a través del costumisme, romanticisme i realisme, amb els dramaturgs més notables o significatius: Robrenyo, Soler o Guimerà.

Potser que la part més difícil que ha elaborat l'autor és la del segle XX, com ja he dit, distribuïda en parts que, conjuntament, no arriben a les 60 pàgines. Dic més difícil perquè segurament és la més polèmica, ja que l'autor ha de sintetitzar-hi una època molt intensa pel que fa al teatre, amb un nombre d'estudis considerable i, de més a més, la més pròxima. No obstant això, aquests tres capítols finals són els que es presten més al debat perquè Sala-Valldaura hi ha de ser excessivament sintètic, i no sempre la brevetat de l'exposició permet introduir-hi matisos en

Josep Maria Sala-Valldaura
Història del Teatre a Catalunya
Eumo Editorial/Pagès Editors,
Vic-Lleida, 2006
261 pàgs.

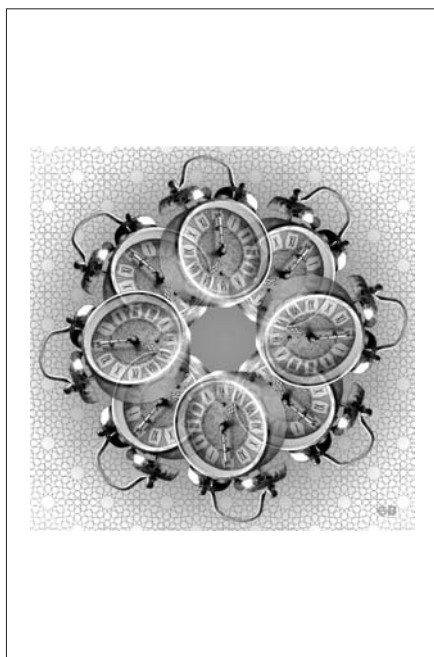
parlar d'un període, connectar uns autors amb alguns altres, o veure l'evolució d'unes obres sobre unes altres.

Segurament, el fet més cridaner siga la inclusió final de Sanchis Sinisterra, no tant com a autor de literatura dramàtica, sinó per la seua condició de dramaturg (en un sentit ampli) i mestre d'una part de la penúltima generació d'autors de teatre catalans.

Finalment, l'obra, després de les pàgines dedicades a les conclusions, es complementa amb tres apèndixs: una bibliografia selecta, una cronologia i un glossari. Potser el més útil és aquest últim perquè recorda conceptes teatrals que van des d'«alta comèdia» fins a «trop», amb la qual cosa un lector profà pot recordar aquests termes elementals.

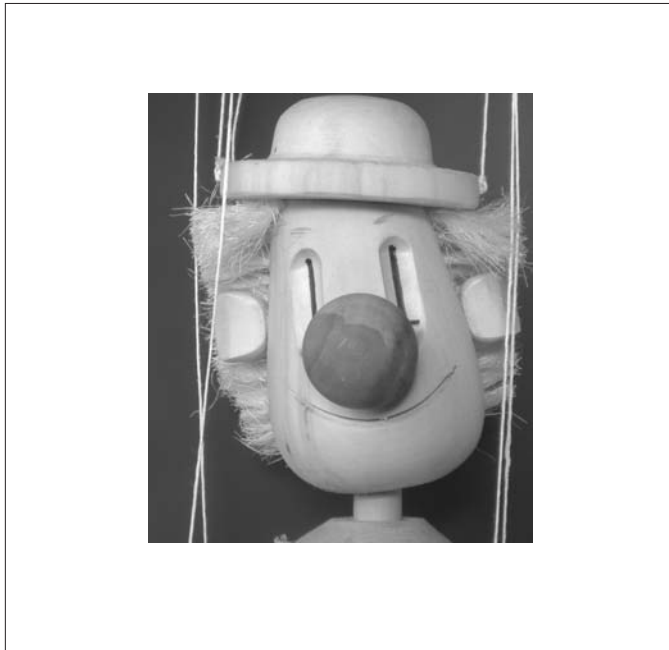
Seguint les pautes fixades per la col·lecció editorial on s'inclou, aquesta nova història del teatre és una història que, cal remarcar-ho, no s'ocupa del teatre català, sinó sobre el teatre fet «a» Catalunya. És a dir, no parteix d'un criteri lingüístic, sinó d'una restricció o acotació geogràfica on, segons les èpoques, ens trobarem amb una dramàtica feta en llatí, català o espanyol, per exemple.

Potser alguns pensaran que transcorreguts mes de trenta anys de la mort del dictador, amb la transició democràtica i l'organització de l'Estat en un sistema, si fa no fa, descentralitzat i autònom, la història de la cultura, o de la literatura, que volien «catalana» o, si més no, del domini lingüístic, ha quedat reduïda a un seguit de visions autònòmiques o «regionals»; mentre que per a altres, més optimistes i pragmàtics, davant de la impossibilitat de redactar històries globals que representen tot el domini lingüístic o els Països Catalans, amb cara i ulls, remarquen la necessitat d'avançar-hi amb la confecció de monografies parcials que aprofundesquen en el coneixement de cadascun dels respectius àmbits territorials, i que algun dia, sobre els avanços d'aquests, es puga escriure, si és que convé o és possible, la gran història... L'obra que ens ocupa parteix d'aquest context i es decanta per una visió pragmàtica de les necessitats docents dels temps que corren. Tant de bo que aviat puguem disposar de síntesis complementàries, per poder bastir una història general, feta sense gaire limitacions d'espai.

Em mira amb cautela i estranyesa alhora, circumspecte. Fa un mig somriure forçat amb la comissura dels llavis i la boca segellada i lleugerament arquejada cap a amunt. Intuïsc que és un somriure de circumstàncies darrere del qual hi ha tristesa. Quan tanca els ulls, les parpelles dibuixen una creu invertida: són dues llàgrimes de pallaso. Li diuen Malá Strana, com l'històric barri on va nàixer i que ha donat origen al seu nom i a la seua ciutat: Praga, situada geogràficament i espiritual al cor de la vella Europa, ben a la vora del riu Vltava. Praga a l'estiu és una ciutat esplèndida i lluminosa: curulla de turistes encuriosits i xafarders. Aquesta ciutat centreeuropea, però, té una llarga història, amb capítols i èpoques sinistres i també pàgines molt belles i impol·lutes. Praga és ara una ciutat alegre i cofoia que mira el futur amb optimisme. Fa uns anys, però, només dues dècades enrere, era una ciutat tancada en si mateixa, trista, marcada per la Gran Guerra i el nazisme, la postguerra i el despotisme rus. Em conta Malá Strana que de Praga van ser deportats més de 20.000 jueus a camps de concentració nazis, la major part dels quals van anar a raure a Auschwitz, on van ser executats. Petr Ginz fou una de les víctimes de la Shoah. Tenia setze anys quan va morir a les cambres de gas d'Auschwitz. A pesar de la seua curta edat, havia escrit ja cinc novel·les i dos diaris (*Diari de Praga 1941-1942*, Quaderns Crema). Tota una vida truncada i una trajectòria literària escapçada brutalment. La guerra, el fanatisme, la ignomínia: és una llarga història. Kafka, un altre ciutadà de Praga insigne, va tenir sort de no viure aquella època ominosa.

Puge per Nerudova direcció la Seu. Una mica abans del revolt que em mena a Sant Vitus, la catedral de Praga, trobe una placa de marbre

negre amb una petita biografia de Jan Nepomuk Neruda (1834-1891), l'escriptor realista txec, nascut precisament a Malá Strana, que va propiciar el pseudònim del gran cronista i poeta xilè Ricardo Eliezer Neftalí Reyes Basoalto, el gran Pablo Neruda. Trobe en l'ànsia per constatar la vergonya humana i el dolor un lligam plausible que justifica amb escreix el perquè del pseudònim —i, posteriorment, nom oficial— del poeta de *Residencia en la tierra*. Una ànsia insatisfeta i inabastable, impossible d'encabir en uns quants milers de pàgines. I em ve a tomb un altre cronista: el valencià Vicent Andrés Estellés, expulsat amb traïdoria de la redacció d'un periòdic de València pels hereus o els fills dels vencedors de la Guerra Civil espanyola, la «nostra» Gran Guerra. Ara em vénen al cap els versos del poeta de Burjassot: «Els anys de la postguerra foren uns anys amargs...». Pense en els exiliats catalans: Bartra, Rodoreda, Riba, Calders, Benguerel, Oliver... Cante de memòria les «Corrandes d'exili» de Pere Quart: «Una nit de lluna plena / tramuntàrem la carena / lentament, sense dir re...».

Pense en Europa, en la vella i estripada Europa del dolor i la barbàrie al segle XX. Em conta Malá Strana que els nazis van ocupar Praga de l'any 1939 al 1945 i que abans de ser alliberada la van bombardejar per un error de càlcul els americans, al confondre-la amb la ciutat alemanya de Dresden. Hi van morir més de 15.000 ciutadans.

Arribe a la Seu. Contemple els frescos sobre la pedra centenària, la seua majestuositat, el daurat ornamental amb un vague regust ortodox. Camine una mica més enllà i entre, per fi, enmig de la gentada, al

carreró de l'or, on Kafka va viure, l'any 1917, en el número 22. Pense en Europa, en la vella i estripada Europa del dolor i la barbàrie al segle XX. Un dolor inconfessable com el de Günter Grass, militant adolescent de la divisió cuirassada de la Waffen-SS nazi. Grass hi va ingressar voluntari quan tenia només quinze anys. Als disset anys va ser fet presoner pels americans, el 8 de maig de 1945, molt a prop de Marienbad, a l'actual República Txeca, i empresonat en un camp de concentració aliat. Era el pres número 31 G-6078785, segons els arxius del Servei Alemany d'Informació sobre els caiguts de la Wehrmacht (WASit). L'escriptor i cronista alemany seria alliberat després, a la fi de la Guerra. Grass confessa ara que la seua «culpa» li pesa «com una ignomínia». Ho diu el Nobel alemany al seu llibre de memòries: *Beim Häuten der Zwiebel* (literalment, *Pelant la cebolla*). I aquest títol em remet, irremissiblement, a les «Nanas de la cebolla», el poema terrible de Miguel Hernández. El poeta d'Oriola, empresonat a Alacant, enyorava el seu fill desnodrit de pocs mesos: «*En la cuna del hambre / mi niño estaba. / Con sangre de cebolla / se amamantaba.*»

/ Pero tu sangre, / escarchada de azúcar, / cebolla y hambre». Un poema dedicat al seu fill, i també a la seua dona, Josefina Manresa, escrit a la presó, en la immediata postguerra, en un país governat per militars feixistes, sanguinaris i venjatius. Miguel Hernández, el pastor de cabres de la Vega Baja, el gran poeta de la Generación del 36, que va morir de tuberculosi «por» i «para la libertad», en una Alacant provinciana i anorreada pel franquisme, l'any 1942.

Aquest estiu s'ha complit el setantè aniversari de la mort de «Federico García, Lorca de muerte civil», com vaig llegir, fa molts anys, que ho expressava un poeta basc empresonat. Pense en la reivindicació d'Ian Gibson d'exhumar el seu cadàver, onsevulga que sia: a Víznar o a la Huerta de San Vicente, Granada. Pense en totes les víctimes de la guerra i la postguerra espanyola executats per tot arreu, en els fossars col·lectius, en les sentències dels judicis sumaríssims, en una repressió sagnant, capritxosa, sense pietat. Pense en els familiars de les víctimes, en el néts de les víctimes que en reclamen l'exhumació immediata, un tractament digne que rescabale tant de dolor i tanta barbàrie acumulades per tal que els morts —i també els vius— descansen per fi en pau.

Pense en Europa, en la vella i estripada Europa del dolor i la barbàrie al segle XX. Pense en Praga, en els murs de Malá Strana pintats per la resistència txeca contra l'ocupació russa en la Sametová revoluce, la Revolució de Vellut, l'any 1989; en la caiguda del mur de Berlín aquell mateix any. Pense en els jueus del barri praguès de Josefov i Staré Mesto, en les sinagogues i els cementeris jueus, en el gueto de Praga. Em ve a la memòria també —no ho puc evitar— l'enquistat conflicte israelianopalestí. Pense en les víctimes innocents de totes les guerres, en l'absurditat i la grandesa humanes alhora. Pense en Europa, en la vella i estripada Europa del dolor i la barbàrie al segle XX.

Mire els ulls oberts de Malá Strana abans d'aplicar-li una pinzellada vermella sobre la fusta massissa i pulcrament esculpida del seu petit cos humil, mentre em parla amb pesantor de la vella Europa.

Juli Capilla

NOVETATS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Estadística aplicada a les ciències socials

Francesc La-Roca

Preu: 16 €

La gran matança de gats

i altres episodis de la història cultural francesa

Robert Darnton

Preu: 20 €

El formatge i els cucs

El cosmos d'un moliner del segle XVI

Carlo Ginzburg

Preu: 16 €

Joan Reglà

Comprendre el món

Comprendre el món

Joan Reglà

Preu: 11, 50 €

Enzo Traverso

Els usos del passat

Història, memòria, política

Els usos del passat

Història, memòria, política

Enzo Traverso

Preu: 11 €

PUV PUBLICACIONS UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

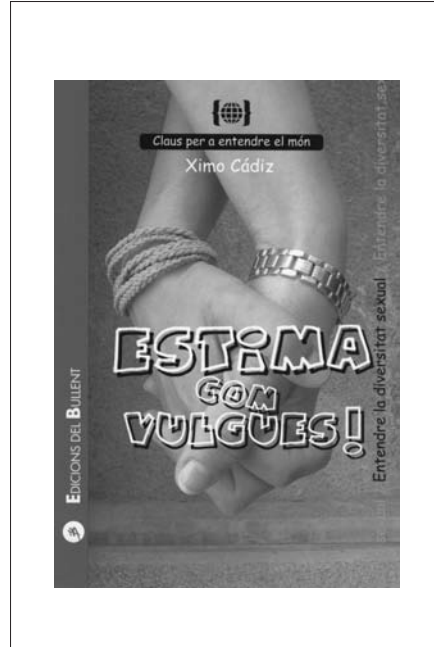
c/ Arts Gràfiques, 13 ~ 46010 València ~ Tel. 963 864 115 • <http://puv.uv.es> ~ publicacions@uv.es

Claus per a informar i entendre: l'assaig juvenil

Manifestar, a hores d'ara, que la diversitat és un element enriquidor i desitjable en qualsevol societat i cultura em sembla una afirmació del tot indiscutible, independentment de l'àmbit a què ens referim. Per sort, després de més de vint anys amb una producció constant de literatura infantil i juvenil al País Valencià, ens trobem en una conjuntura, si més no, relativament satisfactòria. Per això, en més d'una ocasió he saludat i destacat com un signe de normalitat lingüística i de maduresa cultural i literària l'aparició d'obres escrites per a infants o joves que s'aventuraven a tractar temes o gèneres no massa freqüentats o marginats i amagats per la producció majoritària. En aquest sentit, des de les pàgines d'aquesta mateixa revista, m'he fet ressò d'obres narratives infantils que s'han acostat de manera valent i sincera a la presència i significació de la mort en la vida quotidiana de les persones, o de la incipient i valuosa producció poètica o teatral, com també de l'existència d'obres per a joves amb una clara intencionalitat de provocar la reflexió i el debat.

Aquest darrer és el cas, per exemple, de la col·lecció «Claus per a entendre el món», d'Edicions del Bullent, inicia l'any 2004 i que compta amb sis títols en què els autors informen i reflexionen sobre temes d'interès i problemàtiques actuals que afecten a la societat, però que són exposats des d'una perspectiva conceptual i des d'una forma expressiva adequada als joves. Per tant, ens trobem davant d'una col·lecció d'assaig: d'assaig juvenil. Un gènere que, gràcies a aquesta iniciativa, té la possibilitat de créixer i de fer-ho d'una manera exemplar, ja que les obres publicades són totes de lectura molt recomanable.

La primera en editar-se fou *Un cafè amb Raixida*, d'Albert Toldrà. Una obra de lectura àgil per la seua estructura dialogada en què l'autor simula una conversa entre un professor i una alumna musulmana d'origen magrebí per a contraposar diferències i sem-

blances entre les distintes religions, molt útil per a fomentar el debat, el respecte i la comprensió entre creences personals, sense deixar fora l'òptica laica de la societat occidental actual. Una òptica que, potser, trenca massa

sovint la neutralitat de l'autor, sempre difícil d'aconseguir en aquest tipus de llibres. Amb tot, és sempre aconsellable no caure en maniqueïsmes excessius, un aspecte massa visible en una obra també interessant com *Em fa mal l'institut*, de Francesc Ruiz i Dino Salinas. En aquesta obra, la visió dels docents i del sistema educatiu és massa negativa, potser per a contentar el lector adolescent i captar-ne l'interès. Un recurs innecessari perquè l'obra té mèrits suficients pels temes exposats. Mèrits que, inqüestionablement, tenen també dues obres excel·lents que, en aquest cas, es mantenen sempre en una línia expositiva de compromís i de reivindicació sense caure mai en una argumentació simplista, sinó manifestant la complexitat dels temes abordats. Ens referim a *Aquí ningú no és estranger*, d'Aitana Guia i Conca, i a *La xiqueta que volia ser*, d'Arantxa Bea. La primera d'aquestes obres gira al voltant de la immigració, amb la clara i necessària finalitat d'evitar actituds racistes i xenòfobes, i la segona sobre la discriminació de les dones, amb una brillant exposició didàctica sobre el moviment feminista. Tant l'una com l'altra aporten molta informació i, sobretot, molts aspectes de reflexió que les converteixen en autèntics models del gènere assagístic destinat als joves. Finalment, convé també assenyalar les dues últimes obres publicades, *Què tinc ací baix?*, de Rosa Sanchis i Enric Senabre, una aproximació correcta i suggeridora a una autèntica educació sexual que, no obstant això, ens deixa amb ganes de més, i *Estima con vulgues!*, de Ximo Cádiz, per a conèixer la diversitat existent en l'àmbit de les relacions sexuals, un llibre oportú que cobreix un buit temàtic que calia atendre amb urgència. Obres, totes dues, que ofereixen, com les altres, moltes claus per a informar els joves i fer-los entendre el món. Un objectiu i una proposta que convé que es mantinga. Per molts anys, naturalment.

Josep Antoni Fluxà

Teresa Pascual tria Ingeborg Bachmann

VII

*Innen sind deine Augen Fenster
auf ein Land, in dem ich in Klarheit stehe.
Innen ist deine Brust ein Meer,
das mich auf den Grund zieht.
Innen ist deine Hüfte ein Landungssteg
für meine Schiffe, die heimkommen
von zu grossen Fahrten.
Das Glück wirkt ein Silber tau,
an dem ich bestigt liege.
Innen ist dein Mund ein flaumiges Nest
für meine flügge werdende Zunge.
Innen ist dein Fleisch melonenlicht,
süss und geniessbar ohne Ende.
Innen sind deine Adern ruhig
und ganz mit dem Gold gefüllt,
das ich mit meinen Tränen wasche
und das mich einmal aufwiegen wird.
Du empfängst Titel, deinen Arme umfassen Güter,
die an dich zuerst vergeben werden.
Innen sind deine Füsse nie unterwegs,
sondern schon angekommen in meinen Samtlanden.
Innen sind deine Knochen helle Flöten,
aus denen ich Töne zaubern kann,
die auch den Tod bestricken werden...*

«Lieder auf der Flucht», *Anrufung des grossen Bären*, 1957

VII

Per dins són els teus ulls finestres
que donen a un país on hi ha claror.
Per dins és el teu pit un mar
que m'arrossega al fons.
Per dins és el teu maluc una passarel·la
per als meus vaixells que tornen a casa
de viatges massa llargs.
La felicitat teixeix una amarra de plata
a la qual estic subjecta.
Per dins és la teua boca un niu vellós
per a la meua llengua que comença a volar.
Per dins és la teua carn la llum del meló,
infinítament dolça i fruïble.
Per dins estan les teues venes silencioses
i totalment farcides de l'or
que rente amb les meues llàgrimes
i amb què algun dia seré pagada.
Tu reps títols, els teus braços contenen béns
que se't donen a tu en primer lloc.
Per dins no estan mai els teus peus de camí,
sinó ja arribats a les meues terres de vellut.
Per dins són els teus ossos clares flautes
de les quals puc encisar tons
que també captivaran la mort...

Ingeborg Bachmann, «Cançons durant la fugida»,
Invocació de l'Óssa Major, 1957
(Traducció de Teresa Pascual i Karin Schepers.)

Amb la citació d'uns versos de «l'trionfi» («*Dura legge d'Amor! ma, ben che obliqua, / Servar convensi; però ch'ella aggiunge / Di cielo in terra, universale, antiqua.*») de Petrarca, comença Ingeborg Bachmann (1926-1973) el poema «Cançons durant la fugida» al qual pertany el fragment VII que he triat, de fons marcadament al·legòric com el de l'autor d'Arezzo.

La força lírica i la sensualitat d'aquests versos resulten sorprenents dins del conjunt de la poètica de Bachmann, en bona part conceptual i hermètica.

Davant l'escepticisme que instal·la el dubte en la capacitat del llenguatge per a expressar el món dels sentiments, podem constatar que l'amor, situat a l'esfera de les coses que sols poden ser mostrades, troba en la paraula poètica el llenguatge que li és adequat. Però en altres àmbits, com els passa als personatges dels relats de Bachmann, la barrera de la comunicació condemna les relacions amoroses al mateix silenci a què és reduït el llenguatge propi de l'esfera material dels objectes.

L'amor com a obra d'art és una meta quasi impossible, no obstant això «el desig —afirma Bachmann— desperta en nosaltres la necessitat d'infringir els límits que ens són marcats... i oposant el possible a l'impossible allarguem les nostres possibilitats». I una d'aquestes possibilitats és la poesia, seguint en aquest punt la línia filosòfica de Wittgenstein, pensador a qui ella reconeix una important influència.

«L'amor té un triomf», llegim en l'última part de «Cançons durant la fugida», però com que per a l'autor d'*Il Canzoniere*, la mort també en té un i el temps un altre, «nosaltres no en tenim cap. / Sols al nostre voltant la posta dels astres. Resplendor i silenci».

